

Looking for religion

Analyzing perceptions of Dutch policymakers of the Yemeni conflict.

Laurien Ruessink (s2070693)

Master Religion, Conflict & Globalization

July 1st, 2016

Rijksuniversiteit Groningen

Dr. M. W. Buitelaar, 1st assessor and supervisor

Dr. M. de Regt, 2nd assessor (Vrije Universiteit Amsterdam)

Abstract

The Yemeni conflict, with the Shia Zaydi Houthis as one of the main groups rebelling against the government, is often framed in religious terms. A part of the Houthi group experienced the marginalisation from the Yemeni government as motivated by religious differences and threat they posed towards the legitimacy of the government. Dutch (Western) policymakers however, view the conflict from their own perspectives, which are claimed to be secular, but the discourse used with regard to religious conflict does contain some religious assumptions.

Table of contents

Introduction	5
Chapter 1: Religion assessed - Theoretical framing	7
1.1 Defining Religion	7
1.2 Religion in society	10
1.3 Religion in conflict	12
Chapter 2: The Yemeni conflict	17
2.1 Setting the stage	17
2.2 The North	20
2.3 Onset of the Houthis	23
2.4 Conflict since the Arab Spring	25
2.5 Analysis	28
Chapter 3: Analysis attitude policymakers	30
Methodology	30
3.1 Interview I	33
3.1.1 Perceptions of the Yemeni conflict	33
3.1.2 Religion in conflict	35
3.1.3 Views on religion	38
3.1.4 Summary	42
3.2 Interview II	43
3.2.1 Perceptions of the Yemeni conflict	43
3.2.2 Religion in conflict	44
3.2.3 Views on religion	46
3.2.4 Summary	47
3.3 Interview III	47
3.3.1 Perceptions of the Yemeni conflict	47
3.3.2 Religion in conflict	48

3.3.3 Views on religion	52
3.3.4 Summary	55
3.4 Interview IV	55
3.4.1 Perceptions of the Yemeni conflict	55
3.4.2 Religion in conflict	57
3.4.3 Views on religion	58
3.4.4 Summary	60
3.5 Interview V	61
3.5.1 Perceptions of the Yemeni conflict	61
3.5.2 Religion in conflict	61
3.5.3 Views on religion	65
3.5.4 Summary	66
Analysis	67
Conclusion	69
Bibliography	72
Acknowledgments	77
Appendixes	
Appendix I – Recommendations	
Appendix II – Interviewguide	
Appendix III – Transcription interviews	
Appendix IV - Assigned codes	

Introduction

. After the protests in Yemen in 2011 were largely overshadowed by the deplorable situation of the country, the ‘roadmap for transition’ that was created together with the Gulf Cooperation Council (GCC), seemed to promise a more bright future for Yemen. Yet, by September of 2014, a group known as the Houthis, took over the capital and the Yemeni state came close to collapsing. The once celebrated post- Arab Awakening transition had come to an end. The Houthis, Zaydi Shiite fighters also known as Ansar Allah (Partisans of God), fought six rounds of war between 2004 and 2010 with the Yemeni government under former president Ali Abdullah Saleh. Any victory by the Houthis was considered a long shot, given the group did not have clear defined demands or a political agenda and their focus on the northern Sa’dah region. The lack of military means further added to the poor prognosis. But the 2011 uprising against Yemeni President Ali Abdullah Saleh changed the country’s political dynamics, launching the Houthis onto the national stage.¹ The increased national support culminated in the takeover of the capital Sana’a. Thus, just eight months after the United Nations Special Envoy to Yemen at that time, Jamal Benomar, had described the transition in Yemen as a source of inspiration for other Arab countries, the capital of Yemen was in effect occupied.²

The religious affiliation of the Houthi group is portrayed by neighbouring countries as one of the important elements influencing the current conflict, or even the root-cause of the conflict. Like in other recent conflicts and associated violent actions worldwide, religion is focused on when looking for explanations. Recently, Beirut, Paris, Brussels and Lahore were confronted with horrendous terrorist attacks. These violent actions are widely considered to be religiously motivated. Other durable conflicts such as the Israeli-Palestinian conflict are also generally seen as having religious root-causes.

The prediction of scholars that religion would retreat to the private sphere with the introduction of the secular state has not become true. The opposite seems to be the case: with regard to conflict, religious terms dominate the public sphere. However, several scholars have shown that religion is rarely the only cause for conflict and argue that the role of religion in conflict is ambivalent³. Religion is mostly feeding conflicts in combination with, for example,

¹ International Crisis Group, “The Huthis: From Saada to Sanaa,” *Middle East Reports*, No.154 (June 2014), 2.

² “Closing of the National Dialogue Conference (NDC),” *Sabanews.net*, January 25, 2014, <http://www.sabanews.net/en/news339378.htm> (accessed January 5, 2016)

³ Appleby (2000); Juergensmeyer (2003); Kippenberger (2011)

economic, territorial or political disputes. Yet when a conflict is understood in religious terms, this *can* have implications for the further development of events. When a religious paradigm is utilised within the context of a conflict, the dynamics of the conflict, and the meanings attached to the (violent) actions within this conflict may change accordingly. The meaning that is given to certain events depends on the perspective that is taken.

Considering the effect that religious framing can have on the development of disputes, it is interesting to analyze the perceptions of the Yemeni conflict of some of the actors involved. Because when this conflict is understood in religious terms, actors may act accordingly. This is especially true for the Yemeni actors in this conflict, but also a Western perspective on (the root-causes of) this conflict will result in an approach of the conflict that is in accordance with such perception. In addition to that, the Western perception of the Yemeni conflict may in some way be related to the Western vision on religion and the relationship between religion and conflict. In short, the aim of this research is to gain insight with regard to which perceptions of the Yemeni conflict are present under Dutch policymakers, and how this perception is related to their ideas about religion. By providing insight in these views, an understanding regarding the implications of perceptions of religion and religion in conflict on international politics may be generated.

In this research, existing secondary sources on the Yemeni history and current conflict are compared and analysed in order to construct the context to which the policymakers react. To assess the perspectives of Dutch policymakers regarding the role of religion within this conflict, interviews with Dutch policymakers who had Yemen in their portfolio the last tumultuous period were conducted. In the analysis I will investigate the connection between the Dutch policymakers' perceptions of the Yemeni conflict and their views on the role of religion in conflict, in the perspective of their perception of religion in general.

In analyzing the generated data and used academic literature, I attempt to answer the question how Dutch policymakers view the Yemeni conflict and how this perception is possibly related to their ideas about religion. From the conclusions that can be drawn from this research I hope to formulate recommendations that help incorporate insights with regard to (the influence of) religious perceptions towards the treatment of religious conflict in Dutch international policy. In this way I hope contribute to a more academically based approach of religious conflict in policymaking.

Chapter 1: Religion assessed - Theoretical framing

1.1 Defining religion

In order to gain insight concerning the perceptions of the role that religion might play in the Yemeni conflict and the views of Dutch policymakers, an agreement on how to define religion within the context of this research is relevant. However, scholars have always had difficulties in defining religion, resulting in a wide range of definitions. Even though it is interesting to learn about the different approaches towards defining religion, it is not necessary to aim for the construction of an ‘ultimate’ definition, as I expect that the Dutch policymakers too will draw from different perspectives when interviewed on the topic of the Yemeni conflict and religion. The following overview of approaches towards defining religion will provide a framework through which the statements and stance of the interviewees can be assessed.

An intellectual approach towards defining religion considers religion to be belief about a particular sort of object.⁴ An example of such a definition is the proposition of James Martineau: ‘Religion is a belief in an ever-living God’.⁵ Martineau’s definition does highlight an important feature of religion, however, this approach has the disadvantage that some religions that do not focus on a certain God are excluded, such as Buddhism. To avoid the problem of excluding religions without a focus on one or more Gods or Goddesses, the approach that any kind of belief with sufficient passion could be considered a religion might be used. However, this approach on the one hand creates the complication that any kind of belief system that is followed with enough seriousness and dedication qualifies to be called ‘religious’, and on the other hand the level of dedication of believers is hard to measure or observe. The other flaw in Martineau’s theory is that features that many faithful consider as vital in religion, such as faith, piety and traditional practices, are not recognized in his definition.

A different approach in defining religion focuses on the characteristics like faith, and emotions that accompany it, as the most essential feature of religion. This ‘affective approach’ focuses on the experience of the believer, and is therefore a religious definition: a definition that concentrates on the features of religion that are considered important from the perspective of the believer.⁶ One of the most well known affective definitions of religion was introduced by the German

⁴ Victoria S. Harrison, “The Pragmatics of Defining Religion in a Multi-Cultural World,” *International Journal for Philosophy of Religion* 59, no. 3 (June 2006), 134.

⁵ James Martineau, *Study of Religion: Its Sources and Contents (1888): V. 1* (United States: Kessinger Publishing Co, 2003), 15.

⁶ George A. Lindbeck, *The Nature of Doctrine: Religion and Theology in a Postliberal Age* (Philadelphia: Westminster/John Knox Press, U.S., 1984), 18.

Protestant theologian and philosopher Friedrich Schleiermacher: ‘the essence of religion consists in the feeling of absolute dependence.’⁷ In his definition, the experience of the believer is considered more important in defining religion than the exact object of this belief and teachings or doctrine. The focus on the specific feeling of ‘absolute dependence’ seems to be biased towards the Protestant religious tradition, which this scholar is personally familiar with. Nonetheless, Schleiermacher’s definition is a good example of an affective approach towards defining religion, which attaches great importance to the religious experience and feelings of believers. However, the specific emotions that are felt by believers will differ in different religious traditions. Another point of critique on Schleiermacher’s definition is that people who do not consider themselves religious can experience similar emotions, without the religious connotation.

Reacting to the several attempts towards defining religion, the influential founder of psychoanalysis, Sigmund Freud, claimed that it was a mistake to describe people ‘who admit to a sense of man’s insignificance or impotence in the face of the universe’ as ‘deeply religious’.⁸ Instead, Freud claims that people who seek a *remedy* for this feeling should be considered religious. In his opinion, practices and ceremonies are considered a response to the existence of the feeling of ‘insignificance or impotence’. Without going into the details of Freud’s theory, this example of his vision shows that a different approach to defining religion answers the question which function religion fulfils, rather than focusing on the meaning of religion itself. This perspective is called the ‘functional’ approach. At the same time, Freud’s perspective belongs to the ‘natural’ approach that tries to explain the existence of religion.

The attempts to compose an universal definition of religion -which resulted in including too many phenomena- and the subsequent pursuit that excluded a number of generally recognized religions, lead scholars to consider a different approach to define religion. An alternative way of defining religion was introduced by the French sociologist Emile Durkheim. Instead of a focus on the supernatural, he put emphasis on the sacred, which was considered as an absolute opposition to the profane: ‘A religion is a unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and forbidden - beliefs and practices which unite into one single moral community called a Church, all those who adhere to them.’⁹ The choice for this focus on the sacred is strongly inspired by the religions that were discredited in evolutionism, such as animism, where the sacred could be present in everyday objects, without the presence of belief in the supernatural. In addition to his emphasis on the sacred as an essential characteristic of religion, Durkheim was concerned with the role of religion in social cohesion, which can be derived from the inclusion of the concept of

⁷ Friedrich Schleiermacher, *The Christian Faith* (New York: Harper and Row, 1963), 17.

⁸ Sigmund Freud, *The Future of an Illusion* (New York: Doubleday, 1957), 57.

⁹ Emile Durkheim, *The Elementary Forms of Religious Life* (New York: The Free Press, 1995), 44.

church in his definition.

Clifford Geertz was one of the scholars who developed a definition of religion that proposes religion as a sub-class of culture. He argues that religion is composed of: (1) a system of symbols which acts to (2) establish powerful, pervasive, and long-lasting moods and motivations in men by (3) formulating conceptions of a general order of existence and (4) clothing these conceptions with such an aura of factuality that (5) the moods and motivations seem uniquely realistic.¹⁰ Geertz notes that religion is a part of culture and is therefore hard to separate from culture in general. Geertz' work has to be placed in the realm of the interpretative tradition in sociology and anthropology that was constructed by one of the most important predecessors in the social sciences: Max Weber. Weber's approach originates in the notion that people's behaviours are informed by systems of meaning leading to a certain understanding of the world.¹¹ In other words: people's actions are inspired by the specific meaning systems they adhere.

Given the great variation of approaches towards defining religion, the question raises whether an all-encompassing definition is desirable to pursue. Each of the definitions described above are a product of the scientific tradition they root in and the historic circumstances these traditions find themselves in. It seems that the meaning of religion in society is similarly historically constructed as the attempts to define religion. The leading post-colonial theorist and anthropologist Talal Asad explains how, in his opinion, each historical period is defined by a distinct relation between religious power and knowledge: "What we call religious power was differently distributed and had a different thrust. There were different ways in which it created and worked through legal institutions, different selves that it shaped and responded to, and different categories of knowledge which it authorized and made available".¹² The connection of the role of religion in society to a specific period in time has the consequence that there cannot be an all-inclusive definition of religion, but only a definition of religion applicable to a distinct period: "there cannot be a universal definition of religion, not only because its constituent elements and relationships are historically specific, but because that definition is itself the historical product of discursive processes".¹³ In Asad's opinion, the pursuit to construct a universal definition of religion denies the importance of historical context of religious phenomena.

While there are many possible approaches towards defining religion, the most prominent of which I have discussed above, the 'correct' definition of religion is less important for the purpose of this research. As stated in the introduction, my aim is to analyze how and to what extent the

¹⁰ Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures: Selected Essays* (London: Fontana Press, 1993), 129.

¹¹ *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Sung Ho Kim, "Max Weber," accessed August 5, 2016, <http://plato.stanford.edu/archives/fall2012/entries/weber/>

¹² Talal Asad, *Genealogies of Religion: Discipline and Reasons of Power in Christianity and Islam*, 2nd ed. (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1993), 29.

¹³ *Ibid.*

perceptions of the role of religion in the conflict in Yemen, are informed by specific stances towards religion. Since perceptions are at the core of the question posited, the scientific agreed upon definition of religion will not be a crucial factor. I do expect however, that elements of the theories above will reappear in the views expressed in the interviews conducted with the Dutch policymakers.

1.2 Religion in society

The European wars provided a backdrop for much of the Enlightenment's critique on religion.¹⁴ Theories that envisaged the replacement of the religious society with a modern, scientific and rational society emerged. These theories predict that religion would be practiced and kept within in the private domain. Consequently, religion was supposedly not connected to the public or political arena. Since the 1960s, sociologist Peter L. Berger concurred this reasoning, stating that religions in the modern world would retreat into the private sphere, and that they would continue to exist in the public sphere *only* in the form of political rhetoric.¹⁵ Religion was now considered a matter of personal belief and conviction, serving solutions for individual doubts and trials in life.

The modernisation theory, as part of political science, states that processes inherent to modernisation should lead to the demise of factors like ethnicity and religion in politics. These processes include urbanisation, economic development, modern social institutions, growing rates of literacy and education, pluralism, and progress in science and technology.¹⁶ This approach was widely accepted during the 1950s and 60's. Scholars following this line of thought expected that with the spread of modernisation, traditional religious institutions would decline or disappear, and religion would become a private affair. Consequently, religion could not be a force for collective action, social control or political mobilisation.¹⁷

The sociological approach to modernisation theory, secularisation theory, posits that the same factors as mentioned above would lead to the demise of religion, which is to be replaced by secular, rational and scientific phenomena.¹⁸ The focus of this theory however concentrates on the individual religious experience and the role of social institutions and seems to keep away from claims on the political involvement of religion in society.

However, despite the expectations of scholars following the line of thought as described

¹⁴ J. M. Byrne, *Religion and the Enlightenment: From Descartes to Kant* (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1996), 28–30.

¹⁵ P. L. Berger, *The Sacred Canopy, Elements of sociological theory of Religion* (New York, NY: Anchor Books, 1967), 134.

¹⁶ J. Fox, "The rise of religious nationalism and conflict: Ethnic conflict and revolutionary wars, 1945 – 2001," *Journal of Peace Research* Vol. 41, No. 6 (2004), 716.

¹⁷ Chaves (1994); Hadden (1987); Hammond (1985).

¹⁸ J. Fox, "The rise of religious nationalism and conflict: Ethnic conflict and revolutionary wars, 1945 – 2001," *Journal of Peace Research* Vol. 41, No. 6 (2004), 716.

above, the last few decades the world has witnessed a resurgence of religion in the public sphere. The last decades of the 20th century ‘provide a massive falsification of the idea’ that modernisation and secularisation will result in a retreat of religion to the private sphere. Instead, we are witnessing a massive upsurge in religion around the world.¹⁹ In the 1990s Peter Berger reconsidered his earlier vision on privatisation of religion: “Those who neglect religion in their analysis of contemporary affairs do so at great peril”.²⁰ Religious movements worldwide have claimed their place in the spotlight through spectacular violent action, advocating a ‘more religious society’ by for example rejecting the separation between church and state. In response to this development, theories on this ‘religious revival’ emerged. The first solution to explain the ‘return’ of religion to the public sphere was to discard the modernisation and secularisation theories, saying that religion never stopped being a factor in world politics.²¹

The second response put the blame on the modernisation itself. With the failure of modernisation, this theory argues, religious issues have gained importance and prominence in society. Scholars Marty and Appleby found that religious fundamentalism is concerned with ‘defining, restoring and reinforcing the basis of personal and communal identity that is being shaken or destroyed by these modern crises’.²² “The fragmentation of society, the weakening of social cohesion, the absence of noble ideals worth pursuing, the lack of solid values, the social acceptance of what was formerly considered perversion, the spread of crime and the lack of effective punishment, the emptiness of consumerism and materialism, the breakdown of the ‘welfare state’, the failure of communism, the chaos in schools and the breakdown of families,” all contributed to the resurgence of religion according to French sociologist Gilles Kepel.²³ This resulted in a search for “new sources of identity, new forms of stable community, and new sets of moral precepts to provide them with a sense of meaning and purpose... there is a quest for some higher explanations about man's purpose, about why we are here.”²⁴

When focusing on what kind of role religion fulfils in modern society, two main perspectives emerge. The functionalist or instrumentalist definition of religion, which has been very dominant in sociology, contends that religion can be explained by its social functions. Religion is seen as an

¹⁹ P. Berger, David Martin, and Grace Davie, *The Desecularization of the World: The Resurgence of Religion in World Politics*, ed. Peter L. Berger, 6th ed. (Washington, D.C.: Eerdmans, William B. Publishing Company, 1999), 6.

²⁰ *Ibid.*, 18.

²¹ John H. Garvey and Timur Kuran, *Fundamentalisms and the State: Remaking Politics, Economies, and Militance*, eds. Martin E. Marty and Scott R. Appleby (Chicago: University of Chicago Press, 1993), 128.

²² *Ibid.*, 602

²³ Gilles Kepel, *Revenge of God* (Cambridge: Polity Press, 1994), 5.

²⁴ Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations: And the Remaking of World Order* (New York: Simon & Schuster, 1997), 97.

expression of fundamental forces that are present in society, rather than being a force in society itself. Although it may appear that religion has a strong influence on politics and society, it is really those fundamental forces working through religion that are actually causing this influence.²⁵ Another approach is shown in the substantive definition, which focuses on the content of religion, as a way to understand reality. Religion is considered to be a tool to explain the world around us. This substantive definition focuses on the meaning contents of the phenomenon, whereas the functional definition centres around the place religion has in the social and/or psychological system.²⁶

The role that is attributed to religion in society is closely connected to the role religion may play in violent conflict. When religion is considered to be restrained to the private domain, little importance can be attached to its influence on public or political events and social action. The following section will further investigate the relation between religion and conflict.

1.3 Religion and conflict

The resurgence of religion in the public sphere caused scholars to investigate popular claims that religious beliefs, practices, and institutions are prone to turn violent. This perception of religion can be connected to a number of characteristics attributed to religion. Religion is often seen as the belief in an absolute truth, dividing the world in 'good' and 'evil', which leaves little room for compromise. Second, religion is seen as divisive, accentuating differences between 'us' and 'them'.²⁷ This property also shows that religion is able to create strong group identities, which may exclude 'others'. The strong sense of communion that accompanies the strong group identity of believers is also strengthened by the experience of shared rituals and symbols. Finally, religion is seen as irrational. This originates in the idea that religious rules are perceived by the believers as transcending 'ordinary' (social) rules, which can result in attaching less importance to rules commonly accepted in societies, giving religion an seemingly irrational character.²⁸ These popular notions are also acknowledged by some scholars, for example renowned historian Martin Marty, who concludes his research on the relation between politics and religion with the statement: "it became obvious that religion, which can pose 'us' versus 'them' . . . carries risks and can be perceived by others as dangerous.

²⁵ Alfred R. Radcliffe-Brown, *Structure and Function in Primitive Society* (United States: The Free Press, 1952), 154.

²⁶ P. L. Berger, "Some Second Thoughts on Substantive versus Functional Definitions of Religion," *Journal for the Scientific Study of Religion* Vol. 13, No. 2 (June, 1974), 126.

²⁷ Bhikhu Parekh, "The Voice of Religion in Political Discourse," in *Religion, Politics, and Peace*, ed. Leroy Rouner (University of Notre Dame Press, 1999), 72.

²⁸ M. Marty and J. Moore, *Politics, Religion, and the Common Good: Advancing a Distinctly American Conversation About Religion's Role in Our Shared Life* (Jossey-Bass Publishers, 2000), 25-26.

Religion can cause all kinds of trouble in the public arena.”²⁹

Despite the widespread perception and popular belief that religion in regions such as the Middle East and North Africa is a major cause of violence, political scientists Errol Henderson and J. David Singer come to a different conclusion in their empirical research on ‘Civil Wars in the Post-Colonial world 1946-92’. While the authors agree that cultural factors -which includes religion- could be associated with violence, they disagree that mere cultural differences are potential source of conflict.³⁰ Although the theories on modernisation do explain the possible ‘comeback’ of religion, they do not explain why a lot of conflicts seem to be tied to religion. Popular belief surrounding theories on conflict is that a great deal of conflicts in the world is not only connected to, but also caused by religion. Many people without an affiliation with a particular religious belief would even argue that violence is a likely if not an inevitable consequence of the ‘irrationality’ of religious precepts, which is also subscribed by some scholars.³¹

Defining the term conflict is significant in this context because different preconceptions of what religion is, just as preconceptions of what conflict is, produce specific views on the relation between religion and conflict. According to many scholars, conflicts in life are inevitable. Generally speaking, conflict comes into existence when people or groups have opposing needs or views. Conrad G. Brunk provides us with a more detailed approach to the definition of conflict, coming from conflict theory: "What results from the existence, real or imagined, of incompatible interests, goals, beliefs, or activities. It is a situation in which one party's interests cannot be fully realised without their impinging upon the realisation of some other party's interests - or a situation in which one of them thinks that the interests are incompatible."³²

Brunk’s definition does not contain a value judgement. He shows that, even though the word conflict has an unmistakable negative connotation, the functions it fulfils are not limited to negative ones. From conflict and struggle, (technical) innovations and peace can be a positive outcome. Taking Brunk’s definition, conflict can be either good or bad. This preposition puts a lot of emphasis and responsibility on the actors involved as their actions have the power to shape the outcomes of the conflict in a positive or negative way. A notable

²⁹ Ibid.

³⁰ E. A. Henderson and J. D. Singer, “Civil War in the Post-Colonial World, 1946-92,” *Journal of Peace Research* 37, no. 3 (May 1, 2000), 296

³¹ R. Tanner, *Violence and religion: cross-cultural opinions and consequences*, (Concept Publishing Company, 2007), 1.

³² C.G. Brunk, "Shaping a vision: The nature of peace studies." In *Patterns of Conflict, Paths to Peace*, edited by Larry Fisk. and John Schellenberg (University of Toronto Press, 2000), 13.

part of Brunk's definition is the 'real or imagined' incompatibility that is mentioned, as this connects to the scope of this research, where perceptions of the Yemeni conflict and religious conflict are at the core of the evaluation.

Communication scientists Folger, Poole and Stutman formulated another broadly accepted definition of conflict. "Conflict is an interaction of interdependent people who perceive incompatible goals and interference from each other in achieving those goals."³³ Interaction, interdependence and incompatibility are at the core of this definition. The two definitions mentioned here both take the perceptions of the parties involved into account. This connects to scope of this research: different perceptions of the contested issues -connected to religion in this case- can influence the development of the conflict. Regardless of the specific matter the conflict centres on, perception of the conflict is a key factor. Conflict is usually a complicated mix of competing interests and goals, misunderstandings of the perspectives and needs of others, misperceptions of a situation or the intentions behind the actions of another person or group. The 'other' will naturally see the conflict in the light of his or her own interests. As mentioned before, when conflict within or between groups is a fact, the way in which this conflict is expressed strongly depends on the actors involved. Peaceful actions towards resolving the conflict, ignoring the problem or responding with violence, are all options.

Returning to the previously mentioned idea that religion is closely connected to violence: violence is most likely to occur in conflict in my opinion. Different from the apparent examples of religious terrorism in the late 20th century, more prolonged religious conflicts are less visible. What makes a conflict religious? Again, perception is at the base of this categorisation. When a conflict is experienced as religious, that is sufficient to make this conflict religious. Usually this brings about a religious discourse. William T. Cavanaugh argues that what is perceived as religion today, was actually an invention of the West. He states that the concept of religion itself is different across different times and places, using the fact that the Western notion of religion is not mirrored in other cultures as an example.³⁴ And even in the Western world, Cavanaugh argues, the concept of religion has evolved over time. He claims that the term religion entails a different concept today than in for example medieval times – in that period religion basically just meant 'rites' or 'piety': religion was not 'a

³³ J.P. Folger, M.S. Poole, and R. Stutman, "Conflict and Interaction" in *Bridges Not Walls*, ed. John Stewart, 6th edition (New York: McGraw-Hill, 1995), 404.

³⁴ William T. Cavanaugh, *The Myth of Religious Violence: Secular Ideology and the Roots of Modern Conflict* (New York: Oxford University Press, USA, 2009), 61.

universal genus of which Christianity is a particular species'.³⁵ Cavanaugh's critique on the concept of religion is important with regard to his vision on religious violence. According to him, 'secular religions' like nationalism and Marxism should not be excluded from the investigation concerning religious violence: "there is no doubt that, under certain circumstances, particular construals of Islam or Christianity contribute to violence (...). Where the above arguments [about the intrinsic ties of religion to violence]—and others like them—fail is in trying to separate a category called religion with a peculiar tendency toward violence from a putatively secular reality that is less prone to violence. There is no reason to suppose that so-called secular ideologies such as nationalism, patriotism, capitalism, Marxism, and liberalism are any less prone to be absolutist, divisive, and irrational than belief in, for example, the biblical God."³⁶ Cavanaugh pleads for the research of violence through ideologies, opposed to the invented category of religion. With constructing the concept of religion, a non-biased evaluation of 'religious violence' became impossible in Cavanaugh's view. According to him, scholars who discuss religion as inherently violent are neglecting the opportunity to define religion properly, using the term more as a normative concept rather than a descriptive one. Cavanaugh argues that this normative vision leads to an image of religion that only exists to explain violence.

A different view on religious violence, in contrast to Cavanaugh's approach, can be seen in Mark Juergensmeyer's work. Juergensmeyer – an American scholar of religious studies and sociology- created a vast body of work on religious violence and terrorism. His main argument is that all religions have elements within them that justify violence, but most religious actors do not engage in violence.³⁷ When religious actors do employ violence, this is almost never justified by using religious texts or explanations. At the same time, Juergensmeyer acknowledges that there is a group of religious actors who do use religious sources to justify violence. He argues that there is a common denominator to be found within violent religious actors, which are the same throughout different religions: nearly all people and communities who use violence and are justifying this with the word of God, see the world as a place that has gone astray. Often they experience the culture that surrounds them as being too secular, or feel overshadowed as a minority by a dominant religious culture. The experience of marginalisation in a world gone awry allows the development of new types of

³⁵ Ibid., 64-65.

³⁶ Ibid., 54-55.

³⁷ M. Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence* (Berkeley, CA: University of California Press, 2003), 10.

action, because the ordinary instruments of social change did not deliver. By inventing enemies that are responsible for their marginalisation, these actors find themselves in a world of cosmic war between good and evil.³⁸ The state of war is a justification for the engagement in violence. Juergensmeyer does add that this violence is not necessarily effective violence; this violence can also serve a symbolic purpose.

Even though this chapter does not describe all the theories concerning defining religion, the role of religion in society or the connection between religion and conflict, it does provide an insight in a few of the dominant theories surrounding these topics. The question whether violence or conflict is an intrinsic element of religion proves hard to answer. The three main academic standpoints described in this chapter are the following: Martin Marty argues that religion is intrinsically bound to turn violent, because it creates strong divisions. William Cavanaugh claims that religion has the same characteristics as other ideologies, making it no more or less violent than every other ideology. Finally, Mark Juergensmeyer contends that religion can justify violent actions, which occurs when groups or communities perceive themselves as being at war.

The theoretical framing of this research was not designed to measure to what extent the attitudes of policymakers are in accordance with the displayed theories. Rather, the theoretical frame serves as a handhold in focussing the interviews. In analyzing the interviews conducted with the Dutch policymakers, I used a set of codes, which helped me interpret the statements made by the interviewees. These codes were partly derived from existing theories as described in the theoretical framing above. The codes chosen take into account existing preconceptions about the Yemeni conflict (proxy war, secular motivations, non-religious); religion (more violent, emotional and irrational, an excuse for violence) and Western backgrounds (references to Christianity, the secular approach).³⁹ In addition to these preconceptions or ideas about the Yemeni conflict and religion that I expected to find in the interviews, other codes were created during the analysis of the interviews, and show perspectives that I did not expect. More details on how the process of coding took place can be found in the introduction of chapter three.

³⁸ Ibid., 164-165

³⁹ A complete oversight of the coded segments can be found in Appendix IV

Chapter 2: The Yemeni conflict

This chapter focuses on the history and background of the Yemeni conflict, which is essential in gaining insight in the situation that the policymakers refer to in the interviews conducted. It is important to mention that this chapter is not aimed to create an accurate account of the root-causes of the Yemeni conflict, or provide an explanation of the ‘true’ conflict. It is intended to generate insight in the elements that compose the background and development of this conflict.

2.1 Setting the stage

The territory currently known as Yemen has been split in several parts and was controlled by various different rulers throughout history. In 1838, the Southern half of Yemen came under British control, whereas northern Yemen was faced with the Ottoman desire for influence in the region until the weakening of the Ottoman Empire in 1918. Although the division between North and South was mainly in the interest of the British, providing them with naval access through the Aden port, this somewhat arbitrary division has come to dictate much of Yemen’s contemporary events.⁴⁰

The modern Yemen state was formed in 1990, when the Yemen Arab Republic (YAR) in the north, and the People’s Democratic Republic of Yemen (PDRY) in the south were united into one nation.⁴¹ Ali Abdullah Saleh, a military officer who ruled North Yemen since 1978, obtained the leadership of the new country. The former YAR was backed by both the United States and Saudi Arabia, whereas the PDRY used to count on support of the USSR. Despite the distinct difference in socio-political models the two areas used to follow, the Yemeni people, inspired by pan-Arabic sentiment, sought for unification.⁴² After achieving independence, it was believed by the Yemeni population that the unification would bring a golden age of development. Key changes that came with the joining of North and South included legalisation of opposition parties, laws giving voting and candidacy rights to all citizens over 18, regularly-held elections, and expanded press freedom.⁴³

Despite the official unity that was reached between the unlikely partners, challenges to

⁴⁰ Alexandra Lewis, *Security, Clans and Tribes: Unstable Governance in Somaliland, Yemen and the Gulf of Aden* (United Kingdom: Palgrave Pivot, 2014) 67.

⁴¹ *Ibid.*, 69.

⁴² *Ibid.*, 68.

⁴³ M. Asseburg and D. Brumberg, “The Challenge of Islamists for EU and US Policies: Conflict, Stability and Reform,” *SWP Research Paper* (November 2007), 60.

its coherence kept appearing, not allowing for an absolute mandate of the central government. Challenges consisted of the discontent among the northern-based Houthis who first organized themselves in 1992; the resurgence of Al Qaeda in the Arabian Peninsula⁴⁴ (AQAP) and the group al-Hiraak, a southern movement founded in 2007 who felt marginalized under the post-unification government and gave voice to the growing unrest under the southern population since the civil war of 1994. According to social anthropologist Paul Dresch “the presence of this strong ‘civil society’ in the form of tribal and religious groups limited the regime’s capacity to monopolize the levers of power” and in this way preserved a certain type of pluralism within Yemen.⁴⁵

Until the 1980s, North Yemen’s economy depended heavily on remittances from Yemeni nationals working in other countries. However, close to a million Yemeni laborers were expelled from Saudi Arabia and other Gulf countries after the Yemeni government sided with Iraq with regard to the invasion of Kuwait by Iraq in 1990. At this point, the Yemeni oil export started to increase significantly, “transforming the former rich citizenry ruled by a poor state to an economically dependent citizenry and an oil-rich state”.⁴⁶ This series of events shifted the balance of power in a quick manner, providing the regime with great power over Yemen’s social forces.⁴⁷

President Saleh created a parallel system of power, which was commonly used by the tribal communities in Yemen, using a patronage system in order to control the tribes and profit personally. The functionality of Western-style government institutions was limited by this system President Ali Abdullah Saleh and the Yemeni government appropriated. Although only 20 percent of the total population considers their tribe as their primary unit of identity, the tribes are a significant factor in the regime’s political calculations.⁴⁸ Tribal militia groups have been called to assist government troops to defend the state on different occasions, including wars against Saudi Arabia, former South Yemen, the civil war of 1994, and against domestic armed rebellion such as Al Qaeda and the Houthi uprisings since 2004.⁴⁹ The Yemeni state clearly relied heavily on the tribes and their (military) support, creating a dependent relationship. It was beneficial for the Yemeni regime to strengthen the tribes, while a strong tribal community also poses a threat to the state. The regime was thus motivated to

⁴⁴ “USS Cole bombing fast facts,” *CNN*, April 6, 2016, <http://edition.cnn.com/2013/09/18/world/meast/uss-cole-bombing-fast-facts/> (accessed May 12, 2016)

⁴⁵ Paul Dresch, *A History of Modern Yemen* (United Kingdom: Cambridge University Press, 2000), 186.

⁴⁶ Victoria Clark, *Yemen: Dancing on the Heads of Snakes* (New Haven, CT and London: Yale University Press, 2010), 139.

⁴⁷ Sarah Phillips, “Introduction: How did it come to this?,” *Adelphi Series*, 51:420 (2011), 15.

⁴⁸ Paul Dresch, *A History of Modern Yemen* (United Kingdom: Cambridge University Press, 2000), 52.

⁴⁹ *Ibid.*

keep the tribes at a level of strength that will impel the tribes to work with the government, not overthrow them. President Saleh and his government introduced short-term incentives to offer benefits to the tribes, creating a situation in which control is maintained by working through co-opted sheikhs.⁵⁰ In doing so, traditional power structures that could present a threat to the state are divided into smaller, manageable, parts. However, this was at the expense of weakening the legitimacy of local sheikhs within their communities, providing room for entering into alliances with groups like Al Qaeda in the Arabian Peninsula.⁵¹

Adding to the development of the current crisis is the deplorable socio-economic state that Yemen has been in for several years. According to the World Food Programme Food Security Survey of 2010, more than 30 percent of Yemeni citizens lacked basic food security, which is defined as unreliable access to sufficient, safe and nutritious food needed for a healthy life.⁵²

President Saleh's patrimonial leadership-style is well known in Yemeni society. However, the rapid increase of oil-revenues also allowed him to obtain a level of centralized authority in the periphery of Yemen. This rapid centralisation altered the core of the patronage system that was in place between the Yemeni leader and the country's tribal groups. With the still palpable former division of North and South Yemen, the deplorable socio-economic state of the country in addition to the rise of terrorist groups such as Al Qaeda, the president's leadership was weakened. The general discontent of the Yemeni people increased when President Saleh could not longer provide the promised security and failed to safeguard the process of political transition and social change as he promised. Ultimately, the Yemeni people witnessed the Arab Spring in other countries, which must have inspired and encouraged them to come into action. In the following section, the characteristics of the development of Northern part of Yemen and some important components of Zaydi Islam will be explained, providing the backdrop for the rise of the northern-based Houthis, who are at the front of the current war against the Yemeni government.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² World Food Programme, *Comprehensive Food Security Survey: Republic of Yemen* (March 2010), 14.

2.2 The North

Before the unification of Yemen, the separate parts of the Yemeni state experienced a significantly different background and development. Following a socialist ideology, the socialist South Yemen (1970-1990) aimed to develop a new kind of society, where traditional actors with a tribal or religious affiliation had no place.⁵³ In addition to that, the area of Aden has been under British protectorate for 128 years until 1967, stimulating urban development. In contrast, the North of Yemen was virtually untouched by foreign influences.

The central government of Yemen has an ‘extremely attenuated’ degree of control over its peripheries, with the northern area of the country as one of the least responsive areas to the capital Sana’a.⁵⁴ The regime led by president Ali Abdullah Saleh since 1978 was not eager to restore control over these parts of Yemen. The method Saleh relied on prohibited him from seeking more control, keeping his alliances based on material cooptation of local tribal leaders intact. As a result, the north continued to experience a form of autonomy until the 2000s. This autonomy included methods of economic exchange, political activity and conflict mediation, all hardly influenced by the state.⁵⁵

Northern Yemen is home to Shia Zaydi Islam, with the city Sa’dah as its main basis. Despite the minority position the Yemeni Zaydis find themselves in within Yemen, they have dominated the north of the country. Sa’dah was also the seat of the Zaydi imamate, which ruled most of Yemen until 1962. The majority of the Yemeni population follow Sunni Islam, which particularly differs from the Shia branch with regard to succession.

However different from the dominant Sunni Shafi’i school, Shia Zaydi Muslims and adherents of the Sunni Shafi’i interpretation of Islam lived peacefully alongside each other for most of Yemen’s history. The slight difference in interpretation of theological and political issues was narrowed further due to state-sponsored education. The Yemeni government raised the profile of prominent Zaydi historical figures that favoured ‘Sunnification’.⁵⁶ As a result, the distinction between the Sunni and Shia sects within Yemen was hard to make. Numerous Yemeni Zaydis do not see themselves as Shiites, but consider the Zaydi label as a reference to

⁵³ Franck Mermier, “L’islam politique au Yémen ou la “Tradition’ contre les traditions?,” *Monde arabe Maghreb-Machrek*, 155 (1997), 6–19.

⁵⁴ Barak Salmoni, Bryce Loidolt and Madeleine Wells, *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Huthi Phenomenon* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010), 3.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Bernard Haykel, “Revival and Reform in Islam: The Legacy of Muhammad al-Shawkânî,” *Revue du monde musulman et de la Méditerranée*, n°67 (1993), 53.

geographic or sectarian origin.⁵⁷ In other words, the two major Islamic sects present in Yemen have converged over time.

The distinction between Zaydi Islam and other Shia branches of Islam is also characterized by different views on succession. Twelver Shia Muslims for example, who are present in Iran, Iraq and Lebanon, have a different idea about the succession in the fifth generation. Twelver Shia Islamic theology consider Ali, cousin and son-in-law of Prophet Muhammed, as legitimate successor, hereby rejecting the first three caliphs that ruled the Muslim community after the death of the prophet. The Zaydi branche came into existence when Zayd ibn Ali led a rebellion against the Ummayyad caliphate, which was considered corrupt and tyrannical.⁵⁸ Followers of Zayd ibn Ali believed that an imam is obligated to confront and fight corrupt leaders of the community.⁵⁹ In addition to that, Zaydis believe the Muslim community should be led by Fatimids: descendants that are connect to the prophet Mohammed by his daughter Fatimah.⁶⁰ Another part of the Zaydi doctrine that is distinct from the Twelver approach is that in Zaydism imams are not infallible. The explanation above is not a full explanation of the difference in doctrine between Twelver Shia and Zaydism, which contains more elements. However, for the scope of this research, these are the most critical distinctions in religious thought.

Despite the general tolerant attitude -or even convergence- between the Sunni Shafi'i and Shia Zaydis, not all inhabitants of Yemen are likeminded on the topic of religion. Most notably, Salafism⁶¹ emerged in Yemen the 1980s, in the form of a conservative reform movement that kept ties to its country of origin, Saudi Arabia. The Salafi movement in Yemen was headed by Muqbil al-Wadi, until his death in 2001. Under the patronage of members of the ruling Congress Party such as Major General Ali Mushin al-Ahmar, Salafi-oriented institutes and mosques settled firmly in Yemen.⁶² Al-Wadi founded his institute after his expulsion from Saudi Arabia as a result of political activities. The institute, Dar al-Hadith, was located on the Sa'dah outskirts and grew rapidly. Throughout the country, similar institutes were set up, which was a development that challenged the Zaydis and resulted in a

⁵⁷ International Crisis Group, "Yemen: Defusing the Saada Timebomb," *Crisis Group Middle East Report*, N°86 (May 2009), 7.

⁵⁸ *Encyclopaedia of Islam, Second Edition*, W. Madelung, "Zaydiyya," accessed June 2, 2016, http://dx.doi.org/10.1163/1573-3912_islam_COM_1385

⁵⁹ Abdul Ali, *Islamic Dynasties of the Arab East ; State and Civilization During the Later Medieval Times* (M.D. Publications Pvt., 1996), 97.

⁶⁰ Najam Haider, "Zaydism: A Theological and Political Survey," *Religion Compass* 4, no. 7 (June 27, 2010), 436.

⁶¹ Salafism belongs to the Sunni school of thought in Islam, opposite of the other major denomination, Shiism. Salafism is often associated with Wahhabism, the doctrine that is the state-religion of Saudi Arabia.

⁶² S. Weir, "A Clash of Fundamentalisms: Wahhabism in Yemen," *Middle East Report*, No.204 (1997), 23.

fierce competition.⁶³ A Western scholar described it as a ‘clash of fundamentalisms’.⁶⁴ Salafis accused the Zaydi sect of connections with Twelver Shiism, the dominant Shiite sect in Iran and Iraq, and the major enemy of the Kingdom of Saudi Arabia.

In reaction to this stigmatisation, a small group of Zaydi revivalists, including the Houthis, sought to protect their Zaydi roots and promoted their theological and symbolic characteristics to distinguish themselves from Twelver Shiism. In addition, these Zaydi revivalists expressed their discontent with -what they experienced as- a Salafi predominance within their country. One of the leaders of the Houthi group, related to the Houthi founders, Yahya al Houthi stated: “Our main reason for action is to fight Wahhabism. There has been a cultural and intellectual war between Zaydism and Wahhabism since the revolution in the 1960s. The Yemeni government is looking for financial help from Saudi Arabia and therefore, in exchange, it has favoured the spread of Wahhabism.”⁶⁵ Prejudice containing negative narratives regarding Zaydism is also prevalent among some Sunni Islamist intellectuals, both Salafi and Muslim Brothers.⁶⁶ This is problematic because it threatens the convergence between the Zaydi and Shafei schools, as described earlier. In addition to the rivalry between the Salafis and Zaydis, part of the Zaydi community felt alienated from a state that deprived them of their former status and failed to attend to their region’s security and economic development. In the light of all this, some Zaydi revivalists, most notably the Houthis, emerged as key regime opponents.⁶⁷

In short, the Zaydi Muslim community that is originally based in the Northern Sa’dah region dominated the Northern part of Yemen despite their minority position in the country. Zaydi Muslims are distinct from the majority of the Yemeni population, who follow Sunni Islam. In addition to that, the Shia Zaydi group differs from Twelver Shiism. However, the Yemeni population did not experience the difference between Sunni Muslims and Shia Muslims as a sharp contrast. From the 1970s, some Zaydi Muslims experienced the growing presence of (Sunni) Salafist groups in Yemen as a threat, and in response developed initiatives to preserve their religious identity. The government support for Salafist groups – perceived as inspired by generous gifts from the Saudi regime- in addition to the marginalisation of the (Zaydi) Northern population, further strengthened the suspicion that the Yemeni government deliberately stigmatized the Zaydi Yemenis. In the light of the

⁶³ International Crisis Group, “Yemen: Defusing the Saada Timebomb,” *Crisis Group Middle East Report* N°86 (May 2009), 9.

⁶⁴ S. Weir, “Clash of Fundamentalisms”, *Middle East Report*, no. 204 (1997), 22-26.

⁶⁵ International Crisis Group ‘Yemen: Defusing the Saada Time Bomb’ *Crisis Group Middle East Report* N°86, (May 2009), 9.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid., 8.

continuous marginalisation experienced by the Zaydi community and the perceived threat to their existence by the rise of Salafism -that was seen as supported by the Yemeni state- the Zaydis felt disadvantaged on the basis of their (religious) identity. The economic and political marginalisation of the Zaydi group and their position as a threatened minority in Yemen, led to the revival of Zaydi heritage.

2.3 Rise of the Houthis

As explained in the previous section, the group that calls themselves Houthis has its roots in the Zaydi community of Yemen. The following section will focus on the history and development of this group or movement, as it is vital in understanding their current signature and goals.

During the reign of President Saleh of Northern Yemen, the Zaydi minority was portrayed as a threat by the Yemeni government. Even though Ali Abdullah Saleh shared the Zaydi background, the Zaydis have been perceived as a political threat by his regime. This is connected to the issue of succession in Zaydi doctrine, where descendants of Fatimah, the only surviving daughter of Prophet Mohamed, should rule the community.⁶⁸ None of the members of Saleh's administration had such an ancestry.⁶⁹

Zaydi Yemenis experienced threats coming from several other actors within and outside Yemen. Local grievances, as well as economic marginalisation, market access and the lack of service infrastructure in the Sa'dah region added to the discontent in the northern area.⁷⁰ Some years after the unification of the two Yemens, the new government loosened restrictions on expressing diverse ideologies and forming political parties, and a part of the Zaydi community started to revive their heritage. This group started to organize education on Zaydi doctrine, distribute pamphlets, and established a political party: Hizb al-Haqq. The movement was known by the all-inclusive name of the Believing Youth, and aimed to provide the population in the Sa'dah governate with a political voice and ways to express and explore their Zaydi identity. The Believing Youth, also known as Shabab al Moumineen (SAM), opened summer schools throughout the Sa'dah governate and tried to include 15 thousand

⁶⁸ Alexandra Lewis, *Security, Clans and Tribes: Unstable Governance in Somaliland, Yemen and the Gulf of Aden* (United Kingdom: Palgrave Pivot, 2014) p. 72-73.

⁶⁹ *ibid.*

⁷⁰ Jon Bennett, Debi Duncan, Ines Rothmann, Sushila Zeitlyn and Ginny Hill, *DFID Country Programme Evaluation, Yemen* (February 2010), 7.

students into the movement.⁷¹

In the early 1990s, a number of Zaydi scholars that were consulted by political party Hizb al-Haqq signed a manifesto that denounced the former essential part of Zaydi doctrine that the legitimate ruler needed to be Hashemite.⁷² This stance caused a breach between Hussain al-Houthi -the first leader and name-giver to the Houthi group- and other prominent scholars concerned with the issue, leaving Hussain al-Houthi in the position where he felt he needed to create the Believing Youth, seeking to revive Zaydi activism through education and looking for more adherents by sharing the Zaydi doctrine with a broader public. Still, the resentment fueled by the government's tolerance towards the growing Salafi influence and the policy of concentrating investments in Sana'a and other economically strong areas was perceived as a result of religious dissension that followed the fall of the imamate.

The elections of united Yemen in 1993, where Hussain al-Houthi represented the al-Haqq party, showed the rise of the Islamist Islah party. Al-Houthi did acquire a place in parliament, where Zaydi Shia representatives were a minority. The more prominent political parties were Islah, with an islamist signature, and Saleh's General People's Congress (GPC). These parties were represented by Wahabbi and Salafi politicians, and grew closer under the hostility of the Yemen Socialist Party (YSP) towards both of them. As a result, and due to ongoing underdevelopment in the far North, Zaidis began to believe that they were being deliberately excluded from investments due to their religious beliefs and identities.⁷³ The situation grew worse in 1994, when the Yemeni government focused their attention on restructuring the south instead of rebuilding the North, after the southern anti-unification activists lost the civil war. The 1990s witnessed a wave of clashes between tribes and sects in northern Yemen, a result of competition over the scarce resources and influence.⁷⁴

Hussain al-Houthi was killed under suspicious circumstances by the Yemeni security forces in September 2004 after months of bloody clashes.⁷⁵ The leadership of the Houthi group was taken over by his brother, Abdul Malik al-Houthi. The death of Hussain al-Houthi escalated the conflict and formed the beginning of six recurrent wars between 2004 and 2010. The demonstrations took place at the moment when the Yemeni government found itself in a difficult position after the fall of the formerly close Iraqi regime, and there was concern about

⁷¹ Jack Freeman, "The Al Houthi Insurgency in the North of Yemen: An Analysis of the Shabab Al Moumineen," *Studies in Conflict & Terrorism* 32, no. 11 (October 30, 2009), 1008.

⁷² James Robin King, "Zaydī Revival in a Hostile Republic: Competing Identities, Loyalties and Visions of State in Republican Yemen 1," *Arabica* 59, no. 3-4 (January 1, 2012), 440.

⁷³ *ibid.*

⁷⁴ Sarah Phillips, "Introduction: How did it come to this?," *Adelphi Series*, 51:420 (2011), 15.

⁷⁵ P. Salisbury, 'Saudi-Iranian 'Cold War'', *Chatham House Research Paper* (February 2015), 33.

the growing political influence of Shia groups in Arab countries.⁷⁶ This vulnerable position may have led the Yemeni government to intervene with an iron fist, not only because the demonstrations organized by Zaydi leaders posed a threat to the government, but also because the protesters originated from local tribes that the republican revolution had liberated from ‘backwardness and tyranny.’⁷⁷

In 2015, the Houthi group is at the forefront of the conflict that rages in Yemen. Between 2004 and 2010, the group was involved in six wars against the Yemeni government.⁷⁸ One of the main parts of the Houthi discourse since 2004 is the condemnation of the government’s alliance with the United States. This anti-US stance is broadly supported throughout Yemen, due to the intervention by the United States in Afghanistan and Iraq. Many Yemeni nationals have strong ties to Afghanistan, some of them having travelled there to assist the Taliban in their battle against what they perceived to be a forceful imposition of Western culture, ideologies and practices.⁷⁹ President Saleh has tried to portray the violence against the Houthi rebellion as a part of the battle against terrorism, but this conflict goes much further back than the willingness from Ali Abdullah Saleh to assist the US in the war on terror since 2002.⁸⁰

In short, the post-1962 Yemeni Republic was ruled by leaders with a tribal background, including members from the Zaydi community. However, when the government – including former members of the Zaydi community- portrayed the group as backward, tensions mounted. In combination with Saleh’s neopatrimonial approach, the integration of the predominantly Zaydi areas was hindered.⁸¹ The Houthis came into existence when a number of events –including the killing of their leader by the Saleh regime- were seen in the light of the marginalisation on the basis of their Zaydi background.

2.4 Conflict since the Arab Spring

Even though the previous section explained some of the major factors that contributed to the

⁷⁶ Ayman Hamidi, “Inscriptions of Violence in Northern Yemen: Haunting Histories, Unstable Moral Spaces,” *Middle Eastern Studies* 45, no. 2 (March 2009), 165.

⁷⁷ Barak Salmoni, Bryce Loidolt and Madeleine Wells, *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Huthi Phenomenon* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010), 131.

⁷⁸ Maria-Louise Clausen, “Understanding the Crisis in Yemen: Evaluating Competing Narratives,” *The International Spectator* 50, no. 3 (July 3, 2015), 17.

⁷⁹ Alexandra Lewis, *Security, Clans and Tribes: Unstable Governance in Somaliland, Yemen and the Gulf of Aden* (United Kingdom: Palgrave Pivot, 2014), 75.

⁸⁰ Between 2002 and 2006, Yemen received \$55.5m in US military financing (<http://www.worldsecurityinstitute.org/showarticle.cfm?id=195>)

⁸¹ Barak Salmoni, Bryce Loidolt and Madeleine Wells, *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Huthi Phenomenon*, (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010), 4.

emergence of the Houthi group, the movement now finds itself in significantly different circumstances. After the wave of Arab Spring also reached Yemen in 2011, things have changed in the country. Protesters demanding changes with regard to unemployment, economic conditions and corruption flocked the streets. The protests eventually escalated into a call for the removal of President Saleh. After several nationwide protests demanding the exit of the President and his administration, 18 March 2011 was a decisive moment. On that day the regime attacked a peaceful demonstration taking place in front of Sana'a University, leaving more than fifty protestors dead.⁸² This was followed by many people parting from the ruling party, with the departure of general Ali Moshen as one of the most important as it split the military. Moshen's forces protected the protesters from the troops that had remained loyal to President Saleh. At this point the international community started to fear a civil war and pressure was put on Saleh to resign.⁸³

The Gulf Cooperation Council (GCC) and the United Nations (UN) drafted a transition plan that would replace Saleh with vice-president Abd Rabbuh Mansour Hadi. Saleh avoided public prosecution by negotiating immunity for himself, his family and a number of prominent people in power, allowing Saleh to continue as head of the former ruling party General People's Congress (GPC). In this way, civil war was averted, but at the expense of critical changes in the elite structure.⁸⁴ The Southern separatist movement, al-Hiraak, the Joint Meeting Parties (JMP) and the Houthis were prominently present in the protests against Saleh's administration but were not acknowledged by inclusion in the transitional government.⁸⁵

The resolution that was brokered in order to avoid civil war left several groups disappointed and deprived of recognition from the (international) political community. The transitional process came into action following the installation of the transitional government. However, the young people and movements mentioned above did not see themselves represented in this process. Instead of political change, the protests resulted in an elite-led political bargain, better described as a reshuffling of elites than as fundamental change.⁸⁶ The GCC-states and the UN facilitated the deal, focusing on short-term stability and involving

⁸² Maria-Louise Clausen, "Understanding the Crisis in Yemen: Evaluating Competing Narratives," *The International Spectator* 50, no. 3 (July 3, 2015), 18.

⁸³ Vincent Durac, "Yemen's Arab Spring – Democratic Opening or Regime Maintenance?," *Mediterranean Politics* 17, no. 2 (July 2012), 167.

⁸⁴ April Longley Alley, "Yemen Changes Everything... and Nothing," *Journal of Democracy* 24, no. 4 (2013), 74.

⁸⁵ Maria-Louise Clausen, "Understanding the Crisis in Yemen: Evaluating Competing Narratives," *The International Spectator* 50, no. 3 (July 3, 2015), 18.

⁸⁶ Vincent Durac, "Yemen's Arab Spring – Democratic Opening or Regime Maintenance?," *Mediterranean Politics* 17, no. 2 (July 2012), 173.

established political actors.⁸⁷

The National Dialogue Conference (NDC) was meant to serve as a platform where old grievances could be addressed in order to define a new and improved Yemeni state.

Representation of all Yemeni actors was supposed to be brought together, aiming to form a new Yemeni constitution. However, the progress that the 565 delegates made was very slow. One of the core issues, deciding whether or not Yemen should continue as a federal state, was postponed until the closure of the NDC was near. At that point, the so-called 8+8 group was established, burdening the eight northern and eight southern representatives with the issue of state structure. The group concluded that Yemen should remain a federal state, but the number of regions and further design of the federal state was postponed until after the closure of the NDC.

During the NDC process, the Yemeni state experienced further decline. The Yemeni people were faced with increased food insecurity, shortages in electricity and deteriorating basic security.⁸⁸ Involvement and commitment from the citizens with regard to the NDC diminished day by day. Simultaneously, while involved in the NDC, the Houthis were also carrying out a military campaign in the area north of Sana'a, which paved the way for the occupation of the capital.

In January 2014, following clashes of the Houthis with residents of city of Dammaj, the government evacuated residents from the area, in fact acknowledging their defeat by the Houthis.⁸⁹ From here, the Houthis pushed on towards Amran, gaining control after bloody battles with forces of general Ali Moshen. The Houthis reached the Sana'a governorate by July 2014.⁹⁰

Despite the efforts made by the Yemeni military, the Houthis continued to gain territory throughout 2014 and 2015. President Hadi fled the country and requested the Kingdom of Saudi Arabia to assist the country in this crisis. Saudi Arabia formed a coalition of Sunni states, including all GCC members but Oman. This coalition carried out airstrikes on Yemeni soil. In opposing the NDC and fighting the transitional government, the Houthis found a much broader base of support, while at the same time alienating one-time supporters.

⁸⁷ Maria-Louise Clausen, "Understanding the Crisis in Yemen: Evaluating Competing Narratives," *The International Spectator* 50, no. 3 (July 3, 2015), 19.

⁸⁸ Erica Gaston, "Process lessons learned in Yemen's National Dialogue." *United States Institute of Peace (Special report, 342)* (2014), 8.

⁸⁹ Nasser Al-Sakkaf, "Salafis forced to flee Dammaj, government forces unable to protect them, they say," *Yemen Times*, January 16, 2014, <http://www.yementimes.com/en/1747/news/3365/Salafis-forced-to-flee-Dammaj-government-forces-unable-to-protect-they-say.htm> (accessed on December 27, 2015)

⁹⁰ Ali Ibrahim al-Moshki, "The Houthis: From a local group to a national power," *Yemen Times*, September 4, 2014, <http://www.yementimes.com/en/1813/report/4294/The-Houthis-From-a-local-group-to-a-national-power.htm> (accessed on December 26, 2015)

One of the unlikely partners siding with the Houthis is former President Saleh himself. With the Houthis no longer outlawed since the uprising, more Hashemites (one of the major tribes in Yemen) and other Zaydis are now willing to express support or sympathy with the movement.⁹¹ Over time, more Zaydis in the north, representing several tribes, began to call themselves Houthis.⁹²

At the same time, this greater power poses a threat to the Houthis. Their image as defenders of the marginalized Zaydis may lose credibility.⁹³ The portrayal of the conflict as a sectarian dispute or even a proxy war between Shia Iran and Sunni Saudi Arabia also leaves its mark on the course of events within the conflict, regardless whether the categorisation is true. Part of the Yemeni citizens will remain suspicious, mainly considering the alleged ties to Iran and its slogans that are similar to the Iranian style (Death to America! Death to Israel!). Saudi Arabia is also using this sectarian narrative –pointing the finger to the Iranian threat- to her advantage, discrediting claims of Shia minorities in general.

2.5 Analysis

The stigmatisation and marginalisation by the state - as a reaction to the challenge to their legitimacy- in combination with the perceived threat of a growing Salafi community present in the country gave rise to the Zaydi revivalist movement, and ultimately saw the establishment of the Houthi movement. As expected, disagreement on religious doctrine alone was not sufficient to ignite a durable violent conflict. Added elements such as the search for power and legitimacy and (economic) marginalisation combined with strong religious doctrines were essential in provoking the violent actions between the government of Yemen and the Houthis (and earlier Zaydis) from 1962 onward. When discriminated in parliament, this was seen in the light of previous religious disagreements and grievances, giving the Houthis the perception that they were discriminated for religious reasons.

When the Arab Spring reached Yemen, the Houthis obtained a different role, partly because the changing political landscape. Under the influence of the international community, a short-term solution was found for the impending civil war. With taking on a leading role in opposing the (outcomes of) National Dialogue Conference, much more Yemenis recognized their grievances in Houthi rhetoric. This provided the Houthis with a new stance within the

⁹¹ International Crisis Group, "The Huthis: From Saada to Sanaa," *Middle East Reports*, No.154 (June 2014), 10.

⁹² Barak Salmoni, Bryce Loidolt, and Madeleine Wells, *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Huthi Phenomenon* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010), 8.

⁹³ International Crisis Group, "The Huthis: From Saada to Sanaa," *Middle East Reports*, No.154 (June 2014), 12.

conflict, appealing to a broader public. The core of the original Houthi movement was inspired by religious teachings, in combination with the experience of changing conditions that caused their demise. In 2015, the Houthi movement is much more diverse. However, at the same time the sectarian narrative - projecting the Houthi uprising as a proxy war inspired by Iran- forces them to keep up the Zaydi identity in order to maintain their base of Yemeni support. This further complicates the determination of the current motivation for the Houthi expansion.

The background of the emergence of the Houthi movement clearly showed that their religious background fed some of their first attempts to delegitimize the ruling elite. The following marginalisation was also experienced through this religious disagreement with the republican state. Even though they have a broader base of support, partly because of opportunistic behavior, I feel this background will continue to be their basis amidst of all the chaos and shifting alliances.

Following this section -that shows that the Houthi movement does use some of their religious background in the Yemeni conflict- is the chapter that focuses on the perception of the Yemeni conflict of the interviewed Dutch policymakers. The possible difference in appreciation of this conflict, and the role religion plays in it, will tell us more about the 'Western' perception of religion, and their views on the relation of religion to conflict.

Chapter 3: Analysis attitude policymakers

In the past chapter I have tried to provide some insight in the background of the Yemeni conflict. As explained in the previous chapter, the subsequent framing of the Houthi uprising as part of the global Sunni-Shia divide forces the movement to uphold or emphasize the religious (Shia) part of their identity.

The framing of the Yemeni conflict as a proxy war belonging to the global Sunni-Shia divide designates this conflict as religious. As mentioned in the introduction of this research, the way a conflict is perceived influences the actions of actors within that conflict. This is equally true for the Yemeni conflict. I expect that the (Western) international community tends to view conflict in a rational manner, with the ‘secular’ approach as the most dominant in foreign policy and international relations. This stance significantly differs from actors that frame the Yemeni conflict as proxy war involving the Sunni en Shia Muslim communities worldwide. The different valuations of the same conflict could potentially create a gap in understanding, which can result in less successful efforts in peacemaking. Analyzing this potential gap, and understanding the roots of it, requires some insight in how Western policymakers see the Yemeni conflict, the actors involved, and the way they define religion.

This chapter focuses on the perception of the Western policymakers of the Yemeni conflict, derived from interviews conducted by the author of this research with employees of the Dutch Ministry of Foreign Affairs, who are closely involved with policy and international politics concerning Yemen. Although it cannot be claimed these interviews are representative for the full Ministry of Foreign Affairs, let alone the entire community of Western policymakers and people involved in international politics, the analysis of these interviews provides a handheld for a further development on theories with regard to Western perceptions of religious conflict.

Methodology

Within this research, an approach using qualitative interviews was used. This method, rather than using surveys or a standard list of questions, allows the researcher to understand the interviewees on both a factual and a meaning level.⁹⁴ Especially when doing research on delicate subjects like religion that requires insight in central themes in the worldview of the

⁹⁴ Steinar Kvale, *InterViews—An introduction to qualitative research interviewing* (Thousand Oaks, CA: Sage, 1996), 31-32.

subjects, the advantage of such a qualitative research method lies in the opportunity for the interviewer to react individually to the interviewees. In-depth information is easier to obtain in this way.

The interview guide⁹⁵ containing the general scope and direction of the questions that were used in the research was structured according to several relevant topics within the scope of this research, such as the Yemeni conflict, religion and conflict, and religion in itself. In a semi-structured way, this guide was used during the interviews to make sure that all the important topics were addressed and the sequence of the topics worked towards the earlier identified goal. The advantage of using a semi-structured approach is the flexibility it provides, by creating space for the interviewee to take the interview in a new direction that might not be covered by the initial interview guide based on theories set apart in the first chapter. In addition to the predetermined focus of questions -also known as a deductive approach- the inductive approach leaves room for unexpected answers, which compliments the deductive approach that looks for data that fit within the predetermined framework. This combination of methods has the advantage of starting from a solid base and simultaneously prevents excluding new insights.

The first part of the questions focused on the occupation and the professional background of the interviewee, creating a framework for the questions to follow. Consecutive questions focused on the interviewee's personal perception of the conflict, using open questions that gave the interviewee ample room to identify the causes, historical background, course of events, stakeholders and other critical factors.

After this exposition of the conflict from their point of view, the interviewees were asked to reflect on the actors in general and possible religious actors or actors with religious motivations in the conflict. The impediment that these groups might cause in a future peace process was also touched upon. The policymakers' stance towards religious actors specifically in the Yemen conflict and religious conflict in general is further explored when questioned about their definition of religion and the relation between religion and conflict.

One should note that the interviews were conducted in Dutch, whereas the fragments appearing in this research are translated into English. This can result in some loss of information and fine distinctions made by the interviewees. The sequence of questions and topics as explained above is based on a strategy that starts with a focus on the specific case of the Yemeni conflict, and gradually widens the scope of the questions to more abstract issues such as religion in general. The interviewees were not questioned directly with concern to

⁹⁵ appendix II

their own religious backgrounds; however, circumstances surrounding their upbringing were mentioned by some of them in replying to questions about their views on religion. After processing all the recorded interviews into a written transcription⁹⁶, the codes referring to the theoretical framework as displayed in chapter one, were assigned to specific fragments. This enables the aggregation of similar fragments together for easier comparison. In addition to the usage of these codes- which are used in a deductive approach- an open mind towards the gathered data is important, allowing the discovery of other observations outside of the theoretical preconditioned box.

The subsequent analysis of the interview data, transcending from the factual level to the meaning level, asks for interpretation of the statements that were coded. Possibly even more important are the words left unsaid or statements implicitly made by the interviewees. This phase of interpretation brings about new insights: where the presence of a code signals a statement on a specific subject on a factual level, the interpretations of those statements often lead to more than the factual representation of what is being said. In addition to the attention for the isolated elements, the relation between the statements is also evaluated: Views opposing each other may call for a more nuanced analysis of the separate statements. Another point that should be taken into account is the focus some interviewees had on certain aspects of conflict and religion, where other aspects are left out in responding to questions. It is not fair to conclude that these interviewees regard these other, unmentioned, aspects as untrue. Rather, it displays their focus and viewpoint at that particular moment during the interview, which is also related to the way in which the question was posed.

In the following sections the findings will be presented interview by interview, where the order of analysis will approximately follow the sequence of the questions posed in the interviews. At the end of this chapter, the interviews will be analysed and compared with each other, which will culminate into an integrated analysis that sheds light on the attitude of the policymakers with regard to the Yemeni conflict, religion in conflict and religion in general. Even though these interviews provide a large amount of data to work with, it should be noted that the statements in one interview do not represent a complete vision on religion for that specific interviewee. In addition to that, religion remains a sensitive subject, which can influence the statements of the interviewees, and subsequently these statements do not necessarily reflect the thoughts someone might have regarding this subject.

⁹⁶ Appendix III

3.1 Interview I

3.1.1 Perceptions of the Yemeni conflict

In this interview, the interviewee characterizes the conflict as a local power struggle, that later escalated into a war. In his opinion, the broader region became involved because these neighbouring countries saw more than a local conflict developing in Yemen:

At first, this was an internal conflict about power. [I: 6]⁹⁷

The interviewee expects that the uprising of the Houthis was perceived by the regional actors as supported and funded by Iran. This perception of a Shia-backed uprising caused the Arab coalition to intervene on Saudi-Arabia and Yemen's request in the interviewee's view. He thinks this approach gives too much credit to the level of power and maliciousness of Iran:

When you talk to representatives of the UAE and Saudi-Arabia, they will all point to Iran and that the Houthis are led by them. Iran is supposed to be behind it all as a sort of evil mastermind. (...) My estimation is that they truly believe that. In any case, they are very firm in their analysis and present it as the truth. They say we are naive that we can't see it. But I still think this is not the case. [I: 6]

The interviewee is convinced that this perception of the conflict in Yemen of countries such as the United Arab Emirates and Saudi-Arabia is broadly supported in these countries. At the same time the interviewee expresses his disagreement with the view that Iran is able to exercise that kind of (religious) power over the Houthis. The interviewee indicates that the power and goals attributed to Iran's involvement in the Yemeni conflict as seen by the Arab countries are not likely to be the reality. The interviewee clearly does not view Iran being 'an evil mastermind'. When making this statement, he implicitly says that the religious divide between Sunni and Shia Islam cannot be the main reason of the existence of the war in Yemen. He minimizes the contribution of religious sentiments to the origin of the conflict, which supports his earlier statement that the Yemeni conflict is about local power grievances. Religion is left out of the equation, even though he does acknowledge that the perception of

⁹⁷ See appendix III: The roman numerals refer to a specific interviewee, followed by the number of the section where this citation can be found.

Arab countries that see the conflict as part of the Sunni-Shia rivalry contributes to the actual situation present in Yemen now.

When asked to describe the actors within the Yemeni conflict the interviewee replied:

Well, there is the Houthis and Saleh of course, the former president and his part of republican guard that he created with his money and continues to support them. And then there is the government, and a number of different tribes. In the south exists a separatist movement, north and south Yemen used to be separated for a long time. [I: 12]

In my opinion, the interviewee depicts the conflict in a factual manner, leaving religion and motivations out of the picture. The historic context is partly mentioned, but not elaborated on. However, the question whether there are groups with religious motivations present in the Yemeni conflict was answered affirmatively:

The Houthis: they are a Shia minority, a substantial minority. They are a different kind of Shia than in Iran, so not necessarily connected to Iran. (...) On the other side you will find the Arab coalition, which are Sunni countries. I really think the most active countries are Saudi-Arabia, the United Arab Emirates and Egypt. They are very vocal on this topic internationally; they have become active from a Sunni point of view. [I:18]

The religious identities present in the conflict are not denied by the interviewee, he sums them up easily. However, he still stresses that the religious identities involved in this conflict are not the main reason for the current conflict in Yemen. Even though he states the countries named as the most active became involved ‘from a Sunni point of view’, a religious angle to the origins of this conflict is not considered a primary factor. This is striking because the interviewee does acknowledge religious identities and perceptions informed by religious background, but does not connect this to the current conflict. Religion in his view, is not relevant as a root-cause of the Yemeni conflict.

This interviewee is aware of the influence that perceptions of a conflict can have on the conflict itself. The fact that a number of countries perceive the Yemeni conflict as part of a broader regional or even global struggle is recognized as significant by the interviewee. He focuses on the regional power game that Iran is supposedly playing and is causing Iran to get involved, and the Sunni states to react accordingly:

The increasingly tough attitude of the various blocks actually creates a stronger Sunni-Shiite opposition. [I: 6]

Even though the interviewee does not express in this fragment that he considers the roots of the conflict in Yemen as being religious, he does express his believe that other groups adhere religious meaning to the conflict. This observation contains a contradiction or at least a remarkable notion: What qualifies as religious? Is it the meaning attached to it by people? This seems not to be a condition set by this policymaker, as he does recognize the actions of regional countries as religiously motivated, but simultaneously his statements do not express a view of the Yemeni conflict as religious. This raises the question whether the label religious is only applied when it is for example institutionalized.

3.1.2 Religion in conflict

Another statement that is made by this interviewee is the comment that religion creates division(s). He connects this to religious rhetoric, which supposedly enhances existing differences and creates new oppositions:

You see that this rhetoric gets increasingly stronger. And you also see that, which was my experience in Kuwait, the division between Shia and Sunni becomes more pronounced. People told me as a child they didn't know whether they were Shia or Sunni; that did not matter. You were Muslim. And now it is becoming more important. [I: 8]

The comparison that is made between the previous situation in Kuwait as indicated by the interviewee, where the difference in Islamic sects did not play a role in everyday life, and the current situation where the difference between the groups is becoming more pronounced and important, shows that the position of religion within society can change over time. The interviewee does not articulate a difference within the two sects, but rather how the sects interact. He does not point to actual dogmatic differences or evolution of their ideas that may cause the Sunni and Shia communities to experience themselves as more distinct from each other compared to earlier in history. Later in the fragment he elaborates on how this increased distinction between the sects by the believers developed in his eyes:

For example a country like Saudi-Arabia, because it increasingly draws that dividing line, they force Shia groups who might not be under the influence of Iran towards Iran. [I: 8]

The interviewee's observation seems to centre on the changing circumstances that sharpen the contrasts between Sunni and Shia Islam. No reference is made to change in religious thought or dogmas. The content of religion is not associated here with the change in attitude from the different sects. Perceiving religion or religious conflict as phenomena that are often subjected to outside influences -which may change over time- can be linked to a vision of religion where religion has limited power. It seems that the interviewee observes that the way religion is 'employed' changes, rather than the religion itself. This perception implies that religion is a passive object, which is not able to create (divisions) itself.

Meanwhile, religion is considered to come into play when power is involved. This also fits with the interviewee's view of religion as a tool:

No, it is not just about religious beliefs. It does play a role, but is also plays a role because it is just about power. And thus it is... an element to exercise your power within your own group. [I: 10]

Here, the interviewee describes religion as providing power to the people that use it in a specific way. As said, this especially goes for fellow believers when using a shared belief in promoting a (violent) cause. The power that is attributed to religion seems to be closely connected to the prevailing impression that religion is used as an excuse in (violent) action and conflict. Religion is recognized as a powerful tool and therefore is able to persuade and convince people.

In the fragment below, religion is again described as used by global political actors for other purposes than a religious one. The fact that religion is described here as an object undergoing this 'abuse' by political powers implies that religion is easily misused for other than religious purposes:

Religious differences are especially used as a geopolitical agent. Unfortunately this increasingly shows itself on the ground through real religious divides and lack of tolerance. [I:10]

In the same fragment a lack of tolerance is attributed to religion, or at least when religion creates divisions in a geopolitical context. 'Real religious divides' are separated here from divides created for geopolitical means, which indicates that religious divides do exist without the involvement of geopolitical actors. But what is 'real' in this context? Religion is experienced as real by the believers, just as the religious differences they may experience in connection to that.

The interviewee does not associate terrorism with the conflict at play in Yemen, but does describe it as a separate phenomenon that is present in the country. It is also not connected to violence by religious groups by this interviewee. It is almost like terrorists are not seen as religious:

(...) these are the two conflicts, and apart from that there is terrorism, mainly in the South. Aden is very unsafe, there are several militias present, but here too ISIS carries out bombings. Al Qaeda to a lesser degree but also Al Qaeda is active here. [I:16]

Later on, the interviewee makes a statement that contradicts the projected attitude towards terrorism. This makes it difficult to understand why religious violence and terrorism with religious motivations are set apart from each other by this interviewee:

Of course, the terrorist organisations have a religious angle. [I: 18]

In the fragment below, a direct link between conflict and religion is made. The interviewee states that the differences that are highlighted by religion (either existing or invented) can create a polarised stance between the parties in conflict. The interviewee attaches more meaning and depth to this division than other divisions that might create or sustain conflict. This is underlined by the comparison he makes between conflict about power and religious conflict. The interviewee makes the statement that religion is 'something from within', that is 'hard to compromise over'. Something from within points to deeper feelings attached to religion. Strong emotions and subsequent actions are attached to this view of religious experience and religion. The interviewee links this emotional involvement to a situation where it is harder to make (pragmatic) deals, pointing to an ideological background:

Yes I do think the conflict has become worse by the increased... focus on the religious. The religious aspects are used to create divisions, which make it harder for people to come

together again. It makes the story about 'them' and 'us'. Even though I think this conflict is about power, it becomes religious and then it is much harder to conduct business because religion is ... something from within or at least something that is hard to compromise over. [I: 20]

3.1.3 Views on religion

As the previous section focused on the perception of the interviewee of the Yemeni conflict, this chapter is focused on the interviewee's expressions regarding religion. Views on the Yemeni conflict include an evaluation of the causes and development, which might be determined to have religious or non-religious elements. This evaluation is related to the way in which religion in general is perceived; therefore, this section investigates the way in which the interviewee formulates his or her ideas on religion in general.

Like most other policymakers who claim to be non-religious themselves, this interviewee finds it hard to define religion and tends to connect it directly to emotion when talking about religion of others. In the following fragment, the interviewee struggles to put into words why religion might complicate a conflict:

(...) Yes, well... because... I am not quite sure how to put it into words but because in the Arab world, and especially in the Gulf, the religious part is such an important aspect of the identity of people that it becomes very difficult to place yourself outside the group, or outside of yourself, in order to have some understanding for the other party. En eventually you need to have some kind of understanding in order to work things out. [I: 28]

Group identity is one of the main arguments used here to explain the strong (emotional) bond that exists between believers. This group identity is subsequently connected to a lack of tolerance or understanding for the 'other' by the interviewee. Again dividing characteristics are attributed to religion.

Another example of the experience of rigidity of religious thought:

Because things are religiously tinted, it will become harder than a conflict solely about power such as 'I want more money'; 'I want more land'; 'I want more control within the government'. You can find ways to achieve that, but because the religious aspect is

emphasized so strongly it becomes harder to solve. Because then you need to acknowledge the ideas of the other also have worth, while you are actually saying: they are heretics. [I:28]

One could say that conflicting interests about money, land or control in the government require a similar acknowledgment of views of the opponent as differences over religious terms. But the interviewee describes a difference in disputes about these issues in comparison to religious conflict. Groups in conflict connected to religion are portrayed here as rigid and less willing to make compromises or empathizing with the opponent. Religion is seen as less tolerant and inflexible. The same interviewee earlier expressed a much more positive association with religion, where he stressed religion was misused in certain circumstances. In that fragment he did not mention the negative properties he names here, as inherent to religion.

The concept of heretics directly opposite from believers is also portrayed as an extreme opposition, black and white. Perceiving religious worldview in this way, implies that religion is composed of oppositions and therefore lacks flexibility. This may hamper a ‘pragmatic’ approach towards solving religious conflict.

Because we are a very secular society with a highly secular government, within this ministry religion plays no role in policy. That is profoundly different in the Middle East of course. There, religion is the overall factor determining identity. And thus it plays a role in every situation. Coming from the Netherlands, we have too little feeling with regard to that. [I: 32]

The interviewee connects the absence of religion in Dutch Foreign Policy to the secular background of the Netherlands. The place religion has in Middle Eastern societies is portrayed as evident and not needing any explanation. Religion is presumed to play a role in every aspect of life because it is identity driven. It is interesting to see that this presumption is not applied to the Yemeni conflict, as this interviewee does not depict religion as a cause in this conflict.

The following statement was made in response to a question with regard to the influence religion may have on the position of women in a society:

You must understand that the Arab world, the Gulf and Yemen, are culturally different. Nevertheless, my grandmother was also forced to give up her job when she got married. And when my mother and my aunt started working, my grandmother thought it was a shame. She

thought the men earned enough money. Thus it is not that long ago... we also underwent a development.[I: 38]

It is striking that the question about religion is answered by making a reference to culture. Religion and culture seem to be concepts that have similar qualities in the conception of the interviewee. Of course, religion is a form of culture, but where religion begins and culture ends is hard for most people to determine. The terms ‘Arab culture’ and Islam are often used for overlapping phenomena, where it is not always evident which of the two has the upper hand. In this fragment, Arab culture –which seems to entail Islam too when considering the question posed- is perceived as lacking some development. This development was achieved by the Western world, according to the interviewee ‘not that long ago’. Although not explicitly mentioned, Islam (a form of religion) is associated with a lack of development.

Well, in the Arab world religion is just very important. And when I am in the Arab world, I tell people that I am a Christian. Because the fact that I am not religious is just unimaginable for people “...” So I always tell them that I am a Christian. And in the region [Middle East] that is a kind of automatism. You are either Muslim or Christian, the Christians present are also... deeply convinced. This religion is just a part of life and is also seen as identity. I mean; in Kuwait it is not possible to obtain a Kuwaiti passport when you are not Muslim... so yes... it is something that is very deep. This is not only the case for deeply religious people, it is not a point of discussion in their lives. [I: 46]

The fragment above shows a perception where the Arab world is soaked in religion; it is rooted very deep in society and government, but also in personal convictions. This is especially clear when the interviewee says he feels forced to fake a Christian identity rather than to show his atheist position. He attributes the need to identify himself through a religious reference to the nature of religion and its role in (Arab) society. ‘It is something very deep’, he says about religion, which indicates his perception of the nature of religion as being hard to grasp and at the same time religion is present everywhere in Arab society. In contrast, the interviewee describes himself and Europe as non-religious:

Europe is the exception in the world where not being religious is actually the standard. Or at least religion outside your own religion, it is something personal, for within your home. It is not something that presents itself in a work environment. But in the Gulf state there are

prayer rooms in the ministry and the call for prayer is heard everywhere. When it's time, you will perform prayer together with all your colleagues. So when you do not do that you will place yourself in an extreme group. And well... we are not familiar with that. [I: 48]

In the fragment above, the interviewee motivates his view of non-religious Europe with the example of religion that is contained in the private sphere, rather than being present in the public and work environment as it is in Middle-Eastern countries. The fact that most religious practices are kept in the private realm in Europe should in my opinion not be an argument for the non-religiousness of this region. However, when following the line of thought of this interviewee, it becomes evident that the public and communal exercise of religious practice is perceived as a measure for the degree of religiosity of a society.

Apart from this conception, the interviewee points out that the social control within these 'religious societies' is preventing people to detach from this religious group. The interviewee's vision indicates an association of religion with a rigid social structure where peer pressure determines much of people's actions. He emphasizes this in a later statement: "The individual freedom is much bigger here [The Netherlands]"⁹⁸ We could say that this shows a vision on religion (or at least on Islam) where the group comes before the individual. It also seems to imply a determining character of religion where the group suppresses individual actions and boosts communal action. The interviewee also expresses that group identity is a major force that binds believers together:

Religion creates a group and subsequently puts others in a different group "... It is an easy... it binds a group more easily. So you can use it to put your group in conflict with another group when there is a religious aspect present. [I:52]

Adhering a religious group evidently provides an element of identity, but this might not be different for other groups people are in. When asked whether the type of bond a shared religion creates is different from the bonds in other groups the interviewee responded as following:

Yes I think so "... I still think religion is more closely connected, is connected in such a way to identity, that it makes it easier. [I:54]

⁹⁸ I: 48

Being part of a religious group does constitute a stronger bond than a ‘regular’ group according to this interviewee. It is hard to pinpoint what the major difference between religious groups and other groups is, that creates this special bond. It is however possible that this is connected to the religious experience of the faithful. This subject however deserves a complete study, and it would not be fair to only touch upon this subject now. For this study it is relevant that the interviewee perceives religion as being able to create strong bonds between people.

3.1.4 Summary

The Yemeni conflict is perceived as a local power struggle by this interviewee, who does not see the Sunni-Shia divide as an explanation. He stresses that religion cannot have that kind of power. At the same time, the interviewee acknowledges the presence of various religious groups as actors in the conflict, and points out that some of them got involved in the conflict from a religious angle. Even though he recognizes that these actors experience and understand this conflict as a religious conflict, which can influence the course of events throughout the dispute, the interviewee does not assess the Yemeni conflict as a religious one.

Within conflict, this interviewee expresses the idea that religion creates stronger divisions. However, this property only comes into play when power struggles are present, where religion can be used as a dividing and mobilizing tool. In that respect religion is not seen as inherently violent or prone to conflict but as abused for ‘worldly’ means. This would connect to Juergensmeyer’s theory, which argues that religion in some circumstances can be used in justifying violence. In addition to that, religion is considered closely connected to strong emotions, hence narrowing the scope for pragmatic dispute solutions. In that respect, the interviewee makes a similar point as Martin Marty; saying that religion creates strong(er) divisions.

When considering religion apart from conflict, other characteristics surface. The strong group identity that surpasses ‘regular’ group bonds comes from the perception that religion contains extraordinary properties. The deep religious experience that might influence this special bond is closely connected to human emotions. At the same time, rigidity in thought and old-fashioned characteristics are attributed to religion.

Taking all these perceptions with regard to religion and conflict into account, some striking observations that either correspond or contradict each other can be detected. The Yemeni conflict is at first described as not religious, even though religious actors who got

involved from a religious perspective are recognized. This raises the question what qualifies as (a) religious (conflict). Generally, the interviewee observes religion as being used as a tool. Apparently, religion has some characteristics that make it susceptible to employment towards other than religious objectives, following both Juergensmeyer's and Martin Marty's line of thought. This connects to the idea expressed by the interviewee that religion is capable of creating an extraordinary strong bond between believers, that can be (mis)used in conflict. The connection to emotion and deep feeling regarding religion and subsequently the notion that religiously motivated groups are therefore less capable of making pragmatic decisions implies that religion is not very useful in conflict. However, the dividing characteristics are blamed for much of the strong divisions present in religious conflict.

At the end of this chapter the observations above will be taken into account together with the sub-conclusions of the following paragraphs in order to establish to what extent a certain vision of religion can inform the attitudes of policymakers towards religious conflict in general and more specifically the Yemeni conflict.

3.2 Interview II

Interviewee II has been active in international politics for several years, and has been posted on different continents, which gave him the opportunity to get acquainted with a number of different cultures and religions.

3.2.1 Perception Yemeni conflict

One of the main reasons for the current conflict in Yemen and the subsequent humanitarian crisis is the widespread of corruption in the country, according to this interviewee. Millions of dollars failed to reach the already impoverished people of Yemen, mostly at the hand of former president Saleh. The interviewee elaborates on the major problem of the country in his opinion:

He took 50 billion away they say. Yes that is a lot, especially for a country like Yemen. If that money stayed with the government, and they would have handled it normally, 50 billion is a lot for Yemen. That could have been used to improve a lot of things. [II:16]

Although corruption is a problem, this is not unique for Yemen unfortunately. The interviewee stresses that an additional factor that contributed to the current conflict can be

found in the reaction to the corruption. The way in which the corruption is fought is considered to be partly driven by religion by this interviewee:

Yes corruption (...) If we in the Netherlands would find that corruption is present then a research is started and you take the acknowledgements and go from there. But I think when you look at Yemen they have different approach. (...) Religion has a hand in that. [II:12-14]

The reasoning behind the idea that religion has a link with the manner in which corruption is treated remains vague throughout the interview. Something repeatedly mentioned are references like: “they are just different.” The difference is mostly attributed to the Islamic faith, although culture is also mentioned. When asked whether the conflict should be seen as religious, the interviewee denies this:

Conflict religious? No they just want... there has been a lot of corruption, they just want the corruption to be gone. As a group in Yemen they missed out on a lot of development because of that. Yes they are angry about that. That's it, I think. [II:30]

An explanation that refers to the religious identity of the Houthis, or the marginalisation they experienced due to their faith is not mentioned. Instead, corruption is to blame for the deprivation of the Houthi group according to this interviewee.

3.2.2 Religion in conflict

Although this interviewee does not see the Yemeni conflict as religious, the interview did touch on the perception of this interviewee with regard to religion and religion in conflict. While talking about this in more general terms, the Yemeni conflict was also mentioned several times, showing a different attitude of the interviewee in this context than in the previous section where the line of questioning was focused on the perception of the causes for the Yemeni conflict.

The Islam and a lot of decisions they take are based on tradition, the way things were always done, and they still do that today. Faith or religion certainly is a cause for this conflict. [II:10]

The conflict that is intended when the interviewee mentions ‘this conflict’ in the fragment above is the Yemeni conflict. The fragment reveals the perspective that religion, or Islam at least, is old-fashioned in some ways, and has not evolved over time. The interviewee depicts this lack of development as part of the root-causes of the Yemeni conflict.

The Saudi think that the Houthis are being supported by Iran. And yes the Saudi are against that. They are Shia, the Houthis, and the Iranians too. The Saudi are Sunni. [II:18]

Even though the interviewee does not explicitly confirm the explanation of the Yemeni conflict as a symptom of the global Sunni-Shia divide, the fragment above is telling with regard to his perception towards this explanation. The Sunni-Shia divide is mentioned without any elaboration or specification of the phenomenon. This divide is considered by the interviewee to be a sufficient, self-evident explanation for the current Yemeni conflict. By this implicit statement, the interviewee notes that the Yemeni conflict contains religious elements, where he earlier denied religion to be involved. The interview continued with a focus on the role of the Sunni-Shia divide in the Yemeni conflict:

At first it was not the case, I think mostly because the Saudis and Iran got involved. I think that is when it becomes a more important issue. It was never a big problem, at least I never... When I worked at the embassy there I never heard of such a dividing line. But now those two countries and the media I think amplify it. [II:26]

The interviewee indicates that he personally never experienced or heard of a strong division between Sunni and Shia Muslims during his work in Yemen. He suspects that the involvement of Iran and Saudi-Arabia in combination with media-attention generated more attention for the proxy war approach. The interviewee interprets the attention for the Yemeni conflict as a symptom of the Sunni-Shia divide as a case of framing, where events are interpreted in the light of this divide. This kind of framing also has consequences for the development of the conflict according to the interviewee:

Interviewer: What does the involvement of religion do to the conflict?

Interviewee: Yes it becomes much bigger. Actually, it was a small conflict and now it has become much bigger because of the involvement of Saudi-Arabia and their partners and Iran.

And not to lose face, is also important for the Saudis, I do not think they will let that happen, so that makes it more complex for sure. [II:36]

3.2.3 Views on religion

When questioned about to what extent religious motivations should be taken into account within international politics, the interviewee stresses the great importance of the attention for religious motivations in conflict, and the consideration of these motivations in international politics. The interviewee assumes that certain religious backgrounds are responsible for a different mindset in comparison to the Western mindset:

I think that they should take this [religion or religious motivations in conflict in context of international politics, Ir] into account, because it is a different way of thinking, they have a different mindset then we Westerners have. Yes I think we should take that into account. [II:40]

It is interesting that a different mindset is attributed to, or associated with, religious groups. The ‘way of thinking’ is even considered as influenced by religion. A different excerpt shows that the definition of religion of this interviewee contains a strong reference to the past and traditional customs:

What is religion in general... That certain... beliefs... yes that you follow them. And you do that on the basis of stories or often a manuscript about the way things were done in history and those convictions you try to follow as much as possible. [II:46]

Later on, this connection to past traditions is emphasized once more. Religion is described as lagging behind in certain aspects of life. This was also mentioned when considering corruption, that is mentioned as a main reason for the Yemeni conflict by this interviewee. The (Islamic) faith is presumed to be suiting the past rather than the present. The disconnect of the modern world with the old-fashioned Islam is considered as a source for conflict.

Yes because the Islam is still very traditionally set, more than other faiths. And the people who live there live more along traditional lines because of that. They are lagging behind in certain respects. [II:52]

3.2.4 Summary

This interviewee perceives the Yemeni conflict as caused by corruption throughout Yemen in addition to the deprivation of the Houthi group. Religious motivations of the Houthi group are not considered as vital, instead economic difficulties are considered as one of the core causes. Religion is by this interviewee considered to contribute to conflict because religion hinders development. The lack of evolvement of religion over time makes it more prone to be involved in (violent) conflict. This argument shows a different stance than the three main theories listed in the first chapter, because he points at lack of development of religion over time as one of the reasons that religion can turn violent. The Sunni-Shia divide is perceived as enhancing the existing religious differences, which makes conflicts more complex.

Religion is characterized as constituting a certain mindset and way of thinking. This is attributed to the traditional traits of religion, which are not adapted to the present world. The interviewee comprises a rather negative image of religion in general and the role of religion in conflict. Even though he attributes many negative features to religion, he does not describe the Yemeni conflict as religious. This is interesting because the interviewee did identify many characteristics of religion that could be blamed for the Yemeni conflict. The fact that this connection is not made, could say something about a level of politic correctness, even though this is not the tendency throughout the interview.

3.3 Interview III

3.3.1 Perceptions of the Yemeni conflict

Like the previous interviewee, N was questioned about the roots of the Yemeni conflict. This was a topic that he elaborated upon. When taking all the statements from this interview regarding the causes of the conflict, the attitude that the Yemeni conflict was based on economic discontent prevails.

In fact, earlier there existed a group of Houthis who did not feel valued in the Yemen of the 90s. "...” There was a group of unsatisfied Houthis in the 90s who started to group themselves in both a political and a military matter, and grew stronger. [III:6]

The fragment above is an example of how the interviewee identifies the roots of the current Yemeni conflict. The reason for the discontent within this group of Houthis is not mentioned yet, but the religious minority they form within Yemen is already left out of the equation.

Later, the interviewee is asked which factors existing in Yemen (economic, social, religious) might also be at play. The response is straightforward: “In any case: economic”.⁹⁹ The interviewee points at the abolition of fuel subsidies and continues to explain how this influenced the course of the conflict. An other reference made by the interviewee with regard to the motivation of the Houthis to be involved in the Yemeni conflict and working with former president Saleh was: ‘pure opportunism’.¹⁰⁰

The fragment below shows how the interviewee describes the Houthi group and conflict:

Well they are Shia Muslims but they are quite moderate Shia, with regard to religious belief they are closer to Sunni Muslims than Shia Muslim of Iran. But because they are Shia it becomes easy to portray the entire conflict as the Zaidi being support by Iran and the Sunni being supported by Saudi Arabia. [III:16]

In this fragment, the interviewee points to the religious backgrounds of several groups involved. At the same time, these backgrounds cannot be held accountable for the current conflict in the opinion of the interviewee. Depicting the conflict as a religious conflict is described here as choosing the easy way out. The categorisation as ‘easy’ is derived here from the application the simplistic division of the conflict in Sunni and Shia sides. This implies that religion is an easy excuse for conflict and possibly violence.

3.3.2 Religion in conflict

This interviewee clearly states that the causes of the Yemeni conflict are to be found in general discontent of the Houthis, especially in economic respect. Even though religion is not at the core of this conflict according to this interviewee, the presence of religious groups in the Yemeni conflict is not denied. When asked about which groups, apart from terrorist groups, in the Yemeni conflict might have religious motivations, the interviewee responds:

⁹⁹ III:12
¹⁰⁰ III:10

The Houthis, well yes the Houthis... Even though I am not entirely sure that is still an incentive. "...” (I: Why not?) Because then they would have killed much more people, which they didn't. [III:50-51]

The malicious character attributed to religious violence here is evident. Later the interviewee affirms that standpoint: ‘I find it remarkable how relatively peaceful their march to Sana’a was.’¹⁰¹ Apparently, extreme use of violence is expected when religion is at play within a conflict. The absence of this extreme violence is used here as an argument that it is highly unlikely that the Houthis are a religiously motivated group. The interviewee further describes the manner in which the Houthis gained control in Yemen:

And then they started to put up checkpoints and detain people now and then. And bullying the Americans and... but that was it! It is not Taliban, in that sense, it is not that [emphasize added, lr] religious. [III:54]

In this fragment, the interviewee again connects religiosity to more extreme forms of violence. The interviewee expected more violence or perhaps different kinds of violence when dealing with a religiously motivated group. The lack of this violence indicates that the Houthis in Yemen are less religiously motivated in the perception of the interviewee.

But I thought that the Taliban went much further. Hanging people who did business with the Americans from trees. That is something the Houthis do not do... They are not that bad. It is mostly pure military warfare that they do, in my perception at least, but not very religious. [III:56]

The comparison made by the interviewee in the fragment above, between military warfare - that is supposedly used by the Houthis- and on the other hand religious warfare is interesting. Military warfare is thought of as acceptable and necessary violence, whereas religious warfare is connected to a more extreme form of violence, which is unacceptable. How this line is drawn is hard to pinpoint, but it is evident that the interviewee makes the distinction between these two forms of violence. It could also be the case that this interviewee associates religious violence with religiously motivated terrorism, which has a much more brutal and extreme

¹⁰¹ III: 54

image than military violence or warfare. When the interviewee interprets the term religious violence as equal to religious terrorism, it makes sense that she does not consider the Houthi group as religiously motivated.

An observation that is not always clearly reflected in the literal transcription of the audio files is the hesitation in answering I recognized with some interviewees when asked about religion. The careful choice of words and a cautious attitude was something that raised new questions. Was this attitude symptomatic of political correctness? This would make sense because all of the interviewees work in a political environment, but I cannot help but suspect that this cautiousness is particularly connected to the topic of religion. When speaking about the actors involved in the conflict and their roles, which is also potentially politically sensitive, I did not experience the same hesitation or circumspect. Saying that religion is a sensitive subject is nothing new, but this also leads back to the idea that religion seems to have a different status, attributing extraordinary properties to it. Interviewee III has been active in politics for many years. In analysing the interview conducted with III, I recognized the cautious attitude as mentioned above in a specific fragment. In this example, the interviewee was asked about the themes or topics with regard to the Middle-Eastern region that have the attention of the directorate that she works at. One of the topics she pointed out was the following:

The role of Saudi Arabia in the export of terror... well let's say the export of their rather extreme form of Islam. [III:4]

It is clear from the audiotapes the first impulse was to use the word 'terrorism' in describing the topic the ministry is interested with regard to Saudi Arabia. However, the interviewee chose to paraphrase this by using 'a rather extreme form of Islam' instead. Accusing countries of exporting terrorism is a delicate matter, especially in international politics, which is avoided by choosing another description here.

When bluntly asked about the relation between religion and conflict, the interviewee draws on her perception of religion an sich (see 3.2.3) and makes the statement that the search for meaning in life that is for some people answered by religion, can also apply to religion and violence:

I think religion also gives meaning to a war. "... " Because you have religion, it may be easier to sell it to yourself that the conflict also has... legitimacy or something. [III:118]

Similar to the claim above that religion gives meaning to war, the interviewee also expresses a view where religion is a way to sell war to people:

I actually think religion is often used as a reason to sell a war to the people, that is something you also see in Yemen. [III:120]

The fragment above implies that religion is used as a powerful force to mobilize people to take part in (violent) conflict. The dominant actors who employ this strategy are accused of misusing religion in order to achieve personal gain. I asked the interviewee whether she expected the public actually believed they were fighting a religious fight, which she confirmed. In the following fragment, she describes her vision on the consequences of the perception of the public as being part of a religious war:

Well then it becomes deeper, more rooted. And then they want some... they will become more combative. Yes and faith can also be an ideology, it doesn't need to be religion, it can also be something like communism. Yes, it needs to have something of faith and then you feel that you need to engage in battle. (I: collectively?) Yes with your brothers. Your secular brothers or your Muslim brothers or your Catholic brothers or whatever. [III:124]

This fragment describing the effects of the involvement of religious sentiment in conflict from the point of view expressed by this interviewee, shows how religion is described as something closely connected to strong feelings, for example feelings of brotherhood. Next to this reference to feeling, the interviewee connects this experience of a bond on the basis of a particular ideology, without making a distinction between religious or secular ideologies. This statement shows that the interviewee views religion as similar to other ideologies, and does not adhere extraordinary characteristics to the concept of religion, which can be seen as dismissing the concept of religion as a whole, incorporating it in the realm of ideologies. In a different fragment, this association of religion with emotion is again prominent. The interviewee recounts an incident where there was a discussion about Salafism:

I have a Moroccan colleague who is a practicing Muslim and he really feels something at that point. He can be genuinely offended when someone calls him a Salafist. "... " This made me realize that it [religion] is not something neutral and that it plays a role for people. [III:136]

Feelings of offence, coming from the colleague's identification with Islam, are (partly) reason for the interviewee to reconsider the value of religion. It seems she attributes a different status to religious adherence than to other identifying elements. Another fragment further substantiates this:

My colleague "...” started to explicate a very personal story about jihad, which wasn't the term that was in use in several ministries. Then I thought: this is a personal story, this has nothing to do with the attitude of [the ministry of] Foreign Affairs. "...” this was an interesting moment that showed that people do connect things together. Their job, their religion, that is where it comes together. But everyone has their faith and their ideas, ideology. For me for example, my liberal ideology, I also show this in my work, it is very dominantly present. I am a liberal, and sometimes I express this in my work. In a way this is also a religion, my belief in the open market. [III:147]

In this fragment, the interviewee accepts some religious traits to her own 'belief' in the liberal political thought. This is personal for her, and she connects this insight to the way her colleague experiences religion. The experience made her see religion as a personal matter. And again, the interviewee implicates that she views religion as similar to other ideologies, without attributing special features to the concept of religion.

Attributing certain characteristics to religion when employed in conflict, tells us something about the way religion in itself is viewed. The following section will show more fragments where references with regard to the nature of religion are made, in the hope of finding clues that partly explain the attitude of Dutch policymakers towards the conflict in Yemen in particular, and religious conflict in general.

3.3.3 Views on religion

Some statements made during the interview on the alliances of opportunity that are common in the Middle East according to this interviewee, show the interviewee's view on the characteristics of (some forms of) religion.

(I: Are certain interests, or maybe religious interest put aside in such a moment?) Saudi Arabia is in its core more religious than the Emirates. The Emirates are... they take pride in that they are a secular country, that it is possible for Western women to walk around in a

short skirt and that they have all this Western investments. They really like to show how modern they are. And the Saudis, that is a closed stronghold, the guardian of the two big mosques. And... Yes they are just much more religious and therefore it makes sense that they are less opposed to the Muslim Brotherhood than the Emirati. [III:64]

In this fragment an opposition is made between the Emirates versus Saudi Arabia; modern versus a closed stronghold and free movement of Western women versus strongly religious. This implies that the interviewee associates deep religiosity with strong traditions and a closed community.

The role for religion in reconciliation and conflict solution is two-sided according to this interviewee. The presence of religion in many Middle-Eastern countries and the large role religion plays in various societies is seen as an indication that religion must be integrated in the search for a solution of any conflict. Simultaneously, the Yemeni conflict contains many different religious identities, which are perceived as hindering possible peace negotiations. When describing this problem, the emphasis is put on the circumstances and practical issues, rather than opposing dogma's or differences in religious thought. There is little to none attention for the religious conflict that might be at stake, in stead the focus in on religious customs.

For example when you hold the consultations in Muscat... an imam will not be present in the delegation but you will have to comply with religious laws I think, all the negotiators. And I could imagine that it might cause some resentment between the Sunni government and the Shia Houthis because their religious customs are a little bit different. That does not help and does not contribute to the solution. [III:84]

In my opinion the focus on the difference in religious customs that might be an issue in the day to day practice surrounding the negotiations shows that religion is measured through visible practices by this interviewee. Also, the specific content of religion or religious dogmas seems less relevant when considering this excerpt, as the interviewee has more attention for the cultural approach towards religion.

With regard to negotiations, the interviewee is convinced that religion cannot be bypassed when talking about peace in Yemen:

You cannot solve the conflict to the satisfaction of the people [without involving religion, lr] because for a lot of people in Yemen, but also in Syria and Iraq, religion is something of the daily reality. [III:94]

When asked how to combine these two rather opposing views of the involvement of religion in the process of peacemaking, the interviewee points towards the need for respect:

Well I think the little things are important. "... " Geneva is a very international environment so I think that prayer rooms already exist, but I think that is one of the most essential things, to provide time and space for people to pray five times a day when they feel the need to do so. "... " And other simple things like halal food, respecting each other. Respecting the religion. That may sound a bit vague. But it is something that 'we Westerners' don't realize the importance of. (...). And we, I think we are almost too rude to be able to do that. We as Dutch people even more, because we are extremely rightwing orientated, but I don't know how good the Americans are at this. [III:96]

Interesting about this interviewee's formulation regarding the need for respect from Muslims in the Netherlands is that the interviewee feels like this value has diminished in value in the Dutch society, whereas respect is one of the essential values of religion, or in this case Islam. The loss of this value is attributed to the rightwing orientated political landscape in the Netherlands, and no so much to a lack of religious life in the country.

When directly asked what religion is in the perception of the interviewee, she reacted as following:

I think religion can connect people, that it provides a faith, a grip on life. Because if life is just life, why are we doing this? We get older and at a certain point we die and then everything is over? Nobody wants to believe that, so it is very appealing to believe there will be something after this life. (I: A sense of purpose?) Yes, and when we act really religious it will all be o.k. (...) We Westerners barely believe that of course, but I think this is different for Muslims. [III:110]

The definition of religion this interviewee gives contains many positive characteristics. When comparing statements made earlier in the interview it can be noted that religion is a two-sided

coin according to this interviewee. The positive characteristics such as connecting people and providing purpose can in some cases be translated into social pressure and providing excuses for violence. Another interesting finding was that the level of religiosity is mostly measured through loyalty to religious customs and regulations and subsequent behaviour, in the experience of the interviewee. The visibility of religion is thus connected to the level of religiosity, which is associated with certain negative and positive values.

3.3.4 Summary

According to this interviewee, the Yemeni conflict is about discontent and economic difficulties. She seems to tie the term religious conflict to conflict in doctrine and religious differences. The distinction between religious violence and religiously motivated terrorism is also not always made by this interviewee. Therefore, the interviewee does not formulate the view on the Yemeni conflict in religious terms. When religion is involved in conflict, this can lead to more malicious forms of violence and more violence in general according to this interviewee. She expresses that religion is being used as an excuse in conflict, turning it into a mobilizing force. This point of view is similar to Juergensmeyer's theory, which contends that religion can be used to justify violence. The power that religion possesses is shown in the ability to motivate or mobilize people, which in turn is derived from the strong emotional connection believers experience. Here, the interviewee's argument is closer to Martin Marty's line of thought, which sees religion as containing characteristics that lead to violence, making it inherently violent. The interviewee expects that these deep feelings create a strong form of brotherhood in times of need.

Religion itself is associated in this interview with a strong but closed community, high levels of respect and guidance through life. Throughout the interview with this interviewee, it is stressed that religion is not inherently violent, and is often misused. This interviewee is also very vocal about the positive traits attributed to religion. The fact that she does not describe the Yemeni conflict as religious can be explained by her concept of religious conflict.

3.4 Interview IV

3.4.1 Perceptions on the Yemeni conflict

This interviewee was very vocal about her perception of the Yemeni conflict, where she stressed that the 'core-causes' of the conflict were different from the perception of the Middle Eastern countries that responded to the conflict by joining the Saudi-led alliance. The

categorisation of the Yemeni conflict as a manifestation of Shia-Sunni rivalry by a large number of Middle-Eastern countries is not correct in the eyes of the interviewee; she states other factors are vital in this conflict. Especially the ‘systematic disadvantagement’ of the Houthis played a major role according to the interviewee. However, she stresses that the origin of the conflict is less important when actors deploy religion within a conflict, regardless of the initial dispute:

I think what initially was not a religious conflict, but it became more and more by interference, in particular interference by the region. And that is that we are now confronted with, it is a regional conflict where religion is often deployed to create alliances and to win people over. So I personally think that it originally was not religious conflict but that by interference of the region it became religious. [IV:6]

This interviewee states that countries from the region that got involved influence the religious framing of the conflict. The ‘original’ conflict was not triggered by religion in her opinion. Religion seems to be not the only factor to blame when looking at the interviews statements regarding the origins of the Yemeni conflict.

Apart from the statement this interviewee made that the Middle-Eastern region is to blame for the religious framing of this conflict, she also sees a growing importance of Al Qaeda in the Yemeni conflict. However, this growth is not necessarily connected to (extreme) religious backgrounds, according to the interviewee:

What you see now is that tribes that might have been relatively neutral are starting to lean towards Al Qaeda. That is not because they sympathize with Al Qaeda but just because they have a common enemy: The Houthis. [IV:10]

The acknowledgement that a shared enemy brings people and tribes to collaborate with groups like Al Qaeda, with whom they do not share the same religious beliefs or goals, also apparently shows that religious attachments are subordinate, depending on the level of danger and fear. Practical interests are put first, rather than to avoid association with an infamous terrorist group. This would indicate that the religious loyalty of -in this case tribal- groups is relatively weak. However, in the perception of this interviewee, religion does not play a vital role in the current conflict and religion is not a priority for a number of groups that are involved in the Yemeni conflict:

Yes, it is a very complicated conflict. So to characterize it as a conflict between Shiism and Sunnism is not sufficient my opinion. [IV:12]

In the fragment above, the interviewee argues that the complex Yemeni conflict is carelessly (over)simplified by using the existing religious divide between Sunni and Shia Muslims. This observation indicates that the existing (religious) differences are employed or exploited in order to create clarification. Supposedly, there is a clear difference and/or hostility between these two groups, which can be deployed in cases that are complicated to comprehend. The obvious division between the two Islamic sects is used to create a stronger polarisation, where it is easier for people to pick sides. According to the statements of this interviewee, it can be argued that religion provides such a divide, making religion a polarizing force.

3.4.2 Religion in conflict

In statements about the specific Yemeni conflict the interviewee touched upon the relation between religion and conflict in general. It is clear that she does not perceive religion as inherently violent, but does mention religion as a mobilizing force when religion is employed in conflict:

I myself have the feeling that... when arguments fall short then people appeal to religion and religious differences. In my perception these are not the real reasons. [IV:16]

In accordance with the statements this interviewee made on the Yemeni conflict itself, she does not connect religion to conflict directly. The ‘true’ motivations behind a conflict do not lie in religious differences according to her. The fact that religion is a tool that is appealed to in times of conflict implies that it is capable of creating stronger divisions than other fields of disagreement. These stronger divisions are expected to result in an increased commitment to one of the opposing sides.

The (economic) disadvantage that was experienced by the Houthis was a core cause of the Yemeni conflict according to this interviewee, which inspired them to use their descent from the prophet in order to strengthen their message:

I think that the Houthis felt disadvantaged and that is why they appeal to their descent from the prophet. [IV:20]

When asked to explain this, the interviewee's response contained a formulation in which religion is described as a tool, rather than a cause:

Religion is used whether appropriate or not. I think that religion helps to legitimize a lot of actions. Because according to their religion they are allowed to do this or that. In this case I think the conflict... I do not think it has provoked the conflict but it has strengthened the conflict and continues to do so. Legitimation of extreme positions becomes more common. [IV: 36]

In the fragment above the interviewee expresses her idea on the reason people appeal to religion in times of conflict. In her opinion, religion provides a legitimisation of (violent) action. Religion is also associated with excessive violence by this interviewee. According to her, extreme violence is considered justified in conflict when religion is appealed to:

Yes I do think that when you look at IS for example, you are allowed to decapitate other Muslims because... because they do not adhere the same faith, and that is legitimized. [IV:38]

The overall attitude of this interviewee towards religion in conflict is summed up in the statement below, where religion is not considered a cause in the initial stages of a conflict but does have the ability to deepen and prolong a conflict by using the dividing characteristic that are attributed to religion. The interviewee describes religion as a tool used in conflict:

Conflicts do not originate in religious reasons but religion is eventually... when arguments fall short religion is dragged in. And yes, that can have a polarizing effect. [IV:42]

3.4.3 Views on religion

This section will contain examples of statements about religion made by the interviewee in order to withdraw a perception of religion. Expectations that are not met can reveal attitudes about religion, as can be seen in the following fragment where the interviewee talks about her interaction with a Yemeni (Muslim) colleague:

I thought he was much more liberal. He always told tasty stories. His wife was from Slovakia and secretly brought frozen pork, but then he forgot that bag and said: 'oooh my pork!' And

he secretly drinks glasses of whiskey, so then you think he is really... Western-oriented. But when you said something about religion he could react really rigid. I didn't understand that. [IV: 30]

The interviewee expresses her surprise when a colleague who she thought was a liberal Muslim, reacts rigidly on a remark about religion, whereas his (religious) behaviour seems to be less conservative. The surprise expressed by the interviewee shows that her first impression that she had from her colleague's actions was not compatible with a strict attitude about religion. The interviewee expects to be able to evaluate the level of religiosity of a person from the behaviour that is shown by a person.

At the same time, the interviewee also shows signs of dismissing the attitude of determinism, which assumes a causal relationship between religion and people's actions. She emphasizes the free choice of people, and subsequently dismisses the idea that religion is to blame for people's actions:

All religions preach peace and harmony of course but how it is used is a different story. [IV: 38]

When directly asked to define religion in a few sentences, this interviewee responded as following:

Religion is a worldview I think. A group of people recognize themselves in that, often there is a clearly appointed founder that people identify themselves with. For example Islam with Mohammed and Christianity with Jesus. "... " On a personal level it is a longing for a better life and more, while in society it is often a unifying factor, but also a way to distance yourself from dissidents. [IV:40]

The definition of religion this interviewee introduces shows an emphasis on identity, and shared worldview. The longing for a better life on a personal level in contrast to the communal characteristics attributed to religion shows that this interviewee does not think the group identity overshadows the personal goals.

Yemenite colleagues portray a unity outward, while they do know the differences that exist among each other. That is something you do not talk about. [IV: 56]

The portrayal of unity towards non-Yemeni colleagues shows a strong connection, while at the same time social control is an issue. The issue of social control can be seen through the point made ‘that is something you do not talk about’. The strong bond shared religion creates according to the interviewee is pointed out in this fragment, which she does consider as positive.

3.4.4 Summary

The roots of the Yemeni conflict are found in the experience of subordination by the Houthis, according to this interviewee. An explanation of the Yemeni conflict considering religious motivations is not tenable in her opinion.

This interviewee puts a lot of emphasis is on the utilisation of religion for other than religious goals. Religion is described as used as an excuse to employ violence, but is not inherently violent by nature. Even though religion is not to blame for the outbreak of conflicts, this interviewee does see religion as providing justification for the use of excessive force and violence, in addition to create deeper rifts between groups. This in in accordance with Juergensmeyer’s point of view, who is also claims religion can be used in justifying violence. However, this interviewee adds that religious violence is more extreme. Religion is defined as a worldview that helps to grasp the world, and provides a strong connection to fellow believers. Even though religion is considered as creating strong bonds, individual means within religion are also considered as important.

Again, religion is not considered a core cause in the Yemeni conflict by this interviewee and therefore this is not where the solution for the conflict should be sought after. The use of religion as a mobilizing tool is acknowledged, but this does not result in the treatment of the conflict as experienced by the actors involved as religious. In my opinion this is a deficiency in reasoning, because when a conflict is experienced as religious, it will only be solved with an approach that takes into account this experience by the actors involved. This experience is recognized but the definition of the Yemeni conflict is not constructed accordingly.

3.5 Interview V

3.5.1 Perception Yemeni conflict

An important point this interviewee is making with regard to the Yemeni conflict is that in his perception the Yemeni conflict is about Yemen. He states that regional actors got involved later, and further complicated the conflict by chasing their own goals. Some of those goals can be considered political, other religious, but often the distinction between these two is not obvious.

A statement on the roots of the Yemeni conflict that is presented by this interviewee shows that the perceived ‘core-causes’ are closely connected to requirements for a functioning state:

It is an unjust distribution of wealth in combination with the lack of access to politics that allows people to do something about that. [V:14]

The fragment above shows that in addition to the requirements for a state that are not met, the lack of democratic access is considered as contributing to the current situation in Yemen. Apart from these political factors, economic distress is mentioned as a circumstance that feeds conflict:

On the economic side there is a really bad, negative distributions of prosperity in combination with political exclusion of particularly the Houthis, who triggered this conflict. [V: 12]

The religious affiliation of (part of) the Houthi group is not described by the interviewee as a major factor in the outbreak of the current Yemeni conflict. This interviewee hardly mentions the cultural and religious background of the Houthis. This seems to be consistent with his description of the conflict, as he repeatedly underscores the political and economic reasons that triggered the Yemeni conflict in his opinion, not focusing on the Houthi identity. He explains his stance in the excerpt below:

I think the conflict was not started necessarily on religious grounds because at first it did not play a role at all. The Houthis who took over Sana’a, they are not really religious types. [V:24]

It is interesting how the motivations of the Houthis are analyzed through the ‘type’ of people that are observed taking over Sana’a. I am curious to see what qualifies as a religious type, and inquire further on this topic:

They are mostly united from family and tribal perspective, rather than religious. And yes... they did not really... in Sanaa are a lot of people with the same religious background – Zaidy Shia- so I don't think that was the motive. [V:26]

The distinction made by the interviewee between family, tribal and religious perspectives does not provide us with clues towards which requirements are essential in order to be qualified as ‘religious type’ according to this interviewee.

I also think that for example Salafist groups did not initially stop the Houthis for the fact that they [The Houthis] are Shia, but because they [the salafist groups] do not want interference in the South. [V:26]

In the fragment above, the possibility for the explanation of the conflict as being religious is discarded, and a political interpretation of the action of the Salafists is used. Of course, the religious and political interpretations do not exclude one and other, but the interviewee makes it clear that the Salafists interfered in order to protect the South from the Houthis, which has nothing to do with religious backgrounds or motivations.

3.5.2 Religion in conflict

The attitude towards the role religion may or may not play in conflict is partly gathered from the statements this interviewee made with regard to the specific case of the Yemeni conflict:

At one point, a popular revolt came about, against which half-measures were taken [pause] that was subsequently hijacked by several groups. [V:8]

The interviewee points at a ‘genuine’ ground for uprisings, in his eyes, that subsequently was hijacked for other purposes; to be used as a stage to promote problems of other groups. Here, the revolt is seen as hijacked, in contrast to the other expressed view where religion was

described as being misused. The difference between these two approaches is vital, because it shows a distinctly different attitude towards the Yemeni conflict. When a religious group is being accused of hijacking a revolt in order to generate attention for the problems that this group faces based on their religious identity, religion is not employed as a tool in the conflict. Rather, the existing general dissatisfaction amplifies the call for equal treatment of religious groups. When the opposite approach is used, where religion is hijacked in order to strengthen the demands of groups that experience political or economic exclusion (regardless of their religious affiliation), religion becomes a tool.

There are several salafist militias that have formed the block against the Houthis, mainly from the South. So they are Sunni Salafis who not necessarily on religious grounds have gained support but based on the fact that they were able to stop the Houthis in some areas.
[V:20]

It is interesting how the interviewee assumes in the excerpt above that the religious backgrounds of people have not influenced their decision to join or support the Salafist militias. It implies that religious affiliation is less relevant in times of war, or even less important in making decisions at a whole. Does this mean religion is not on the foreground or does not inform choices of people? Later in the interview the interviewee claims that religion can cause deeper divisions in conflict. So with that in mind one would say that in the eyes of this interviewee conflict situations both reinforces religious differences and at the same time this difference is less relevant when fighting a common enemy.

In towns like Taiz where it is really very fierce, but also in San'a where people really disagree about who exactly is supposed to be in San'a. Then people make the difference through the divisions of religion distinguishing between who they like and who not. And it's also just a great way to mobilize people. So I think it will certainly be used as a vehicle to do that. [V: 26]

The interviewee is stating in the fragment above that the complexity of the conflict pushes people to look for more simple divisions. The religious divide that already exists is an easy way to do that according to the interviewee. In this respect, religion helps people to create stronger and more polarised divisions, which can culminate in violent conflict. This stance

would indicate that he sees a strong relation between religion and conflict. The interviewee explains his vision on religion en conflict in the fragment below.

Yes in the sense that I do see religion as a factor. And also really -how do I say that- as a tool in conflict. But I believe to a lesser extent that religion is a primary cause of conflict. (...) It [religion] can catalyze a conflict because it creates additional divisions that makes people more inclined to generalize and dehumanize people. [V:66-69]

As explained by the interviewee in the fragment above, he perceives religion as a tool in conflict rather than being a core-cause in conflict. Religion only comes into play when conflict already exists. This makes religion a passive object that is used in times of need. Religion itself, and its contents are presumed not to have inherently violent characteristics in this approach. Factors that do have the potential to grow into a conflict are summed up below:

Personal living conditions, when people don't have an outlook on something then they take the only thing they can take. In a lot of conflict areas especially, but also in poorer countries, the best-paid job is with a militia. Often these militias are united under the banner of religion but militias are focused on profit first. If that is the only option then you go for it. In a lot of countries this is the case, in Yemen, Iraq, Syria. [V:75]

Violent religious conflict is not often compared to religious terrorism, even though they both can be categorized as a form of religious violence. Likewise, this interviewee makes a distinction between the violent actions of the Houthis (that identify themselves as motivated by religious discrimination) and the Al Qaeda group, which is traditionally overrepresented in Yemen. When asked about the reason why Al Qaeda should not be in the peace negotiations he answers the following:

I don't want to say that this is too early for the people in the international community, but they just can't sell that. They can hardly sell that the coalition is supported by the P3 that they are protecting Al Qaeda now. That is already very sensitive, and to get them at the table.... In the official peace process this will not happen of course. But you can involve them in lower levels. [V:44]

This interviewee expressed his assumption that the Houthi movement is motivated by economic deprivation and lack of political access earlier in this interview, whereas he describes Al Qaeda as religious terrorists. The difference in treatment is obvious in the fragment above. Terrorist organisations that have a religious signature are not to be involved in official peace talks. Groups that employ religiously motivated violence are not negotiated with in the arena of international politics. Economic marginalisation and political discontent however, are considered ‘just’ causes for violence to a certain extent, and that is seen as possible to influence by the international community.

Yes that it more... it more easily triggers hate. And on some people this has effect but not on everybody I think. I do not think that everybody who fights in a so-called jihad in these countries does that for religious reasons. [V:79]

3.5.3 Views on religion

The vision people in general and specifically this interviewee may have on religion in conflict is most likely connected to their vision on religion in general.

Religion is a belief. So a way for certain people to see the world. But also history and the future and for some also after death. Yes it is part of the way you see the world. It determines the context for... a lot of people who have the same context find it easier to communicate then when you have a different context and a different worldview in which you are communicating. I think you can talk past each other or simply do not understand each other sometimes. (I: Is it a binding factor?) Yes and therefore at the same time a dividing factor [V:61-63]

Religion is defined by this interviewee as a worldview, which provides context and grip on life. Such a worldview also creates groups and therefore divisions, which makes it harder to communicate with someone outside your group. According to the interviewee this gives religion both a binding and a dividing nature.

It helps with the we-they thinking. And we-they thinking is really necessary to be able to want to kill your enemy. It is just a way to... to get aggrieved people on your side I think. When you can say they take all our jobs and they take all our food that works really well, but when you add that they do it because we are Sunni and they Shia then I think you have found an additional mobilizing idea. [V:77]

The dividing nature of religion is elaborated upon here, and the way it can be used in conflict is highlighted. The division that follows when groups are formed is of a different level when religious groups are involved according to the interviewee. Religion seems to have a different status, attributing extraordinary properties to it, and subsequently the power of religious divisions are of a higher level.

Towards the end of the interview, the interviewee expresses his opinion on the role of religion in international relations. The lack of knowledge and experience with the way politics work in the Middle East is experienced as a shortcoming:

I don't think there is enough knowledge in the Western world on a political level about how it works there. I know that goes for myself, I don't know exactly how that works. It is a very different way of practising politics and interacting with each other, we have no idea. That is also because it is very complex and that precisely the religious part is often in foreign languages that very little people at ministries are acquainted with. So for a large part this bypasses us I think. I think it is something where we could improve greatly. [V:57]

3.5.4 Summary

According to this interviewee, a local power struggle, fuelled by the absence of a functioning state, economic marginalisation and lack of political access are the major factors that culminated in the current Yemeni conflict. Religion is not mentioned as part of the problem at hand.

Like Juergensmeyer, this interviewee describes religion within conflict as a contributing factor that comes into play in conflicts that have other root causes. In addition to that, the interviewee names religion as tool or excuse to motivate people to unite and use violence. The interviewee argues that religious conflict is supposed to be between two different religious groups, and is used to provide a simple division within more complicated conflicts. Religion within conflict can both create deeper divisions and constitute new alliances through the fight against a common enemy according to this interviewee.

Religion is perceived as a worldview that can both hinder communication between groups and can create strong bonds.

Analysis

The interviews described in this chapter have some shared notions with regard to the Yemeni conflict and religion in conflict. None of the policymakers interviewed describe religion, or the fact that the Houthis constitute a religious minority within Yemen, as a major cause for the current conflict. Economic problems, lack of politic access and widespread corruption are mentioned as contributing factors to the onset of the Yemeni conflict. The fact that the marginalisation of the Houthi group is experienced by the Houthis as being connected to their religious identity and former leading position in society is not always evident for the people interviewed for this research. It is therefore not surprising that the Yemeni conflict is not described as religious by outsiders; in this case the Dutch policymakers.

The traits attributed to religion when present in conflict have a strong negative connotation. Religion is perceived as a dividing force, creating strong oppositions. However, at the same time religion is perceived as a passive tool that is used by other agents. This stance considers religion to be (mis)used, without inherent conflict-orientated or violent properties attached to religion as a phenomenon. However, a number of interviewees do accredit certain 'special' properties to religion in itself. The difference between religion in conflict- where religion is mostly misused and not inherently violent- as opposed to religion in itself that does create special bonds according to the interviewees, seems to contradict each other.

The perception of the Yemeni conflict can be informed by the conception the policymakers have with regard to religion in conflict and religion as a whole. It is not possible to acknowledge causality between the perception of the Yemeni conflict and the way the policymakers think and feel about religion, but some common phenomena can be observed as I described above. These shared perceptions might explain part of the attitudes portrayed toward religious conflict in general and the Yemeni conflict specifically. The apparent contradictions in defining religion and religion in conflict may be explained by the presence of several discourses within one person: the discourse utilised by the policymaker will be focused on a more factual account of the Yemeni conflict, whereas the private person may have other appreciations and ideas concerning religion.

Some of the policymakers make statements with regard to the Yemeni conflict and religion in terms of 'us' and 'them'. This seems a classic expression of the concept 'Othering'. The way in which people talk about others tells a lot about how they view themselves. In *Grammars of Identity*, Baumann and Gingrich provide a structure that is used in an

identification process.¹⁰² Their research focuses on the manner in which ‘grammar’ is used when constructing identity, which also contains perceptions of the other (Othering) and ideas about the self (Selfing).¹⁰³ Baumann and Gingrich call the grammar that is often used in the primary form of identification, where groups distinguish themselves in terms of ‘us’ opposite ‘them’, ‘baby-grammar’. This language is linked with reversed mirroring, where each idea or concept about the Other is at the core of the perception of the Self. When for example religion is seen as backwards, we consider non-religious (ourselves) progressive. In the interviews with the policymakers, religion is sometimes seen as irrational, which would make the Self rational. When taking this process as a starting point, the fact that only one interviewee perceived religion as an ideology (like Cavanaugh), would indicate that the rational ideological traits are by most interviewees attributed to the Self. This is in my opinion also connected to the interviewees’ ‘Western’ understanding of secularism, which influences the concept that is used for religion.

¹⁰² Gerd Bauman, “Grammars of Identity/ Alterity: A Structural Approach,” in *Grammars of Identity/ Alterity: A Structural Approach*, ed. Gerd Baumann and Andre Gingrich (New York: Berghahn Books, 2004), 19-27.

¹⁰³ *Ibid.*, 20.

Conclusion

Arriving at the conclusion of this research, I hope to be able to provide some clues with regard to the research objective as posited in the introduction: which perceptions of the Yemeni conflict are present among Dutch policymakers, and how is this perception related to their ideas about religion? Before I formulate the conclusions of this research, one should take into consideration that I am less experienced in doing research that uses qualitative interviews as a method, and my undeniable Western background and upbringing in a Protestant family, which gave me a certain understanding about the concept religion, limits me from having a completely neutral view in interpreting the data. Despite these facts, I have tried to follow an academic approach in doing this research and therefore I do think this thesis adds to the knowledge with regard to perceptions of religion, and what the implications of these perceptions might consist of.

In this conclusion, it must be taken into account that the interviewees were not prepared for the full scope of the questions that they were asked to answer in this research, because I deliberately kept the exact subject vague. This approach was chosen in order to minimize the risk that the interviewees would think through their answers in advance, and in that way provide me with socially desirable responses. However, on the other hand, these ‘first’ responses are a rough representation of people’s ideas surrounding the topics in this research. When the interviewees would have been able to weigh and deliberate the questions over a longer period of time, possibly more cohesive and coherent answers would have been the result.

Apart from the vision on the Yemeni conflict and the underlying causes, also the vision of the interviewed policymakers on religion and religion in conflict can be gathered -to some degree- from the interviews conducted. Although the interviews initially focus on the Yemeni case, which may cause the interviewee to reflect on religion and religion in conflict with the Yemeni conflict in mind, it is a reflection that provides information on the perception of religion and religion in conflict in a broader sense – regardless of which (religious) conflict(s) the interviewed policymaker have had in mind.

When focusing on the statements made with regard to what religion *is*, most of the interviewees describe religion as a mindset or a way of thinking. Some interviewees describe religion as a view that is used in order to understand and define the world that believers are confronted with; this view is easily linked to the functional approach of religion; explaining religion by the functions it fulfils.

A different way in which interviewees describe religion can be seen when they make reference to the several effects religion can have. An example of this approach is the perception that a group of believers often form a strong but closed community, which can be considered a result of a shared worldview. Some interviewees describe this bond between believers as the presence of a strong group identity that seems to surpass 'regular' group identity, thereby attributing extraordinary properties to religious bonds and religion. This sets religion aside from other convictions, and may account for the perception of some of the interviewees that religiously faithful people are more willing to engage in violent action. The absolute nature of religion is not specifically mentioned, but the dividing characteristics of religion that can be instrumental in polarizing conflict, is brought up throughout the interviews. This approach towards defining religion does not account for the reason why religion exists, but again uses the social functions it fulfills to explain it.

The deep religious experience that is associated with the strong bond religious groups are perceived to have, can be connected to the perception of the interviewed policymakers that one of the key features of religion is the presence of strong human emotions. This approach towards religion – where emotions are at the core of the definition- reflects the affective approach toward defining religion. In this approach, the religious experience is a vital feature in defining religion. When emotions are put at the centre of defining religion, the connection with less pragmatic attitudes is sometimes made by the interviewees.

The perception of religion as a special phenomenon, attaching extraordinary properties to it, is different from William T. Cavanaugh's approach as described in the first chapter. He does not view religion as a separate category that should set it aside from secular ideologies, but rather sees religion as an invented category that exists to explain violence. Many of the interviewed policymakers however, do describe religion as a special phenomenon. This may also account for the properties they attach to religion when it is present in conflict.

With regard to the perceptions of religion in conflict, interviewees stress that religion in itself is not prone to violence, unlike Martin Marty's theory. In most of the interviews, religion is described as misused by other than religious actors, that rely on characteristics of religion that were earlier mentioned -like the strong bonds and dividing effects- to pursue other than religious goals: religion is described as a strong mobilizing tool. The interviewed Dutch policymakers repeatedly emphasize that religion is used as a tool in existing conflicts, and religion in itself is not a more violent or conflict-orientated source than other sources for conflict. This contradicts the notion of most of the interviewees, by which religion is described as an extraordinary category that is able to create stronger bonds between people

than most ideologies. This view on religion as ‘special’ is not reflected in the attitude of Dutch policymakers towards the role of religion in *causing* conflict. However, with regard to the level of violence that is used when religion is *employed* in conflicts, the interviewees do expect more- and sometimes more extreme- violence. Some interviewees connect this higher level of violence to the emotional side of religion, where pragmatism is sometimes lost. When evaluating this in terms of Selfing and Othering, the policymakers seem to perceive themselves as rational, pragmatic and secular.

Throughout this conclusion, the diversity of approaches towards religion and religious conflict by Dutch policymakers is evident. Different approaches are used simultaneously, sometimes opposing each other. Recognizing and accepting that none of the policymakers have a completely coherent, consistent view on religion, can explain the contradicting notions that are present throughout the interviews conducted. It is interesting to see that the different discourses that are present between and within the interviewees contain religious assumptions, while simultaneously the importance of the secular approach towards the Yemeni conflict is emphasized throughout the interviews. It shows that several discourses can be present within one person, resulting in a complex perception that sometimes seems to be composed of contradictions. The difference between the assumptions of interviewed policymakers about religious conflict in general and the way they perceive the Yemeni conflict specifically can be explained by this presence of several discourses. On a more conscious level, the Western political discourse will for example focus on pragmatics of the Yemeni conflict. However, when more abstract themes like religion in general are discussed, the pragmatic, ‘Western’ discourse appears not sufficient. The statements made with regard to religion not only resemble existing theories, but also show a discourse that contains religious assumptions. These assumptions oppose the popular claim that a ‘Western’ view on world politics is completely detached from religious discourse, because it contains a concept of what religion is.

In media and public opinion, a link between Islam and violence is often made in much more explicit terms than the interviewees in this research use. A possible explanation for this more nuanced way of expression in these interviews is the fact that the interviews were very personal; it is easier to take a less nuanced point of view under the cover of anonymity in a mass public debate. On the other hand, the sequence of questioning used during the interviews might also have caused the interviewees to look at the subject in a different way: detaching religion from religion in conflict. This would account for the difference in attitude of some policymakers regarding religion in conflict and religion in general. The questions in

the interviews might also have challenged the concept 'religion' that was present before the start of the interview, which was most likely a concept that mostly belonged to the personal discourse. When this concept was used in the policymaker's discourse, in combination with violence and politics, some contradictory ideas regarding religion might have come about, resulting in a more detailed and nuanced view on the concept of religion and religion and religion and violence.

In my assessment, this research shows that the way the Dutch policymakers perceive the conflict in Yemen is partly informed by their –conscious and unconscious- stance towards religion and religious conflict. Because the conflict in Yemen is framed in religious terms by actors both inside and outside Yemen, the attitude towards religious conflict -which is partly informed by the perception of religion- becomes relevant, even though the policymakers do not describe the Yemeni conflict as religious. The Dutch policymakers are not always willing to name religion as a cause for the Yemeni conflict, but they do recognize the role it plays in the current conflict in Yemen. Whether or not the conflict has actual religious 'roots' is less relevant, because a number of key actors in the conflict do perceive and present the Yemeni conflict in such a way. This presentation and subsequent perception brings the Yemeni conflict in the paradigm of the global Shia-Sunni war. Dutch policymakers claim to respond to the conflict in a pragmatic way, yet at the same time they employ a discourse that contains assumptions about religion, making the 'Western' point of view less 'secular' than they perceive themselves. The gap between the treatment of the conflict by the Yemeni and Middle-Eastern actors versus the treatment of Dutch policymakers is not only found in their different perceptions of the conflict (religious or not), but the Dutch policymakers also seem to view themselves as more 'free' from religion than is necessarily true.

Bibliography

International Crisis Group. "The Huthis: From Saada to Sanaa." 2014. Accessed December 7, 2015.

[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iran%20Gulf/Yemen/154-the-huthis-from-saada-to-sanaa.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iran%20Gulf/Yemen/154-the-huthis-from-saada-to-sanaa.pdf).

Ali, Abdul. *Islamic Dynasties of the Arab East ; State and Civilization During the Later Medieval Times*. n.p.: M.D. Publications Pvt., 1996.

Appleby, Scott R. and Theodore M. Hesburgh. *The Ambivalence of the Sacred: Religion, Violence, and Reconciliation*. United States: Rowman & Littlefield Publishers, 2000.

Asad, Talal. *Genealogies of Religion: Discipline and Reasons of Power in Christianity and Islam*. 2nd ed. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1993.

Barras, Amélie. "After Secularism: Rethinking Religion in Global Politics." By Erin K. Wilson. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2012. *Politics and Religion* 6, no. 02 (June 2013): 453–55. doi:10.1017/s175504831300031x.

Bellah, Robert Neelly. *The Broken Covenant: American Civil Religion in Time of Trial*. 2nd ed. Chicago: University of Chicago Press, 1992.

Berger, P., David Martin, and Grace Davie. *The Desecularization of the World: The Resurgence of Religion in World Politics*. 6th ed. Edited by Peter L. Berger. Washington, D.C.: Eerdmans, William B. Publishing Company, 1999.

Bonnefoy, Laurent. "Les Identités Religieuses Contemporaines Au Yémen: Convergence, Résistances Et Instrumentalisations." *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, no. 121-122 (April 10, 2008): 199–213.

———. "Violence in Contemporary Yemen: State, Society and Salafis." *The Muslim World* 101, no. 2 (April 2011)

Bruck, Gabriele vom. *Islam, Memory, and Morality in Yemen: Ruling Families in Transition*. United States: Palgrave Macmillan, 2005.

Cavanaugh, William T. *The Myth of Religious Violence: Secular Ideology and the Roots of Modern Conflict*. New York: Oxford University Press, 2009.

Chaves, Mark. "Secularization as Declining Religious Authority." *Social Forces* 72, no. 3 (March 1994)

Clark, Victoria. *Yemen: Dancing on the Heads of Snakes*. New Haven: Yale University Press, 2010.

Clausen, Maria-Louise. "Understanding the Crisis in Yemen: Evaluating Competing Narratives." *The International Spectator* 50, no. 3 (July 3, 2015): 16–29.

CNN. *CNN.Com - Yemeni Pair Charged in USS Cole Bombing - May. 15, 2003*. (CNN), 2003. <http://web.archive.org/web/20030602143447/http://www.cnn.com/2003/LAW/05/15/cole.bombing.charges/index.html>.

Dresch, Paul. *A History of Modern Yemen*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2000.

Durac, Vincent. "Yemen's Arab Spring – Democratic Opening or Regime Maintenance?" *Mediterranean Politics* 17, no. 2 (July 2012): 161–78.

Durkheim, Emile. *Durkheim on Religion: A Selection of Readings with Bibliographies and Introductory Remarks*. Edited by W. S. F. Pickering and Jacqueline Redding. United Kingdom: David Brown Book Co, 2011.

Durkheim, Émile, Emile Durkheim, and Robert N Bellah. *On Morality and Society: Selected Writings*. 11th ed. Chicago: University of Chicago Press, 1975.

Durkheim, Émile, Joseph Ward Swain, and Emile Durkheim. *The Elementary Forms of the Religious Life*. United States: Dover Publications, 2008.

Fattah, Khaled. "Yemen: A Social Intifada in a Republic of Sheikhs." *Middle East Policy* 18, no. 3 (September 1, 2011): 79–85

Fisk, Larry J. and John L. Schellenberg, eds. *Patterns of Conflict, Paths to Peace*. Peterborough, Ont: University of Toronto Press, 2008.

Freeman, Jack. "The Al Houthi Insurgency in the North of Yemen: An Analysis of the Shabab Al Moumineen." *Studies in Conflict & Terrorism* 32, no. 11 (October 30, 2009): 1008–19.

———. "The Al Houthi Insurgency in the North of Yemen: An Analysis of the Shabab Al Moumineen." *Studies in Conflict & Terrorism* 32, no. 11 (October 30, 2009): 1008–19.

Freeman, Jack, Clive Jones, Vincent Durac, Alistair Harris, et al, Michael Knights, and Abdulmalik Mohammad Abdullah Eissa. "The Al Houthi Insurgency in the North of Yemen: An Analysis of the Shabab Al Moumineen." *Studies in Conflict & Terrorism* October 23, 2009

Garvey, John H. and Timur Kuran. *Fundamentalisms and the State: Remaking Politics, Economies, and Militance*. Edited by Martin E. Marty and Scott R. Appleby. Chicago: University of Chicago Press, 1993.

Geertz, Clifford. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. London: Fontana Press, 1993.

Grell, Peter Ole. *Toleration in Enlightenment Europe*. Edited by Ole Peter Grell and Roy Porter. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Hadden, Jeffrey K. "Toward Desacralizing Secularization Theory." *Social Forces* 65, no. 3 (March 1987)

Haider, Najam. "Zaydism: A Theological and Political Survey." *Religion Compass* 4, no. 7 (June 27, 2010): 436–42.

Hamidi, Ayman. "Inscriptions of Violence in Northern Yemen: Haunting Histories, Unstable Moral Spaces." *Middle Eastern Studies* 45, no. 2 (March 2009): 165–87.

- Harrison, Victoria S. "The Pragmatics of Defining Religion in a Multi-Cultural World." *International Journal for Philosophy of Religion* 59, no. 3 (June 2006): 133–52.
- Henderson, E. A. and J. D. Singer. "Civil War in the Post-Colonial World, 1946-92." *Journal of Peace Research* 37, no. 3 (May 1, 2000): 275–99.
- Hitchens, Christopher. *God Is Not Great: How Religion Poisons Everything*. United States: Time Warner Audio Books, 2007.
- Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations: And the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster, 1997.
- Juergensmeyer, Mark. *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*. 3rd ed. Berkeley, CA: University of California Press, 2003.
- . *The New Cold War? Religious Nationalism Confronts the Secular State*. London: University of California Press, 1993.
- Kearns, Laurel and Philip E. Hammond. "The Sacred in a Secular Age." *Contemporary Sociology* 15, no. 2 (March 1986)
- Kepel, Gilles. *Revenge of God*. Cambridge: Polity Press, 1994.
- King, James Robin. "Zaydī Revival in a Hostile Republic: Competing Identities, Loyalties and Visions of State in Republican Yemen 1." *Arabica* 59, no. 3-4 (January 1, 2012): 404–45.
- Kippenberg, Hans G. *Violence as Worship: Religious Wars in the Age of Globalization*. United States: Stanford University Press, 2011.
- Lewis, Alexandra. *Security, Clans and Tribes: Unstable Governance in Somaliland, Yemen and the Gulf of Aden*. United Kingdom: Palgrave Pivot, 2014.
- Lindbeck, George A. *The Nature of Doctrine: Religion and Theology in a Postliberal Age*. Philadelphia: Westminster/John Knox Press, U.S., 1984.
- Marsden, Lee and Rosemary Durward, eds. *Religion, Conflict, and Military Intervention*. United Kingdom: Ashgate Publishing, 2009.
- Martineau, James. *Study of Religion: Its Sources and Contents (1888): V. I*. United States: Kessinger Publishing Co, 2003.
- Marty, Martin E., Scott R. Appleby, Everett Mendelsohn, and Helen Hardacre, eds. *Fundamentalisms and Society: Reclaiming the Sciences, the Family, and Education*. United States: University of Chicago Press, 1993.
- Radcliffe-Brown, Alfred R. *Structure and Function in Primitive Society*. United States: The Free Press, 1952.
- Salmoni, Barak A., Bryce Loidolt, and Madeleine Wells. *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Huthi Phenomenon*. Santa Monica, CA: Natl Book Network, 2010.

Steil, J. "Yemen: Descending into Despair." *World Policy Journal* 28, no. 3 (September 1, 2011): 62–72.

Acknowledgments

I would like to gratefully and sincerely thank my supervisor Dr. Marjo Buitelaar for her guidance, understanding and most importantly, patience, during the development of my thesis. Without her wise instructions, this thesis would not have seen the light of day, nor would I have grown on an academic level or as an independent thinker.

Additionally, I would like to thank my second assessor, Dr. Marina de Regt, who was so kind – even though she is not a professor at the Rijksuniversiteit Groningen- to invest her precious time and effort into reading and evaluating my thesis.

Finally, I wish to express my sincere thanks to the men and women who agreed to participate in my study. Without them, this thesis would not have been possible. I am very grateful that they were willing to share their honest opinions with regard to the subjects covered in this thesis.

Appendix I

Recommendations

Declaring that Dutch policymakers have a different perception of the role of religion in violent conflict, and religion in general is not that complicated. Providing handles that are usable in the practice of policymaking and the daily reality of politics -toward realising a difference in thinking about religion and religion in conflict- is a different story.

Even though it might be argued that religion should not be treated as a separate category, education on phenomena that are often considered religion, which can also be treated as an ideology, is useful in my opinion. Thus, growing awareness that a Western ‘secular’ background can influence the perception of religion and religious conflict is vital in understanding religious conflict throughout the world.

The proposal of Cavanaugh that argues to include religion in the realm of ideologies and treat them accordingly is a way of thought that might help create new approaches towards understanding and solving ‘religious’ conflict. Educating Dutch or Western policymakers on the different approaches that exist towards composing –or inventing- the concept of religion might help generate new insights regarding religion, accomplishing a different attitude towards the treatment of religious conflict.

Opposite to Cavanaugh’s suggestion, as one of the interviewees already proposed in the interviews, incorporation of religion in the public domain could also be helpful in softening the divide between the ‘religious’ and the ‘secular’. Accommodating prayer rooms in public buildings for example, might influence the perception of Western policymakers of their nation as non-religious.

Appendix II

Interviewguide

Scriptie percepties rol van religie in conflict Jemen - Interview outline

In het kader van mijn masterscriptie met betrekking tot het conflict in Jemen interview ik mensen die via hun functie betrokken zijn bij het Nederlandse beleid ten aanzien van Jemen. De vragen die ik zal stellen zijn gericht op het vormen van een beeld van de visie van Nederlandse beleidsmakers op het conflict in Jemen, en de groepen die hierin een rol spelen.

De eerste vragen zullen zich richten op uw werkzaamheden, om een kader te scheppen voor de verdere vragen die meer in zullen gaan op uw visie met betrekking tot het conflict in Jemen. De eerste vragen zijn dus meer algemeen van aard en gericht op uw huidige functie.

1. Professionele achtergrond geïnterviewde

- Hoe zou u uw functie omschrijven?
- Hoe lang bent u al werkzaam binnen deze functie?
- Hoe bent u betrokken bij het vormgeven van Nederlands beleid met betrekking tot Jemen?

Ik begrijp dat door uw functie nauw betrokken was bij het bepalen van het Nederlandse beleid met betrekking tot Jemen. Sinds maart 2015 woedt er in Jemen een oorlog, waar u in uw functie dagelijks mee geconfronteerd wordt. De manier waarop een conflict begrepen wordt hangt af van verschillende factoren, en duiding van een conflict kan vervolgens beslissingen beïnvloeden. Ik ben geïnteresseerd in hoe u, zowel vanuit uw functie en vanuit uw persoonlijke visie, dit conflict begrijpt.

2. Perceptie conflict Jemen

- Hoe zou u de historische achtergrond en het verloop van het conflict in Jemen omschrijven?
- Welke economische, sociale, religieuze, politieke en historische factoren spelen een rol in het ontstaan van dit conflict?
- Hoe hangen bovenstaande factoren samen? Welke zijn dominant (geworden)?
- Welke groepen zijn bij het conflict betrokken? Op welke manier?
- Gaat het volgens u om 1 conflict of meerdere tegelijkertijd? Hoe beïnvloeden deze elkaar?
- Zijn er omstandigheden in Jemen die mogelijk voedingsbodem zijn voor dit conflict?

Nu we een beeld hebben van wat er volgens u speelt in het conflict in Jemen, zou ik graag inzoomen op de religieuze motivaties die bij bepaalde groepen in dit conflict mogelijk een rol spelen. De meningen hierover zijn zowel in de media als onder experts nogal verdeeld. Ik hoor graag uw visie, wederom vanuit uw functie danwel uw persoonlijke overtuiging, op de volgende vragen:

3. Perceptie rol religieuze actoren in Jemenitisch conflict

- Welke groep(en) hebben volgens u religieuze motieven in het conflict in Jemen?
- Wanneer begon u dit als (belangrijke) actoren te zien?

- Op welke manier dragen deze groepen bij aan het conflict in Jemen? Is er sprake van 1 conflict?
- Op welke manier belemmert of bevordert de aanwezigheid van deze groepen het vredesproces?

Nu er een beeld is gevormd van uw perceptie van de rol van religie en/of religieuze groepen in het Jemenitische conflict, zou ik graag aandacht besteden aan het spanningsveld dat er mogelijk is tussen de rol die religie inneemt in nationale en internationale conflicten, en de manier van functioneren van de internationale politiek. Ik zou graag uw persoonlijke visie horen met betrekking tot onderstaande vragen.

4. Spanning religie en internationale politiek

- In hoeverre zou er in de internationale politiek rekening moeten worden gehouden met de religieuze motivaties van groepen binnen een bepaald conflict?
- Er wordt ook wel gezegd dat de westerse manier van politiek bedrijven niet samengaat met de manier waarop samenlevingen in de niet-westerse wereld functioneren. Wat is uw visie hierop?
- Is religie in het algemeen een factor waar rekening mee moet worden gehouden binnen de internationale politiek? Op welke manier?

Uw antwoorden geven mij inzicht in uw persoonlijke visie op het spanningsveld dat bestaat tussen religie en internationale politiek, en op welke manier dit wel of niet zou moeten worden meegenomen in beleid. Dit hangt nauw samen met hoe u religie aan zich waardeert. Ik zou graag verder ingaan op de wijze waarop u persoonlijk naar religie kijkt, en hoe dit mogelijk voor dilemma's zorgt in uw werk.

5. Persoonlijke reflectie op religie en conflict

- Hoe zou u uw visie op religie omschrijven?
- Welke relatie ziet u tussen religie en conflict?
- Hoe zou religie een rol kunnen spelen in het oplossen van conflict?
- Ik ben ook geïnteresseerd in de relatie tussen uw werk en uw visie op religie. Op welke manier komt uw visie op religie tot uiting in uw werk?
- Ervaart u wel eens tegenstellingen tussen uw persoonlijke visie op de rol van religie in conflict en de wijze waarop er van u verwacht wordt hiermee om te gaan in uw functie?
- Op welke manier beïnvloedt uw werk/professionele ervaring uw visie op religie?

Naast uw persoonlijke visie en de manier waarop dit tot uiting komt in uw functie heb ik ook interesse in de eventuele discussie over deze onderwerpen binnen uw werkkring. Mogelijk zijn er grote verschillen, of terugkerende discussiepunten met betrekking tot de waardering van religie. Ook de wijze waarop en in hoeverre (de rol van) religie mee zou moeten worden genomen in overwegingen met betrekking tot beleid is mogelijk een punt van debat. Ik hoop dat u mij hier meer inzicht in zou kunnen geven.

6. Buitenlandse zaken algemeen

- Welke verschillende standpunten ziet u onder collega's met betrekking tot het belang van religie binnen internationale politiek?

- Ervaart u onderlinge verschillen tussen uw collega's met betrekking tot de waardering van de rol van religie in conflict? Welke zijn dat? Hoe zou u deze verschillen verklaren? (opleiding, ervaring, levensvisie)
- Zijn er onder uw collega's discussies over de manier waarop religie wel of niet zou moeten worden meegenomen in het vaststellen van Nederlands beleid of het bedrijven van internationale politiek?

Appendix III

Transcription Interviews

Interview I

1	I: Ehm nou goed in het kader van mijn master scriptie wat ik je net vertelde, interview ik dus mensen die betrokken zijn met het beleid of ehm de Nederlandse visie op Jemen. En ehm ik weet je functie al maar ik zou je toch even willen vragen wat je precies doet en hoe je dan betrokken bent bij Jemen.
2	E: Okee, ik ben ehm de beleidscoördinerend medewerker voor het Golfcluster, dat wil zeggen dat ik ehm binnen het golfcluster van de directie Noord-Afrika en Midden-Oosten verantwoordelijk ben voor... een aantal dossier maar ook vooral de afstemming onderling, de taakverdeling, de terugkoppeling naar andere delen van het ministerie. Mijn belangrijkste focus is KSA maar als coördinator ben ik ook verantwoordelijk voor Jemen en sinds augustus vorig jaar ook wel betrokken geweest bij het dossier ook echt. Dus ik heb ehm me wel met Jemen bezig gehouden maar ik, voordat ik deze functie kreeg in augustus had ik niet met Jemen te maken.
3	I: Nee, maar wel met het Midden-Oosten? (E: Wel met het Midden-Oosten, ja. En wel ook met de Golfregio maar niet Jemen) Niet specifiek Jemen. Oke en hoe ben je dan betrokken bij het vormgeven van Nederlands beleid of ben je daar überhaupt bij betrokken?
4	E: Ja als meer als ehm ja... klankbord een vertaling van wat ik zie in het gebouw wat van boven komt, wat van de leiding van de directie komt, ehm richting de medewerkers die echt met Jemen bezig zijn. En daar ook wel dus als een soort ja, (I: Soort schakel) een soort schakel tussen, ja ik zit formeel niet helemaal in de lijn maar ik ben wel logischerwijs iemand die kijkt naar ehm... wat er allemaal opgesteld wordt aan beleid.
5	I: Ja, oke, dankjewel. Ehm nouja door je functie weet je natuurlijk wat er in Jemen speelt en verder in de regio. Ehm nou sinds maart 2015 woedt er een oorlog in Jemen. En ehm nouja daar wordt je waarschijnlijk dagelijks mee geconfronteerd kan ik me zo voorstellen met wat daar allemaal gebeurt (E: Ja). En ehm.. nou zoals ik eerder al zei een manier waarop een conflict begrepen wordt kan ook weer invloed hebben op hoe het zich verder ontwikkelt of welke beslissingen worden genomen of... Dus daarom ben ik geïnteresseerd in nouja zowel vanuit je persoonlijke visie zowel als vanuit je functie dit conflict begrijpt. Dus ehm ik zou je willen vragen om te omschrijven waar dit conflict over gaat in Jemen
6	E: Hoe ik het zelf zie of hoe anderen er naar kijken? (I: Mag beide, mag beide. Doe maar hoe je het zelf ziet. Ja.) Nou ik zelf ehm denk ik dat het dat het ... in eerste instantie gewoon een binnenlands conflict is om macht. Ehm... Jemen is natuurlijk al heel lang een land waarin toch allerlei verschillende machtsgroepen zijn die ehm met meer of mindere mate van geweld proberen ehm hun zin door te drijven, dat was in het verleden ook kidnapping van allerlei mensen, losgeld om druk uit te oefenen op de regering. En dat is denk ik een beetje de basis van het conflict. Ehm... en persoonlijk denk ik dat dat de oorsprong is. Het feit dat het nu dus gescaleerd is tot een oorlog en dat daar zich dus de regio in gemengd heeft, dat komt voort uit de perceptie bij die landen dat het om meer gaat dan een intern conflict. Als je met vertegenwoordigers van de Emiraten van KSA maar ook andere landen Egypte spreekt, die wijzen allemaal gelijk naar Iran als ehm ja het feit dat de Houthi's aan de hand van Iran zouden lopen en dat het allemaal dat Iran daar eigenlijk achter zit als een soort kwade genius. Hezbollah tactieken overbrengt naar de Houthi's. En mijn inschatting is dat zij dat echt zo zien. In ieder geval zijn ze heel stellig in hun analyse en zeggen ze dit is gewoon zo en jullie ehm jullie zijn eigenlijk naïef als je denkt dat het niet het geval is. En toch denk ik dat het niet het geval is. Zeker niet in die mate waarin zij denken dat het het geval is. Maar doordat zij het

	zo.. ja... zij zeggen ook het conflict kan zo opgelost als als andere zich er maar niet mee bemoeien. Ehm... en dat is niet zo denk ik. En zij spelen zij kijken dan dat zijn natuurlijk dan weer de golfstaten die kijken heel erg naar Iran maar die zien niet dat ze hun eigen rol ook daar een rol in speelt. Zij zien het, zij perceptieren het als een regionaal machtsspel met Iran. En dan wordt het dat dus ook een beetje. Want je ziet dat die regionale machtsstrijd niet alleen in Jemen maar die speelt veel breder, de steeds hardere opstelling van de verschillende blokken maakt dat het daadwerkelijk steeds meer een sunnitisch shiitische tegenstelling wordt.
7	I: Ja. En denk dat dat vanuit de elites vanuit de landen komt of ook de mensen on the ground zegmaar dat het ook daar steeds harder wordt?
8	E: Ja ik denk dat het steeds dat het ook on the ground steeds harder wordt ehm... omdat het omdat het steeds meer die scheidslijn getrokken wordt. Ehm je ziet nu dat KSA en de Emiraten van de week ehm... de relaties met Libanon hebben teruggeschroefd en hun burgers oproepen om niet meer naar Libanon te gaan. Ook dat komt vanwege de te grote invloed van Hezbollah en Iran die zij zien in Libanon. En je ziet dat die retoriek steeds sterker wordt. Ehm... en je ziet dat dat, dat is mijn ervaring hiervoor ook al toen ik Koeweit zat, de scheidslijn shiitisch soennitisch steeds duidelijker wordt. Mensen vertelden mij vroeger wisten we niet als kind of je shia was of sunni dat dat deed er niet toe. (I: Je was moslim) En nu, je was moslim, ja. En nu doet dat er wel toe en steeds meer. En omdat ehm bijvoorbeeld een land als KSA zich steeds, steeds scherper die scheidslijn trekt, dwingen ze shiitische groepen die wellicht helemaal niet onder invloed staan van Iran, richting Iran. Als dan toch de meest logische partner. En dan krijg je een soort ja, dan creer je dus eigenlijk de situatie waarvan je zegt dat die er al was.
9	I: Ja. En denk je dat ehm... nou goed die perceptie van ehm die landen... dat dat echt oprecht is vanuit een religieuze overtuiging of denk je dat daar ook een ehm een ander belang mee speelt?
10	E: Ja het is niet alleen religieuze overtuiging, nee. Dat speelt wel mee, maar dat speelt ook mee omdat het gewoon gaat om macht. En het is dus ehm... het is een element om om je eigen macht te doen gelden binnen je eigen groep. Ehm en het is natuurlijk zo dat er mensen zijn die zeggen ehm die shiitten dat zijn afvalligen dat zijn heretics, ehm ... maar het is ook gewoon puur geopolitiek dus het is het is niet alleen een religieuze scheidslijn. Zelfs ik denk vooral een geopolitiek middel dat zich dus wel helaas steeds sterker uit ook op de grond in echt religieuze scheidslijnen en gebrek aan tolerantie voor elkaar.
11	I: Ja. Oke, duidelijk. Maar volgens jou, zou je zeggen, je hebt gezegd het is een binnenlands conflict dat over macht gaat? (E: Al is het onduidelijk wat de Houthi's precies willen. Ze waren niet tevreden.) Nee dat is duidelijk ja dat ze niet tevreden waren. Dus waar gaat het waar de machtsstrijd precies over gaat ja de macht natuurlijk, je hebt dan natuurlijk de regering en er zijn natuurlijk nog meer groepen aanwezig. Welke spelen nog meer een rol daarin behalve de Houthi's en de regering?
12	E: Nou je hebt de Houthi's en Saleh natuurlijk, de oud president en zijn eh ja deel van zijn republikeinse garde die hij met zijn geld gecreert heeft en op de been houdt. Dan heb je de regering. Dan heb je nog allerlei andere stammen. Je hebt in het zuiden toch een afscheidingsbeweging, noord en zuid jemen zijn natuurlijk lange tijd gescheiden geweest. Ehm en dan heb je allerlei terroristische organisaties die nu ook delen van het grondgebied controleren. En ehmm er was dus een soort nationale dialoog gaande... en nouja ik denk dat onvrede over de voortgang in die dialoog een reden is geweest voor de houthi's om eigenlijk op te gaan trekken richting richting Sanaa om hun eisen bij te zetten.
13	I: Even kijken hoor, nou er zijn dus verschillende factoren zou je kunnen zeggen die een rol spelen want het is natuurlijk ook economisch gezien en niet heel sterk land. (E: Nee, dat is lichtelijk eh...) Ja een beetje een understatement, wil je geen woorden in de mond leggen

	natuurlijk. Ehm dus er is een economisch deel van de achtergrond zou je kunnen zeggen. Ehm zijn er ook sociale problemen of politieke of historische factoren die ervoor hebben gezorgd dat die conflict nu speelt?
14	E: Oh dat vind ik heel lastig. Kijk... het is economisch gezien nouja op het Arabisch Schiereiland natuurlijk veruit het armste land. Maar goed het wordt dus al heel lang gekenmerkt ook door intern conflict er zijn natuurlijk problemen die in de hele regio zijn, waterschaarste... bevolkingsgroei. En in een land dat economisch zwak is waar geen grote olievoorraden zijn ehm... en waar ja heel lang een dictatuur heeft gezeten die vooral ook met zelfverrijking bezig was denk ik.... Ja dat zijn wel problemen die een rol spelen, het is een heel tribale samenleving dus er is denk ik weinig gevoel van wij zijn Jemeniet. We zetten met zn allen de schouders eronder om het land op te bouwen, iedereen is toch bezig met zijn eigen groep. En... dat maakt het lastig om het land op te bouwen denk ik. Nouja dan had je scheidslijn noord-zuid Jemen ehm... dat speelt denk ik nog steeds een beetje een rol, die Houthi's komen natuurlijk uit het Noorden, de groepen uit het Zuiden staan daar toch verder vanaf denk ik. Je ziet niet voor niets dat er nu toch ook weer een soort roep is om een afhankelijk zuid Jemen. Ehm... nouja goed de positie van vrouwen is heel moeilijk in Jemen. Hoewel de meeste de Jemenieten die ik in het afgelopen half jaar ben tegen gekomen zijn zeer hoog opgeleide zeer intelligente vrouwen die niet bang zijn om hun mening te geven. Maar dat is niet typisch voor de Jemenitische vrouw denk ik. Ehm... ja verder heb ik weet ik te weinig van de geschiedenis van Jemen denk ik om te zeggen verder zijn er ook nog factoren die daar aan bijdragen, dat weet ik niet goed genoeg.
15	I: En ehm je noemt nu al een paar dingen maar kun je zeggen dat er meerdere conflicten op dit moment spelen, niet een? Met de noord-zuid bijvoorbeeld..
16	E: Ja maar de noord-zuid, ja kijk... Er zijn conflicten met geweld, en dat zijn er eigenlijk denk ik ook twee. Dan heb je natuurlijk de strijd van het regeringsleger en de arabische coalitie tegen de Houthi en Saleh milities. Maar je hebt ook eigenlijk ook sinds het uitbreken van de oorlog een soort grensconflict bij KSA waar raketten afgeschoten worden op KSA en dus ook dat deel van KSA er eigenlijk bij betrokken is. Omdat er ook gewoon onveiligheid in het zuiden van KSA is ontstaan. Dat zijn denk ik de... en dan heb je dat zijn twee conflicten en dan heb je ook nog terrorisme, je ziet dat in het zuiden heel erg. Aden dat is heel onveilig, daar zijn allerlei milities maar daar worden ook bomaanslagen gepleegd door ISIS, AQ wat minder maar ook AQ is actief. Ehm... en nouja ik zie nog niet heel erg een noord-zuid daar is geen geweldsconflict. Er is natuurlijk wel groepen die politiek het anders zien. En je ziet dus dat milities en misschien ook wel wat tribale dat toch allerlei mensen tegenover elkaar staan, naast elkaar. Toen ik kwam in augustus toen werd gezegd van Houthi en Saleh dat is een gelegenheids alliantie. Dat houdt het niet lang vol. Het houdt het nu toch al een tijdje vol. Al zijn er weer geruchten dat er toch conflict zou zijn tussen die twee. Ehm... maar vooralsnog trekken ze nog redelijk gezamenlijk op.
17	I: Maar het is dus eigenlijk best wel versnipperd als ik het zo mag zeggen? (E: Ja, ja.) Ehm nouja ik heb nu een beetje een beeld van wat jij denk dat er speelt in het conflict in Jemen of wat de belangrijkste factoren zijn. Er zijn ook al een aantal groepen genoemd en ehm er zijn ook een aantal groepen waaronder mogelijk de Houthi's met religieuze motieven of die religie als legitimatie voor geweld gebruiken of voor hun acties. Ehm .. nouja goed de meningen hierover of dat wel of niet zo is en in hoeverre dat een rol speelt zijn nogal verdeeld, zowel in de media als onder experts. Dus ehm daar wilde ik nog even wat verder op in gaan. Ehm welke groepen hebben religieuze motieven in dit conflict?
18	E: De Houthi's: Zij zijn shiitische minderheid, ehm wel een substantiele minderheid. Ehm ook weer een shiitische groep die een ander soort shieten zijn dan in Iran dus niet noodzakelijk gelieerd aan Iran. Ehm... nou Saleh zou ik niet van religieuze motieven willen beschuldigen, dat is puur eigen belang. Ehm... Nouja aan de andere kant staat natuurlijk de arabische

	coalitie, zijn soennitische landen. Ehm... Met de meest actieve denk ik ook echt KSA, Emiraten, Egypte is heel vocaal internationaal hierover. Ehm die daar echt ook vanuit een soennitische invalshoek actief geworden zijn. Ehm nou dan heb je natuurlijk de terroristische organisaties die een religieuze inslag hebben, ISIS, AQ. Dat zijn de belangrijkste denk ik. De regering van Jemen wil haar legitimiteit terugwinnen. (I: Maar dat doen ze niet op basis van religieuze..) Nee, nee.
19	I: Ehm ja, dat zijn allemaal wel belangrijke actoren denk ik, die je nu noemt. Ehm... en denk je dat die religieuze legitimaties dan gebruiken of de motivaties dat dat het conflict verandert of verergerd? Je hebt het al wel een beetje genoemd met het Sunni-Shia..
20	E: Ja, ja. Ik denk dat het conflict erger geworden is door toenemende... focus op dat religieuze (I: Want wat gebeurt er dan?) Nou het religieuze aspect wordt gebruikt om scheidslijnen te trekken, waardoor het moeilijk is voor mensen om toch weer nader tot elkaar te komen. Het wordt heel erg een een wij/zij verhaal en... en wat denk ik toch een conflict is om een machtsconflict wordt een religieus conflict en dan wordt het veel moeilijker om zaken te gaan doen omdat religie zo... zoiets in je is of althans of waar je maar moeilijk compromissen over kan sluiten wordt het steeds moeilijker en is het conflict verhevigd door die doordat het in die hele regionale ehm ... steeds sektarischer wordende machtsstrijd getrokken is.
21	I: Zou je zeggen dat als religie er bij betrokken wordt dat het dan ook persoonlijker wordt voor mensen?
22	E: Ja, dat kan ik me voorstellen ja. Ik wil niet zeggen overal. Maar in die regio denk ik wel ja. Het wordt toch een heel erg vijandbeeld dat wordt neergezet. Goed ik ben niet in Jemen geweest maar ik weet ik Koeweit dat Soennieten tegen mij zeiden dat ja hen wordt verteld dat elke shiit gelooft dat als hij een soenniet doodde dat ze automatisch in de hemel komen en dus hebben ze een belang om soennieten te doden en dus moeten de soennieten ervoor zorgen dat ze de shiiten eerst gedood worden anders zullen ze ons doden. Nouja dat soort retoriek is gewoon heel gevaarlijk en ehm leid tot genocide.
23	I: Ja, ja. Is dat dan iets wat dan ehm top down zegmaar wordt geïntroduceerd of denk je dat het vanuit de... gemeenschap komt.
24	E: Nou... niet noodzakelijk topdown vanuit de regeringen (I: Nee nee nee vanuit de religieuze..) Vanuit de religieuze leiders ja.
25	I: Goed daar heb je natuurlijk altijd wel verschillende geluiden binnen..
26	E: Ja, ja. Dus het is niet mainstream noodzakelijk maar ik vind dat je ziet dat het steeds meer mainstream wordt en dat het steeds ehm ook in landen met substantiele shiitische minderheden dat het steeds moeizamer wordt
27	I: En ehm zo'n nouja, religieus karakter van een conflict bemoeilijkt dat ook het oplossen ervan?
28	E: Ja, ja. (I: en waarom?) Ehm... ja omdat ik ja... ik heb niet helemaal duidelijk hoe i khet goed onder woorden kan brengen maar omdat dat zeker in de arabische wereld en zeker in de Golf dat religieuze zo'n belangrijk aspect van identiteit van mensen is dat het heel moeilijk is om buiten je groep te plaatsen, buiten jezelf te plaatsen om begrip te hebben voor de andere partij. En uiteindelijk moet je toch iets van begrip voor elkaar hebben om tot elkaar te komen om het op te lossen. Ehm.. en doordat het zo religieus getint wordt denk ik dat het moeilijker dan dat je een puur machts, ik wil meer geld ik wil meer land ik wil meer zeggenschap binnen de regering. Daar kun je manieren voor vinden maar omdat het zo dat religieuze aspect benadrukt wordt is het lastiger om het op te lossen. Want dan moet je eigenlijk zeggen de denkbeelden van die ander hebben ook waarde terwijl je juist zegt het zijn ketters.
29	I: Ja, en dat is heel moeilijk (E: Ja) En zou je dan ook zeggen dat een religieus conflict minder rationeel is?

30	E: Ja, ja. Meer gevoel. Ja.
31	I: Persoonlijk dus, meer gevoel (E: Ja, ja) Oke. Ehm ik heb nu een beetje een idee van ehm nouja hoe jij de rol van religie in het conflict ziet. En er wordt ook wel gezegd dat er een spanningsveld heerst tussen internationale politiek bedrijven en ehm nouja de rol die religie in sommige samenlevingen inneemt. Nou ik zie jou knikken dus ik kan je vragen of je het er mee eens bent maar ik kan beter vragen in hoeverre je vindt dat er rekening mee zouden moeten worden gehouden in de internationale politiek?
32	E: Ja ik vind dat heel... kijk. Ik vind dat heel lastig, vanuit Nederlandse optiek. Want wij zijn uiterst seculiere maatschappij en zeer seculiere overheid ehm ook binnen dit ministerie speelt religie geen rol bij het beleid. Dat is natuurlijk in het Midden-Oosten heel anders. Daar is religie de overkoepelende, identiteitsbepalende factor eigenlijk. En dat speelt dus ook overal in mee. Wij hebben daar denk ik vanuit Nederland te weinig gevoel bij. Omdat we het in onze maatschappij niet meer zit. Dat zat het natuurlijk vanoudsher ook. Maar niet meer. En ehm wij denken heel pragmatisch ehm... en dat religieuze aspect is voor ons lastig te begrijpen. En het is dus ook moeilijk om te zeggen wij zouden daar meer rekening mee moeten houden maar we kunnen daar niet goed een rol bij spelen. Kijk wat ik zeg... in het geval van Jemen gaat het volgens mij om een machtsconflict maar het wordt nu religieus gemaakt. En je zou daar dus als overheid ja. We hebben daar ook wel discussies over moeten we niet proberen toch de groepen weer bij elkaar te brengen, moeten we niet zoals wij dat noemen track II achtige initiatieven ontwikkelen met soennieten met shiiten. Ehm maar is dat een rol voor Nederland als seculier land... Ik vind dat heel lastig. Het moet eigenlijk uit de gemeenschappen zelf komen. Ehm... het staat ver van ons af dus wij begrijpen dat niet goed. En ehm... we zouden het beter moeten begrijpen want wij dragen er wel ook zelf een beetje er aan bij door het toch steeds weer in de Sunni-Shia tegenstelling door dat eigenlijk te bevestigen. Terwijl dat het volgens mij persoonlijk niet niet noodzakelijk de oorzaak is.
33	I: Nee. Hm dus je denkt eigenlijk wel dat er rekening mee zou moeten worden gehouden maar dat het gezien onze eigenlijk samenleving eigenlijk heel lastig is.
34	E: Ja we hebben daar weinig begrip voor dus opzich denk ik dat we daar meer in zouden moeten investeren in kennis. We doen het nu ook wel een beetje we hebben laatst intern een overleg gehad ook over Salafisme, uitleggen wat is het nou. Ehm... om er zijn wat initiatieven gaande om te kijken wat is nou die religie en hoe beïnvloed het dat. Volgens onze eigen kennis. Wat ik al zei een rol voor ons om de twee stromen binnen de islam dichter bij elkaar te brengen dat zie ik niet.
35	I: Nee maar je eigen kennis verdiepen dat ehmm (E: Er komt ook weer een cursus Islam geloof ik) Door Janet zeker? (E: Ja.) Even kijken hoor... ik kan me ook voorstellen dat het conflict waar we het nu over hebben gehad dat dat lokaal anders wordt begrepen dan internationaal en dat heeft misschien ook wel te maken met het wel of niet waarderen van de rol van religie daar in. Zou je daar, behalve dan kennis verdiepen of verbreden, manieren in kunnen vinden dat je nouja dichter bij elkaar komt?
36	E: Nou ja dat is, er zijn natuurlijk initiatieven ook waar Nederland aan bijdraagt waar je toch de vershillende partijen, niet noodzakelijk de onderhandelende partijen maar groepen bij elkaar brengt. Ik ben ook geweest bij zo'n bijeenkomst waar ook Jemenieten waren die zeggen ja laat ons nou dit zelf oplossen, buitenland bemoei je er niet mee, als we het zelf oplossen dan komen we er uit want we zijn allemaal jemenieten. Ehm... Daar kunnen wij een rol bij spelen om dat soort groepen samen te brengen ehm... en ik moet eerlijk zeggen ik kan me voorstellen dat de jemenieten het conflict anders zien maar ik heb daar te weinig interactie met hen gehad om helemaal aan te geven wat ik denk dat ze denken, dat daar weet ik er onvoldoende van. Daarvoor heb ik te weinig contact met jemenieten. Maar goed een rol voor Nederland is om track II achtige dingen te doen en waar we denk ik ook een rol kunnen spelen, hebben gespeeld, is de zichtbaarheid van vrouwen binnen het onderhandelingsproces.

	Dat hebben we in het verleden ook wel gedaan
37	I: Ja en over die vrouwen, botst dat wel eens bijvoorbeeld, in Nederland is dat natuurlijk behoorlijk geëmancipeerd tot op zekere hoogte. En dat is ook wel iets wat Nederland vaak uitdraagt dat dat beter moet in bepaalde landen en ehm ik kan me voorstellen dat dat wel eens wordt beperkt door bepaalde religieuze achtergrond die..
38	E: Ja uiteraard. (I: En hoe ga je daar dan mee om) Je moet nog steeds denk ik je boodschap blijven uitdragen. Maar je moet begrijpen dat dat in in de Arabische wereld, in de Golfstaten in Jemen cultureel gezien anders is. Maar goed mijn oma moest ook haar baan opgeven toen ze trouwde, en toen mijn moeder en mijn tante gingen werken vond hun moeder mijn oma dat eigenlijk ook een schande. Want de mannen verdienden toch genoeg. Dus het is helemaal niet zo lang geleden dat dit ook, weet je wij hebben ook een ontwikkeling doorgemaakt. Ehm dus je moet wel snappen dat het anders ligt maar je moet wel je boodschap blijven uitdragen en in het geval van Jemen het feit dat vrouwen aan tafel moeten zitten ja dat is ehm... dat kan door religieuze groepen gezegd worden nee die hebben geen rol. Maar ik denk dat je daar best een middenweg in kunt vinden want in alle landen is er toch ruimte voor vrouwen om dingen te doen ook in KSA waar ze nu in gemeenteraden zitten, waar de Koning in de Shura een aantal vrouwen benoemd heeft. Toen ik daar laatst was we aan een tafel zaten, in een ruimte zaten waar ook vrouwen bij zaten in dezelfde ruimte wat voor de Saoedis een heel grote verandering is. Daar moet je op blijven inzetten en dat is ook in het kader van onze hele eigenlijk de hele VN agenda met 1325 vrouwen hebben een rol te spelen ook bij het oplossen van conflicten. En als je het in dat kader plaatst dan moet je dat met alle partijen kunnen bespreken ook met partijen die vanuit een religieuze invalshoek zeggen een ander standpunt hebben. Dit is gewoon internationaal geaccepteerd en is iets waar wij ons hard voor maken.
39	I: Ja, en pas je je boodschap dan iets aan of blijf je heb je een tailormade boodschap?
40	E: Ja je kan je boodschap wel iets aan passen ja tailormade ja. Je moet proberen aan te sluiten. Kijk je doel is om iets voor elkaar te krijgen, je doel je kan heel principieel zegge maar je moet proberen binnen die belevingswereld van die mensen aanknopingspunten te vinden om dingen op te brengen. En ehm nouja toen ik in Koeweit zat deden we dat ook daar hebben we ook een bijeenkomst over een nationaal actieplan 1325 gefinancierd. En dat doe je door aan te sluiten bij systemen die er zijn, organisaties die er zijn om ruimte te zoeken om daar discussie over te kunnen organiseren.
41	I: Ja, je blijft altijd wel in dialoog ook al zou je misschien hun standpunten in eerste instantie afwijzen?
42	E: Ja, weet je in KSA bij het ministerie van justitie en we hadden een vrouwelijke collega bij ons, nouja die krijgt geen hand. Nou dat is zo. Ze zit er wel bij en ehm... nouja je moet je aanpassen proberen je boodschap naar voren te brengen met hopelijk het resultaat dat het jouw richting op gaat, ja.
43	I: Ja precies oke. Ehm nou ik heb nu een beetje gehoord het spanningsveld tussen religie en internationale politiek, politiek in het algemeen misschien, nouja vooral internationaal denk ik. Ehm... dat hangt natuurlijk ook samen met hoe je religie an sich ehm waardeert. Ehm dus daarom zou ik graag willen weten hoe je persoonlijk naar religie kijkt. Ehm dus wat hoe wat is religie voor jou? Je mag er even over nadenken.
44	E: Kijk ik ben zelf niet religieus. Dus voor mij persoonlijk... ja ik heb geen religieuze drijfveer dus dat dat is niet waar ik me mee bezig hou. Ehm... (I: Maar hoe zou je het definiëren?) Hoe zou ik religie definiëren? (Ja niet perse wat het voor jezelf betekent maar hoe je het ziet in de maatschappij) Nou als een als een set van waarden die ehm maar echt wel kernwaarden voor mensen die hun belangrijkste motivatie, die een belangrijke motivatie is en voor veel mensen de belangrijkste motivatie is. Ehm... waarmee zij invulling geven aan hun leven.

45	I: Oke. En ehm wat wat doet het dan voor mensen, hoe... hoe werkt het? Dit is dan de theoretische kant zegmaar, hoe is dat in de praktijk
46	E: Nouja kijk in de arabische wereld is religie gewoon heel belangrijk. En als ik in de arabische wereld ben dan zeg ik ook dat ik Christen ben. Want het feit dat ik niet gelovig ben is gewoon niet voor te stellen voor mensen dat dat behalve een paar minieme heel liberale denkers is dat voor 99 procent van de mensen onbestaanbaar. Dus ik zeg altijd dat ik ook Christen ben. En in de regio is het dus gewoon een soort ja... automatisme. Je bent moslim of christen, de christenen die er zijn zijn ook ehm... diepgaand overtuigd. En die religie dat hoort gewoon bij en wordt dus ook gezien als identiteit. Ik bedoel in Koeweit kan je geen Koeweits paspoort krijgen als je niet Moslim bent. Ehm... dus het ja het is... dat is iets wat heel diep zit. En ehm waar je niet alleen bij hele religieuze mensen maar wat voor mensen eigenlijk geen discussiepunt eigenlijk is in hun leven.
47	I: Nee. En hoe is dat in de westerse wereld?
48	E: Hier is het natuurlijk ja. Dat hangt er van af. In Amerika is het natuurlijk ook veel dominanter dan hier in Europa. Ehm... dus in de westerse wereld is het ook niet hetzelfde maar Europa is gewoon de uitzondering in de wereld waar het niet religieus zijn eigenlijk de... standaard is. Of in ieder geval je je religie buiten, religie is iets voor jezelf, voor binnenshuis, maar niet iets wat zich in het werk uit. Maar in de Golfstaten ga je naar een ministerie en overal zijn gebedsruimtes en overal klinkt de oproep tot gebed en als het zover is dan ga je met al je collega's bidden. Ehm... en als je dat dus niet doet dan plaats je jezelf als helemaal in een soort extreme groep. Dus nouja wij kennen dat niet. En wij...(I: Hier is het meer binnenskamers en daar is het meer publiek?) Ja hier is het een priveaangelegenheid en daar is het niet een priveaangelegenheid daar i het juiste een publieke aangelegenheid en je bent daar... ja dat komt voor een deel ook door de insteek van de islam denk ik van je moet elkaar ook een beetje op het rechte pad houden en je bemoeit je dus heel erg met elkaar en je spreekt je collega er op aan als hij niet gaat bidden of je buurman als je m op vrijdag nooit in de moskee ziet. En dat is in onze samenleving behalve in een aantal plaatsen in Nederland is dat gewoon niet zo. En is de individuele vrijheid hier veel groter.
49	I: Dus ehm Europa, westerse wereld is meer individualistisch op dat vlak in ieder geval.
50	E: Ja en ik bedoel ik weet van vrienden, moslimvrienden, die niet heel religieus zijn maar die door groepsdruk zich dus wel verplicht voelen om op vrijdag naar de moskee te gaan. Ehm... omdat je ander er buiten valt en dat hebben wij vroeger ook gehad, hier was het vroeger natuurlijk ook toch strikt en als je niet in de kerk zat werd je daar ook op aangesproken. Maar hier is dat niet, en op dat terrein zijn we individualistischer. Ik wil niet zeggen dat dat... Het alleen maar groepsdenken is in de arabische wereld.
51	I: Ehm zie je ook een relatie tussen religie en conflict?
52	E: Dat vind ik heel lastig. (I: Mag genuanceerd antwoord geven (lacht)) Ja... in de zin dat er zijn natuurlijk heel veel... religie maakt je tot een groep en maakt dus anderen tot een andere groep. En dat is ook hier in het verleden heel vaak gebruikt voor conflict. Maar ook hier geldt dat er niet altijd vanuit de religie noodzakelijkerwijs maar dat het ook ja dat het gebruikt wordt als legitieme reden tot conflict. Ehm... het is een makkelijk... het bindt makkelijker een groep. Dus ehm je kan het gebruiken om jouw groep in conflict te brengen met een andere groep als daar een religieus aspect in zit.
53	I: Ja maar er zijn natuurlijk ook andere dingen die een groep samen kunnen binden, je woonplaats of ehm.. en is het met religie dan een ander soort binding of een andere soort groep?
54	E: Ja goed ik denk het toch wel. Ehm... een woonplaats of een land, het is ook een gaat ook een element van binding uit, ehm... maar ik ja ik denk toch dat religie ehm nauwer ja toch verbonden zodanig verbonden is met je identiteit dat het het makkelijker maakt... Als wij

	ja... met de Duitsers een conflict weet je als je Nederland tegenover Duitsland zou willen stellen zou het het sterker maken denk ik als je daar een sterk religieus conflict van kon maken. Dan is het makkelijker omdat er nu dan toch veel begrip is voor mensen, we lijken heel erg op elkaar. Maar als je dus zegt van nee kijk dat zijn, ze zijn heel anders dan maakt dat het makkelijker. En die... ja ik denk dat religie daar een aparte rol, hoewel ik dus zelf niet religieus ben, dat dat een makkelijker element is. Dus het heeft een link met conflict niet noodzakelijk, maar het is meer hoe religie gebruikt wordt. En dat maakt ook dat mensen verder van je af staan, als je een andere religie hebt. Hangt er natuurlijk vanaf hoedanig anders, daar zitten verschillen in maar...
55	I: Ehm de manier waarop je nu ehm religie omschrijft is dat ook ehm door de jaren heen verandert, beïnvloed door je werk of door je ervaring, heb je een soort van ontwikkeling doorgemaakt daarin?
56	E: Ja in de zin dat ehm... voordat ik bij BZ kwam en voordat ik naar Egypte werd overgeplaatst, ik werd daarnaar overgeplaatst en was ik nog nooit eerder in een Islamitisch land geweest. En dan weet je toch niet zo goed wat je er bij voor moet stellen. Dus in die zin heeft mijn werk en mijn contacten met mensen in het midden-oosten wel mijn visie veranderd... (I: Want wat zag je dan toen je in Cairo kwam?) Ehm... hoe hoe dominant de Islam is in de maatschappij, hoe zichtbaar, hoe zelfs ehm... ja mensen die die heel liberaal zijn toch met door die religie beïnvloed zijn, daar toch ehm... mee bezig zijn... vrienden die nouja in Egypte openlijk homoseksueel waren voorzover dat ging, dronken alcohol dronken, toch heel toch bewust blijven van die moslimidentiteit, geen varkensvlees eten... en later de onwetendheid aan Nederlandse kant, dat je zegt dat je met vrienden uitging, maar dat zijn toch moslims, die drinken toch niet? Nouja, weet je maar jij bent toch katholiek jij gaat toch ook niet elke zondag naar de kerk. Weetje, dat soort dingen, oh maar in Koeweit of in Egypte daar lopen toch alle vrouwen gesluiert? Nee, nouja weet je dat soort... Ik wil niet zeggen dat dat mijn beeld was maar ik had gewoon niet zo'n heel duidelijk beeld. Het was voor mij wel een ervaring om te zien hoe zichtbaar het eigenlijk is en hoe belangrijk onderdeel het is van het leven. Ramadan voor de eerste keer meemaken was wel, die saamhorigheid die er dan toch is, is Cairo zag je dan de bussen stoppen en tafels met eten stonden daar dan gewoon op straat, de bus stroomde leeg en ging daar zitten eten naast vreemden op het moment dat het vasten werd gebroken. Ja dat is iets wat wij gewoon niet kennen. En ja dan zie je toch hoe groot onderdeel het is van de identiteit.
57	I: Ehm even kijken hoor. Nog even verder op je werk. Heb je wel eens dat jouw ehm nouja visie of jouw idee van de rol van religie dat dat botst met wat er van je verwacht wordt in je functie?
58	E: Nou daar heb ik niet gelijk een voorbeeld van. Maar het is natuurlijk wel eens zo dat je eigen mening anders is dan wat beleid is of dan waartoe de minister besluit. Ja dat is soms moeilijk maar dat is zo. Ik heb niet op dit terrein van religie daar ervaring mee.
59	I: En ontstaan er wel eens of zijn er wel eens discussies met collega's bijvoorbeeld? Voor zover religie dan wordt meegenomen of in overweging wordt genomen dat je daar dan sterk van mening verschilt
60	E: Nou we hebben dan nu, omdat Amine dan in ons cluster zit, dat maakt het wel iets anders denk ik dan als je... daardoor denk ik dat we het iets vaker over religie hebben, ook natuurlijk omdat we toch met salafisme heel erg bezig zijn, ook daar een kamerbrief over moet komen een dezer dagen en we daar dus ook wel discussies over hebben over wat onze rol is... Maarja wat ik laatst zei, we hadden dus een discussie in het gezamenlijk mashreq golf overleg over Salafisme. Maar ook breder onze Strategy Unit is bezig met religie en conflict ehm dus je zou misschien ook nog een keer met Klaus de Rijk kunnen praten, weet niet of je nog iets nodig hebt. (I: Sowieso interessant sowieso interessant) Ehm... Dus ja, en met name het feit dat Amine nu bij ons in het cluster zit maakt denk ik wel dat we het er vaker over moeten

	hebben.
61	I: En merk je dan dat hij heel anders tegenaan kijkt?
62	E: Nou het is wel duidelijk dat daar zijn passie ligt. Ik wil niet zeggen dat.. ja hij kijkt er natuurlijk anders tegenaan omdat hij moslim is. Relatief... conservatief, ja jong en ook wel conservatief denk ik. Maar goed niet zo conversatief dat hij niet kan functioneren als collega. Maar het is wel duidelijk iets dat dat in hem zit. En dan heb je daar vaker een discussie over. Ja dan was je alleen maar wat ik ja, in Cairo op de ambassade en in Koeweit op de ambassade heb ik ook veel met moslims gezeten en ook daar heb je het er vaker over dan als je met alleen maar niet moslims zit denk ik. (I: Krijg je toch een ander perspectief ook mee..) Ja. Ook omdat ik dus denk dat wij Nederlanders, dat is iets voor thuis. Ik heb hier gezeten in een afdelingshoofd was heel christelijk, dat weet ik, maar dat merkte je niet aan, daar uitte hij zich op zijn werk absoluut niet over. Anders dat hij wel een zijn dat hij op zondag weer in het bandje van de kerk muziek gemaakt had maar verder speelde het geen rol.
63	I: En dat zie je dus anders in een moslimsamenleving?
64	E: Ja, ja. Maar dat is Amerika denk ik ook wel. (I: Ja dat civil religion. Maar dat is weer een heel ander verhaal daar wil ik me niet aan branden. Ehm ik zit even te kijken of ik nog een vraag over heb, volgens mij heb ik het meeste wel gesteld, ja. Wil je nog iets toevoegen, vrije keus?) Nee, nee ik zou zo snel niet weten wat.

Interview II

1	I: Eh nou, zoals ik je net heb verteld, ik doe onderzoek naar de eh percepties van de rol van religie in het conflict in Jemen. Ehm nou door je werk heb jaar daar eh wel wat mee te maken, of met Jemen in het algemeen eh wel. Ehm ik heb verschillende soorten vragen... Ehm... De eerste vragen richten zich eigenlijk op een beetje wat je precies doet, je functie. Eh je hebt het me al wel verteld maar ik zou het wel fijn vinden als je nog een keer zou kunnen vertellen wat je functie precies inhoud.
2	R: Ja, ehm, zegmaar financial controller voor ontwikkelingssamenwerking in Jemen dus we hebben daar projecten, was in eerste instantie 18 miljoen het budget, hadden we stuk of 16 projecten en het financiële beheer daarvan ehm ja, dat ligt bij mij.
3	I: Ehm, hoe lang doe je dat al?
4	R: Ehm ik ben augustus 2014 begonnen, februari 2015 is de ambassade geëvacueerd, ik zat toen net een week in Nederland dus ik had er niet zo heel veel eh last van. Ik ging gewoon rustig weg. Eh en sindsdien werken wij vanuit Nederland. Eh we zijn met, we waren met acht personen, we zijn nu met vijf, vier en een half, vijf.
5	I: Oke, en ehm je dagelijkse werkzaamheden, waar bestaat dat precies uit?
6	R: Ehm, even kijken, wij krijgen ehm rapportages van ehm de organisaties die projecten uitvoeren in Jemen en die moeten wij beoordelen om te kijken of dat cijfermatig klopt ook de inhoudelijke rapportages die kijken wij ook na, kijken of dat allemaal goed op elkaar aansluit. We zijn nu bijvoorbeeld ook weer bezig van eh om het afgelopen jaar hebben we voor zes miljoen uitgegeven, dit jaar willen we naar dertien, veertien miljoen dus we zijn nu ook weer bezig met het beoordelen van een nieuwe aanvraag om te kijken of die projecten goed genoeg zijn dat wij daar ja, dat wij daarmee in zee willen.
7	I: Ja, maar dat loop dus nog wel door eh ondanks het eh..

8	R: Ja, ja, ja, ja. Er is ook nog een kans dat wij vanaf nou misschien met een half jaartje ofzo dat wij naar Jordanie gaan dat we vanaf daar gaan werken. Daar zitten veel NGO's de UN die werken bijna allemaal vanuit Amman, die vliegen af en toe in in Jemen ehm.. ja dan zit je er gewoon wat dichterbij. Wij mogen denk ik niet direct naar Jemen, zoals het nu is zeker niet. Maar onze lokale medewerkers zouden af en toe in kunnen vliegen de organisaties waar wij mee werken die kunnen sneller even een keer een paar dagen naar Jordanie komen en dat wij eh dingen met hun zaken beter met hun af kunnen stemmen.
9	I: Oke, nou duidelijk. Ehm, nou sinds eh begin 2015 zoals u zei ging het mis in Jemen. Ehm, de manier waarop zo'n conflict begrepen wordt heeft ook effect op hoe mensen zich gedragen in zo'n conflict. Ehm en dat hangt natuurlijk af van verschillende factoren en eh de duiding van het conflict dat dat kan dus die beslissingen in het conflict beïnvloeden. Ehm, dus ik ben geïnteresseerd in ehm hoe u dit conflict vanuit eh naja persoonlijke ervaringen of door werkervaring begrijpt. Dus hoe zou u dit conflict omschrijven?
10	R: Ehm, ja wat ik begrepen heb van ehm de Houthis die zitten in het noorden ehm die zijn heel lang bezig geweest om ja, toch invloed te krijgen in overheids eh beslissingen. Er is ontzettend veel corruptie geweest, voormalig president Saleh ehm... ja staat niet bekend als een van de meest, misschien wel de meest corrupte president die er ooit is geweest. Ehm.. even kijken.. ja dus het is redelijk logisch, denk ik, dat de Houthis op een gegeven moment in opstand zijn gekomen. De manier waarop is niet goed ehm maar corruptie dus, anderzijds, ik heb er ook wel over gelezen, ook in Geert Hofstede lees je ook dat de Islam, dat komt wat meer richting jouw onderwerp, is een heel oud geloof maar het is niet echt mee gegaan met de tijd. Dat kom je in het boek van Geert Hofstede ook wel tegen. Ehm... als je kijkt naar het Christendom is dat toch wel een beetje veranderd, voor sommige mensen misschien nog niet genoeg, in mijn ogen niet genoeg (lacht). Maar het gaat wel iets meer mee. Ehm de Islam ehm... veel beslissingen die zij nemen zijn gebaseerd op het op traditie, zoals het van oudsher ging ehm dat doen ze nu eigenlijk nog steeds. En geloof heeft, religie heeft denk ik zeker wel een oorzaak in dit eh in dit conflict.
11	I: Ja. Dus ehm religie is een factor. Wat voor andere factoren zijn er en hoe hangen die dan samen?
12	R: Ja corruptie (I:hmhm). Ehm... ja hoe die samenhang is, ik denk van er is corruptie. Als wij in Nederland hier ehm corruptie zouden vinden dan komt er een onderzoeksteam die gaat alles uit zoeken en dan ga je daarmee, ja die aanbevelingen die neem je aan en ga je zeg maar verder. Ehm ik denk als je kijkt naar Jemen, ja dan gaan ze daar toch op een andere manier mee om. Er is een National Dialogue is er opgestart daar zijn uitkomsten van ehm daar is wat voor uitgewerkt en dan wordt dat toch niet helemaal overgenomen. Desondanks gaan ze toch ehm ja, zijn ze strijd gaan voeren zijn ze zeg maar een oorlog begonnen.
13	I: en waar ligt dat dan aan?
14	R: Daar zal religie zeker een oorzaak in hebben denk ik. Ik heb er ook wel een boek overgelezen, de onderzoeks, de journalisten die ehm in Jemen gezeten hebben. Ik weet niet of jij het boek gelezen hebt? (I: ik weet zo niet welke je bedoelt) Die is denk ik goed voor jou om te lezen, zij zegt ook alles is eigenlijk terug te voeren hoe het allemaal gaat, op religie. Nou daar ligt toch de grote oorzaak. Volgens mij is het mevrouw Spiegel. Of t klopt, nou dat is eh (lacht)... maar je komt het dus vaker tegen. Geert Hofstede wat ik net zei ook al. Die geeft dat toch ook wel aan.
15	I: Maar dus die corruptie is een factor, en nouja daardoor ook de armoede van de

	bevolking neem ik aan?
16	R: Ehm, zeker, ja. Hij heeft 50 miljard heeft ie, zeggen ze, weggesluisd. Ehm ja dat is enorm veel. Zeker voor een land als Jemen. Als dat gewoon bij de overheid was gekomen, ze waren daar normaal mee omgegaan, 50 miljard voor Jemen is enorm veel. Daar had je heel veel dingen mee kunnen verbeteren.
17	I: Ja, en ehm het het conflict zoals het nu wordt gevoerd, ook met Saoudi-Arabie er bij en de coalitie, ehm, waar gaat dat nou precies over?
18	R: Ja, als je het leest, ik denk dat dat ook echt wel zo is ondertussen. Je hebt natuurlijk de Saudi, de Saoudi's met hun partners en je hebt ehm Iran, ik heb er vanochtend nog weer een heel uitgebreid stuk over gelezen in de krant. Ehm, de Saoudi's zijn gewoon heel erg bang voor Iran dat ie t hele midden-oosten eh ja willen bezetten en hun invloed daar willen uitoefenen. Ehm en dat speelt zeker mee in de oorlog in eh in eh Jemen. De ... Saoudi's denken dat de Houthi's worden ondersteund door de door Iran. Ehm ja en de Saoudi's zijn daar juist op tegen. Het zijn de Shiiten, de Houthis, en die Iraniers dus ook. En de Saoudi's dat zijn de Soennieten.
19	I: Ja, ja, oke. Ehm nouja je hebt al wat groepen genoemd, de Houthi's, de Saudi's, zijn er nog meer groepen die betrokken zijn bij dit ehm conflict?
20	R: Ja er zullen er, je hebt natuurlijk eh je krijgt nu meer invloed van eh van ISIS. Al Qaeda zit in het zuiden, ehm door deze oorlog krijg je dat zij meer ruimte krijgen om uit te breiden. Ehm en je hebt natuurlijk... Jemen staat er bekend om dat het heel tribaal is nog, dat de stammen nog heel veel invloed kunnen uitoefenen, welke stammen dat precies zijn dat eh weet ik niet. Maar dat lees je in alle, dat kom je in literatuur allemaal tegen, dat dat gewoon nog heel sterk is. En dat het daardoor ook heel erg moeilijk is voor een centrale regering om al die verschillende stammen, groepen aan te sturen, omdat ze ook beleid allemaal overnemen. Het is eh, dat maakt het in Jemen extra moeilijk. Noord-Zuid Jemen dat speelt al eh al redelijk. Ehm dan kreeg je nog met al die verschillende stammen erbij dat maakt het allemaal nog moeilijker.
21	I: Ja, dus die verdeeldheid is misschien wel een voedingsbodem voor dit eh..
22	R: Ja, ja.
23	I: Oke, nou ik heb nu een beetje een beel van wat eh jij vind dat er speelt in Jemen. Ik zou ook graag nog wat ehm willen weten over hoe je de religieuze motivaties van bepaalde groepen ziet. Ehm nouja de meningen hierover zijn zowel in de media als onder experts is het nogal verdeeld. Dus daarom vraag ik het aan jou, ben niet perse op zoek naar 'de waarheid' of wat dan ook. Ehm, zijn er groepen met religieuze motieven in het conflict, en zo ja, welke?
24	R: Ja, ik, denk het ehm, in eerste instantie misschien niet. Maar ondertussen zie je wel meer dat de... dat je een scheiding gaat krijgen ehm tussen de Soennieten en de Shiiten. Ehm ik weet niet precies welk gedachtengoed... Ja ik heb trouwens wel gelezen dat ehm de shiiten die kijken geloof ik naar de afstammeling van Mohammed, alleen daarop richten ze ehm... die volgen zij het moet een afstammeling zijn van van Mohammed. En de Soennieten dat kunnen geloof ik ook de Imams zijn en wat los staat van de ehm ... hoe zeg je dat zo mooi.. de tak van de geboorte en etcetera etcetera. Daar zit het verschil tussen.
25	I: En hoe komt het dat dat nu dan wel ehm ... een eh... meer naar boven komt?
26	R: Ehm dat was er in eerste instantie niet, ik denk vooral dat door dat Saoudi's daar zijn ingekomen en Iran. Ik denk dat eh dat het daardoor meer gaat eh... gaat spelen. Het is voorheen nooit zo'n probleem geweest, tenminste ik heb dat nooit ehm...

	toen ik op de ambassade daar werkte heb ik dat nooit zo gehoord van dat die scheidingslijn er op die manier was, maar het wordt nu door die twee landen en de media wordt het versterkt denk ik.
27	I: Denk je ook dat de Houthi's ehm.. nou een soort religieus doel hebben met hun verzet?
28	R: Nee, denk ik eerlijk gezegd niet, nee.
29	I: Waar zijn ze dan op uit?
30	R: Ehm, zij willen gewoon, er is heel veel corruptie geweest, zij willen gewoon dat ehm dat zij als een ehm, dat die corruptie niet heerst. Ehm zij zijn daardoor als groep in Jemen en vooral in Noord-Jemen, ja hebben zij daar heel veel ontwikkeling door gemist. Ja, daar zijn ze kwaad over. Dat is, dat denk ik.
31	I: Oke. Ehm ... en denk je dat er sprake is van één conflict op dit moment, of zijn er meerdere conflicten?... Binnen Jemen dan.
32	R: Ehm... ja er was één conflict, vooral tussen de Houthi's ehm en de de regering die zij niet erkennen. Maar nu, er waren al wat meerdere conflicten maar dat sluimerde al allemaal een beetje en nu zie je het allemaal sterker worden. Wat ik zei de Al Qaeda de ISIS, je hebt verschillende milities in het zuiden. Ehm Sanaa wordt nu ook heftig gebombardeerd. Woensdag had ik een skype-meeting, kon niet doorgaan want het was te heftig. Gisteren ja gisteren weer, ging het weer niet door, want ze zijn weg gegaan bij de ambassade want er werd toch in de buurt werd heftig ehm geschoten ehm ... Saoudi's die ... even kijken ... de Iraniers waren kwaad dat hun ambassade eh, stond vanochtend in de krant, beschadigd was. Maar dat werd door anderen weer tegen gesproken maar ja, er gaan nu meerdere dingen lopen er doorheen
33	I: ja, dus weer die Sunni-Shia onderscheid wordt er weer bij gehaald. Wat volgens jou in eerste instantie niet onderdeel is van de strijd van de Houthi's.
34	R: Nee, denk ik niet, nee nee.
35	I: Oke, duidelijk. Ehm denk je dat ehm nouja door die religieuze motivaties die dan deels spelen dat dat ehm dat die aanwezigheid daarvan dat dat het conflict beïnvloed? En op welke manier? (R: Ehm) Ja of het verloop van het conflict wat wat doet het met het conflict?
36	R: Ja het wordt het wordt veel groter. Het was eigenlijk een klein conflict en nu wordt het ehm door Saoudie, de Saoudi's er bij zitten met hun partners en Iran wordt het veel groter. En ehm gezichtsverlies is denk ik voor voor de Saoudi's, ik denk niet dat ze dat graag ehm ... zullen laten gebeuren dus... dat maakt het zeker complexer.
37	I: Ja, en heeft het dan ook invloed op het eventuele vredesproces? Of nouja waar nu deels al aan wordt gewerkt natuurlijk.
38	R: Hmhm, hmhm (bevestigend). Eh, zeker, ik denk het wel, ja. Het gaat steeds minder over Jemen, het wordt steeds grotere en dat heeft denk ik zeker invloed op het eh, op het vredesproces. Dat denk ik wel.
39	I: Oke, ehm, duidelijk verhaal. Ehm... het volgende onderwerpje, dat gaat eigenlijk over ehm de spanning die er kan bestaan tussen religie en internationale politiek. Normaal gesproken in internationale politiek ben je heel sec bezig met ehm nouja wat er moet gebeuren stel ik mij zo voor. En bij religie is het natuurlijk allemaal wat meer diffuus, wat vloeibaarder en ehm ... in hoeverre vind je dat er rekening zou moeten worden gehouden met ehm religie of religieuze motivaties in een conflict als het gaat om internationale politiek?
40	R: Ik vind dat ze daar heel sterk rekening mee moeten houden, want het is toch een

	ehm een andere manier van denken, zij hebben een ander denkpatroon dan wij westerlingen hebben. Ehm, ja ik denk dat je daar zeker rekening mee moet houden, anders dan...
41	I: Ja, en hoe zou je dat kunnen doen?
42	R: Ehm, kijk door je te verdiepen wat die religie precies inhoudt wat eh de do's en dont's zijn en als je dan ehm in overleg gaat met die partijen dat je daar heel sterk rekening mee houdt. Zoals je weet doe ik zelf clash of cultures, en dat is, ik zie dat net zoiets van tussen de Nederlanders en de ehm Jemenieten. Tis een beetje zwaar aangezet maar het gaat erom dat die titel ehm aansprekend is. Maar ik denk dat je daar rekening mee moet houden anders kom je sneller in een conflictsituatie en dat is iets wat je absoluut wilt eh wilt wilt vermijden. Je moet respect hebben voor hun religie, ehm je moet altijd, als je je daarin verdiept kun je ook beter beoordelen hoe zij op bepaalde vragen en voorstellen etcetera etcetera zullen reageren. Moet je absoluut rekening mee houden
43	I: en ook in een eh conflictsituatie?
44	R: zeker zeker zeker.
45	Oke. Ehm nouja ik heb nu een beetje, door de vragen die ik stelde, een beetje een idee van hoe jij religie ziet als religie op zich. Ehm, daar zou ik graag nog ietsje verder op in willen gaan. Ehm, dus ehm wat is religie volgens u, hoe zou u het omschrijven? Religie in het algemeen.
46	R: Ehm, wat is religie in het algemeen. Dat bepaalde ... geloofsovertuigingen ehm ... ja dat je die volgt. Ehm ... en... dat doe je op basis van verhalen maar het is ook vaak in geschrift hoe het vroeger werd nageleefd en ehm die overtuigingen probeer jij zoveel mogelijk te volgen.
47	I: En wat voor functie heeft dat dan voor mensen?
48	R: Ehm, nou ik ben zelf niet gelovig (lacht) nou ik ben wel een katholiek trouwens maar ik eh, niet praktiserend. Ehm ik denk dat het voor veel mensen een eh een houvast is. Ehm... dat zij hun manier van leven ehm ... hoe zeg je dat zo mooi. Ja langs een soort liniaal kunnen leggen volgens de geloofsovertuiging hoe je zou moeten leven. De normen en waarden ehm ... ja die worden denk ik wel in elke geloofsovertuiging wel enigszins die staan daarin beschreven en volgens die paden of volgens die richtlijnen ga jij dan leven.
49	I: Ja, ja. En ehm nouja als je dat als religie als je dat zo omschrijft, hoe zou je dan de relatie tussen religie en conflict omschrijven? Is die er überhaupt, hoe moet ik dat zien?
50	R: Ehm ... ja ik denk dat die er wel is. Maar ... dan kom ik weer een beetje terug op wat ik eerder zei van, als je bijvoorbeeld kijkt naar de Islam, net zoals het Christendom, het is een hele oude religie, Hindoeïsme bijvoorbeeld ook wel. Maar Islam die grijpt nogsteeds terug op hoe het vroeger ging die zijn eigenlijk wat minder met de tijd ehm meegegaan. Ehm en dat heeft ja dat heeft wel invloed ehm... het is denk ik niet voor niets dat nu vooral in de ehm ... in het midden-oosten dat daar eigenlijk ehm overall onvrede heerst ehm het heeft zo'n functie in het leven ehm... maar het is ook zo traditioneel dat ze met heel veel dingen denk ik toch ehm toch achter lopen.
51	I: Ja, en maar als eh het hele land ehm islamitisch is zou je zeggen dat het dan dus geen problemen oplevert.
52	R: Jawel, want islamitisch is nogsteeds een vrij behoorlijk traditioneel ingesteld, meer dan de andere geloven. Ehm en daardoor de mensen die daar wonen die leven toch meer op die traditionele lijn, daardoor lopen ze in ... in een aantal opzichten

	vaak toch achter. Je kunt zien denk ik in de meeste landen economisch gezien, ik denk als ze geen olie zouden hebben, ja ehm of ze dan ook op het niveau hadden gezeten waarop europa bijvoorbeeld zit, nee ik denk het niet. Die conclusie kun je denk ik wel trekken. Jordanie is misschien een beetje een uitzondering in dat geheel (lacht) heb ik gelezen. (I: dankzij de koning?) Ze hebben geloof ik niet zo heel veel olie en ze doen het toch wel relatief goed en dat is denk ik ook wel omdat ze wat gematigder zijn dan ehm veel andere landen daar daar omheen
53	I: Oke, ehm nou je ziet dus wel een relatie tussen religie en conflict maar zou religie dan ook een rol kunnen spelen in het oplossen van conflict?
54	R: Ehm ... ja, ik denk dat ehm ja... religie en de manier hoe je daar mee omgaat die ehm die verandert. En daar zou de religie zelf degene die ehm ... de koran bijwijze van spreken zou een keer herschreven moeten worden in bepaalde opzichten. Hoewel dat met de bijbel volgens mij ook niet eh gebeurt is (lacht). Ehm maar toch de inzichten daar die zouden wat meer met de tijd mee moeten gaan en ehm het geloof zelf... de hoofduitvoerders daarvan die zouden daar denk ik toch eens over na moeten denken dat de tijden veranderen en dat ze het geloof deels ook zou moeten aanpassen en dat je dat dan ook weer verspreid naar de mensen die dat ehm volgen. Maar dat is wel ontzettend moeilijk denk ik ja. ja.
55	I: Ehm en in uw werk komt u wel eens ehm ... nou heeft u wel eens te maken met situaties waarin uw eigen visie met religie zegmaar in botsing komt met uw werk of met uw werkzaamheden?
56	R: Nee ik heb dat niet direct gehad, ik heb wel eens gehad dat op de ambassade toen ik in Jemen zat ehm loop je een kamer binnen en dan is ie net aan het bidden. Zijn doen dat ehm vijf keer per dag. Ik vind dat niet ehm... storend. Ik moet zeggen dat dat mij eerlijk gezegd mee viel. Ik had verwacht op voorhand toen ik naar Jemen ging dat ik wel benieuwd was over mijn ehm omgang met de collega's, nou huiverig is een zwaar woord maar ik was wel benieuwd hoe dat zou gaan. En ehm het viel me mee dat ze eigenlijk heel erg open waren ehm dat ze hun geloof zeer heel serieus nemen maar dat dat, ik zag dat helemaal niet als een ehm als een probleem. En ik had ook niet ehm, nou je moet ze denk ik respecteren daarin ehm andersom net zo goed zoals wij daar mee om gaan of misschien niet mee omgaan in mijn geval. Nee dat viel me heel erg mee. Ik heb daar verder geen problemen mee.
57	I: En in ehm bijvoorbeeld ehm bij projectvoorstellen van lokale NGO's hebben jullie wel eens iets waar dan uit blijkt dat je niet helemaal op een lijn zit ehm op dat vlak?
58	R: Ehm... nee. Ik heb dat nog niet direct gehad
59	I: Maar dat zijn dan waarschijnlijk ook veel water onderwerpen en dat soort dingen?
60	R: Ja we hebben water, maar ook wel gender bijvoorbeeld. (I: Oh?) Hadden wij ook wel een paar dingen, een paar projecten in. Ehm... ja health, SGR...
61	I: Dat zijn opzich wel onderwerpen waar misschien ehm wat weerstand, dat Nederland misschien andere dingen voor ogen heeft dan eh...
62	R: Ja, ja, dat moet je weer respecteren. De rol van de vrouw in ehm in dit soort landen is over het algemeen wat minder dan in het westen dus dat is denk ik wel duidelijk. En ehm.. je moet er respect voor hebben dat zij er zo mee omgaan. Ehm en je kunt proberen dat ehm een beetje te sturen. Er liggen nu ook een paar projectenvoorstellen dat we daar mee bezig (I: Ja dus dat kom je wel tegen?) Jawel, jawel, ja hoor ja. Dus met de opstand in 2011 of met eh de National Dialogue is geloof ik 30 procent van de vrouwen in Jemen die heeft daar een eh, die hadden daar ook een eh of 30 procent van het geheel die met die National Dialogue bezig

	waren (I: van die afgevaardigden?) Ja, en dat was 30 procent was gewoon vrouw dus dat is dan wel heel erg heel erg veel. En ehm ja wij proberen dat wel te stimuleren, vrouwen helemaal in de verdrukking dat is nouja vanuit Nederland gezien iets wat wij niet ehm willen niet respecteren en ehm proberen wij... maar anderzijds je hebt het te accepteren. Als je in die landen zit en een vrouw wil jou geen hand geven of mag jou geen hand geven, ik noem maar is dan eh ja dan is dat zo.
63	I: Ja, ja. Ehm even kijken hoor. Ehm ... is er ook ehm invloed geweest vanuit je professionele ervaring of je werk op jou visie op religie, is dat verandert door de jaren heen, hoe jij religie ziet?
64	R: Ehm ... ja een beetje wel. Ehm ik zeg professioneel maar dat ik wel van, ik heb wel ehm veel gereisd. Zijn in India geweest, ik vond t fantastisch hoe ze daar met hun om te zien hoe ze daar met hun geloof ehm omgingen hoe dicht ze daar bij staan. China gezeten, maar daar denk je daar gebeurt heel weinig richting religie. Maar ik heb ook wel verhalen gehoord dat ehm ja even kijken dat de overheid dat allemaal wel heel goed bewaakt hoe daarmee om gegaan wordt. En ehm ... en die verhalen geloof ik ook wel. Hoorde ik van mensen wel redelijk dichtbij. Maar we hebben ook in Zambia gezeten, heb je met de aids, ja heel erg ehm katholiek christendom maar hoe is het dan mogelijk dat je zoveel aids hebt? (lacht) Dat zou eigenlijk ehm niet mogen. Ja, ik heb ... ik denk dat ik daar wel iets ehm, doordat ik zoveel gereisd heb meer begrip heb voor verschillende religies. Als je het respecteert dan kun je daar overal mee ehm mee leven. En met de een ben je het wat meer eens dan met de ander. De onderdrukking van de vrouw bij de Islam ja, daar ben ik niet ehm niet eh niet voor. Dat vind ik niet goed maar ... het is ook een bepaalde groep die daar heel die daar wat sterker mee omgaat dan dan heel veel anderen. Zolang het maar in het normale blijft ja...
65	I: Dus en en voor je met dit werk begon ehm is het misschien had je misschien ander beeld van andere religies of religie in het algemeen?
66	R: Ehm ja, maar ook ... een ander beeld, tis meer een minder beeld. Ik heb er nu meer beeldvorming bij. Ik heb in veel landen gezeten dan kun je er wat meer van dichtbij over meepraten en ... respect blijft het belangrijkste.
67	I: Ja, oke. Ehm dan nog even over ehm waar we nu zitten, BZ. Ehm zie je ook ehm onder je collega's discussie over dit soort dingen, is het uberhaupt een onderwerp in beleidsvorming of in nouja waar jij je dan mee bezig houdt?
68	R: Ehm... nou er wordt wel over gesproken. Ehm over religie, wat er net bijvoorbeeld in Keulen in Hamburg en hoe dat is gebeurt ehm ... ik denk omdat je bij BZ werkt en zoals nu in het midden-oosten werkt dan praat je daar toch net iets sneller over dat je daar ehm dat het besproken wordt, ja.
69	I: En en botst het, heb je dan grote verschillen met je collega's of heb je het gevoel dat het wel een beetje op 1 lijn zit?
70	R: Nee we zitten wel redelijk, we zitten wel aardig op 1 lijn. Ik zie daar niet ehm, nee niet hele grote verschillen tussen.
71	I: Oke oke. Ehm ... onderlinge verschillen ehm ... en ehm over dat meenemen in de internationale politiek waar je natuurlijk in zit, die rol van religie, zijn daar wel eens gesprekken over met collega's of in overleggen of ehm of wordt het meer bekeken als ehm partij A strijdt tegen partij B, economie is het probleem, Saleh is het probleem of wordt het ook wat breder getrokken?
72	R: eerlijk gezegd weet ik dat niet precies. Bij dat soort overleg zit ik minder bij, ik ik denk dat het wel eens, dat die link echt wel ehm gelegd wordt of om te kijken is

	die link er, ja ik denk het wel.
73	I: Maar het is geen hoofdonderwerp?
74	R: Niet voor zover ik weet nee. (lacht)
75	I: Ja diplomatiek antwoord he (lacht)
76	R: Ja nee maar ik ik ik weet het niet misschien speelt dat wel meer
77	I: Oke, nou dat waren mijn vragen wel een beetje.

Interview III

1	I: Yes, hij doet het. Ehm nou in het kader van mijn masterscriptie doe ik interviews met mensen die ehm betrekking hebben of nouja te maken hebben met het beleid met betrekking tot Jemen. En ehm ik wil graag een beeld vormen van ehm eigenlijk een beeld en de visie van die mensen op het conflict in Jemen en de groepen die daar een aandeel in hebben. Ehm de eerste, het zijn verschillende blokjes vragen, eerste setje gaat eigenlijk over je algemene werkzaamheden en niet zo zeer met betrekking tot het conflict maar meer om even een beeld te vormen wat je precies doet, hoewel ik dat deels wel weet natuurlijk maar moet het even on the record hebben. Ehm, hoe zou je je functie bij het ministerie van Buitenlandse Zaken omschrijven?
2	N: Ehm ja de functie heet beleidsmedewerker natuurlijk, maar wat dat dan is vragen mensen natuurlijk regelmatig, nou je schrijft stukjes over Jemen. Ehm want ik ben landenmedewerker Jemen en Bahrein maar we hebben het nu natuurlijk vooral over Jemen. Ehm ja, wat hoe zou ik mijn functie omschrijven. Ik denk dat je wilt weten ongeveer wat ik doe? (I: Ja.) Ehm ik adviseer de minister over wat hij zou kunnen doen als het gaat over Jemen. Ehm ik adviseur de minister over hele specifieke projecten wa Nederland aan zou kunnen bijdragen in het kader van Jemen. Ehm ik ben ehm eerste aanspreekpunt voor de ambassade, onze ambassade in Sanaa die nu dan dus in Den Haag werkt. Ehm en daar, dat is eigenlijk werken we gewoon heel veel samen ehm kijk we samen van goh hoe gaan we nu verder, gaan we met de Emiraten samenwerken w vanochtend de vraag, of eh ehm nou waar we heel veel mee bezig zijn is wapenexport nogsteeds, want dat is op dit moment natuurlijk na al die artikelen in de NRC de afgelopen dagen echt een vraag die voorligt van eh ja wat ehm wat heeft Nederland eigenlijk wapens aan bijvoorbeeld Saudi Arabie geexporteerd die in Jemen worden gebruikt. Ja dat is een hele lastige te beantwoorden vraag. Maar daar zijn wel heel goed naar aan het kijken. Dat doen we dan niet zelf maar dat vragen we aan de dienst om daar bij te helpen, of die hebben die informatie hopen we. Ehm en ja, en daarnaast schrijf ik kamerbrieven, beantwoord ik kamervragen ga ik mee naar de een debat als er een debat over Jemen, was vorige maand was er een debat. Dat is niet heel vaak maar dat is wel leuk natuurlijk. En ehm ja, ik probeer ook heel veel met mensen te praten, met Jemenieten, met andere mensen, experts op het gebied van Jemen. Toevallig vanochtend hadden we een vrouw uit Bonn die daar al sinds 98 al met Jemen bezig is met Jemen professioneel, nou dat is echt gaaf dat is leuk want dan is ook ook interesse om te horen van haar wat vind zij er van. En ik vond toch wel eerlijk gezegd ook wel indrukwekkend dat ze ook nieuws gewoon echt op de voet volgt. Want dit, deze week is dus, ehm heeft ehm Hadi de president de regering weer eens gewisseld, of weer eens, heeft een shuffle in de regering toegepast die waarschijnlijk niet is afgestemd zoals wij dan zeggen met zijn vice-president die daar dus niet blij mee is die dus ook dreigt heeft

	op te stappen en ehm uiteindelijk besloten heeft toch te blijven maar dat is natuurlijk ook wel iets heel groots. Dus daar moet onze minister dan zo snel mogelijk over geïnformeerd worden, dat doen we dan middels een bulletin, dat gaat vandaag uit. Daar weet je alles van. En ehm en ehm ja, en daarnaast wat ik ook nog probeer te doen maar dat staat de ik ook wel in mijn functieomschrijving, kijken wat gebeurt er nou in de regio. En de laatste weken ook door alles wat er in Syrië gebeurt kijk ik ook heel erg naar Syrië, met name ook omdat ik er wel van overtuigd ben dat wat er in de Golf gebeurt, hoe zij hun bijdrag leveren aan de anti-ISIS coalitie heeft wel echt een relatie met wat er in Jemen gebeurt. Want de Golflanden zijn zo bezig in Jemen en ook Jordanië en ook Egypte dat ze denk toch iets minder oog hebben voor Irak en Syrië op dit moment. En misschien, heel eerlijk gezegd, interesseert het ze ook wel minder ook. Wij vinden natuurlijk Irak en Syrië en IS vinden we verschrikkelijk maar voor hen is het toch anders. Zij kijken er anders naar. Is interessant om dat te onderzoeken, daarover te lezen. Als ik tijd heb lees ik ook nog wel eens wat, maar dat gebeurt heel vaak pas 's avonds thuis.
3	I: Ja, dat snap. Zijn er ook bepaalde thema's in de regio waar je je dan specifiek op richt of is het meer ehm alles wat speelt in de regio?
4	N: Ehm, thema's hoe gaan Iran en Saoedi-Arabië met elkaar om. Ehm thema wat ... eh is de rol van Saoedi Arabië bij ja de export van terrorisme.. nou zeg maar de export van hun zeg maar vrij extreme vorm van de Islam. Ehm en wat dat bijvoorbeeld met een land als Jemen doet. Is daar, zijn daar bijvoorbeeld wahhabistische ehm gelovigen? Die zijn er overigens ook wel, ik ben toevallig nu een boek aan het lezen over Jemen. En dat gaat ook over hoe ooit in Jemen de jihad heel groot is geworden. Dus ja, inderdaad. Het grappige is dat jij hebt natuurlijk verteld wat je ging doen, en toen dacht ik ja weet ik dat eigenlijk wel wat van? En toen dacht ik ja, volgens mij is dat conflict niet heel erg religieus, maar er zitten natuurlijk best wel religieuze elementen aan, anders dan het Shunni verhaal. Dus.
5	I: Ja precies. Nou ik hoop dat je daar meer over kan vertellen hoe jij daar over denkt. En nouja je bent dus heel nauw betrokken bij het bepalen van het Nederlands beleid in Jemen, er is natuurlijk een oorlog uitgebroken hebben we al genoemd. Ehm... Daar ben je dagelijks mee bezig stel ik mij zo voor, weet ik eigenlijk wel zeker. En ehm de manier waarop een conflict begrepen wordt dat hangt natuurlijk af van verschillende factoren en nouja hoe je een conflict waardeert zeg maar dat heeft ook weer invloed op je beslissingen daarover. Dus daarom heb ik wat vragen over ehm nouja hoe je het conflict eigenlijk ziet, dat is dan persoonlijk maar dat heeft natuurlijk ook invloeden vanuit je functie. En ehm nouja om daar een beetje licht op te werpen heb ik een paar vragen. Ehm, en ik weet dat ik heel veel vraag want het conflict is heel uitgebreid, dus ik vraag over de grote lijnen. Ehm hoe zou je bijvoorbeeld ehm die historische en het verloop van het conflict in Jemen beschrijven?
6	N: Ja. Nou daar heb ik toevallig natuurlijk over nagedacht toen ik het AO ging voorbereiden voor de minister... Ehm want ehm voor mensen die niks van Jemen weten die denken misschien nou invloed van Iran werd groter daarom ging Saoedi-Arabië er in ehm en dus is het een proxy-oorlog. Maar er zit een wereld achter die dan waarschijnlijk nog verder terug gaat dan wat ik nu ga vertellen. Maar ik zou zeggen begin ergens zo midden midden jaren 0. 2000-2010, Saleh de oud-president die al sinds ehm 33 jaar aan de macht is geweest, die wilde op een gegeven moment ehm nog weer een derde termijn terwijl eigenlijk de grondwet voorschreef dat dat eh niet verstandig was. Heeft dat geregeld voor zichzelf zoals we dat natuurlijk wel van meer eh dictators in de wereld weten dat ze dat doen of dictators, nouja bestuur, presidenten. Ik denk wel dat het een

	dictator was maar daar moet je nog maar geen oordeel over uitspreken. Maar in elk geval hij ging voor een derde termijn, dat heeft heel veel weerstand opgeleverd in het land. En eigenlijk was al daarvoor een stroming aan de hand met Houthi's die zich ehm niet heel erg gewaardeerd voelden in het Jemen van de jaren '90 met name. Zijn zijn toen ook in Iran geweest om daar ehm iets aan militaire scholing te doen om eh ook advies te krijgen. Ik denk zelf, maar daar moet ik echt nog daar moet ik nog induiken, dat er best wel een grote link is tussen de Houthi's en Hezbollah. Ehm en daarvoor weet ik te weinig van Hezbollah maar dat is dus een onderwerp waar ik eigenlijk nog wel echt ehm echt wil duiken. Ehm maar ik denk, want Iran is 1 ding natuurlijk. Maar Iran heeft Hezbollah ook gewoon heel erg getraind en hen juist echt die militaire vaardigheden gegeven. En denk zelf dat het niet Iran is die dat voor de Houthis heeft betekend maar eigenlijk Hezbollah en ik hoorde ook wel van mensen die zeggen dat het niet ehm de .. Iraanse ayatollah is die hen eigenlijk spiritueel gezien maar eerder Nasrallah de... wat is het de oprichter van Hezbollah? Ehm en ehm nou goed. Dus er waren twee stromingen. Er was een stroming ontevreden Houthi's in de jaren '90 die zichzelf zowel politiek als militair zagen gaan groeperen, sterker zijn geworden ook. En dan eh de groep de stroming Saleh die tegen de zin van de bevolking in toch weer een derde termijn ging, zichzelf alleen maar steeds mee ontwikkelde als een echte dictator en ontzettend corrupt was, verschrikkelijk veel gestolen heeft van zijn bevolking, dat kwam allemaal bij elkaar in 2011 ehm nadat 6 Houthi oorlogen waren gevoerd tussen 2004 en 2011 met die Arabische Lente. En toen zakte ja, toen leek er een soort van hoop te ontstaan in Jemen, met name bij een aantal groeperingen, Islah dat is de Muslim Brotherhood die werden toen heel erg geaccepteerd veel meer dan daarvoor. Ehm de toenmalige president deed afstand. Daar hebben de Golflanden heel nadrukkelijk bij geholpen, er was een GCC initiatief en die hebben dus uiteindelijk gezorgd dat hij afstand deed van de macht en daar kwam Hadi voor in de plaats. Ehm nou als je dan kijkt van 2011 tot 2015 is het een tijdje best wel redelijk rustig geweest in Jemen omdat er toen dat transitieproces aan de gang was waar heel veel mensen naar mijn mening toch wel in geloofden. Maar de Houthis die zijn nooit echt van het ehm het strijdtoneel verdwenen en bovendien Saleh is nooit van het strijdtoneel verdwenen. Die gewoon, ondanks dat hij niet meer de president was, nog wel heel erg betrokken geweest bij alles wat er in dat land politiek gezien gebeurde. En ik ben er van overtuigd dat hij de enige echte strateeg in dat hele land is, en dat hij dus altijd zo lang hij leeft aan de touwtjes zal trekken.
7	I: Op welke manier doet hij dat denk je?
8	N: Nou nu dus door met de Houthi's samen te werken. En ehm vorig jaar echt eh met die eh ... oprukking naar Sanaa daar heeft hij de Houthi's zeker bij geholpen. Ook door zijn getrouwen die er blijkbaar nog steeds zijn, onder andere militairen ook ja te laten samenwerken met hem. En, wat ik dan vanochtend weer hoorde wat voor mij nieuw was hij heeft heel veel invloed op bepaalde stammen buiten de grote steden. En die invloed die is er en die verdwijnt niet op het moment dat er bijvoorbeeld een politieke oplossing is. En die stammen zijn allemaal bereid om mee te vechten.
9	I: En ehm de rol van Saleh was eerder anders dacht ik, in de zes Houthi oorlogen... (N: toen was hij de tegenstander) hoe verklaar jij dat die omslag?
10	N: Puur opportunisme. En puur natuurlijk, hij was de macht kwijt, er was maar eigenlijk een manier om de macht terug te krijgen en dat was samenwerken met de Houthis. En heeft hij de macht niet terug maar hij heeft Hadi wel zodanig eh uitgeschakeld, wat kan doen vanuit Riyad? Dus als je nu denk ik, ik ben er natuurlijk al een jaar niet meer geweest, maar als je nu naar Jemen zou gaan kan bijna niet anders dan dat je ... dat je

	mensen natuurlijk wel hoort praten over wat Saleh allemaal aan het doen is en nauwelijks over wat Hadi doet. De man doet er gewoon niet toe. Ik ga wel van hak op de tak.
11	I: Geen probleem, geen probleem ik ben blij met alle informatie (N: oke, goedzo). Ehm, zijn natuurlijk ook nog economische, sociale, religieuze je bent nu vooral op de politieke ehm factoren ingegaan. Ehm welke nouja economisch, sociaal, religieus, wat voor factoren spelen er nog meer mee?
12	N: Sowieso economisch. Ehm want ehm als je kijkt naar hoe het vorig jaar echt begon. ehm dan zie je dat Hadi onder druk van het IMF bepaalde besluiten heeft genomen, onder andere het afschaffen van brandstofsubsidies in één keer en dat was heel groot. toen toen hij dat deed had ik het er met de toenmalige ambassadeur over en we zeiden tegen elkaar dat best een dapper besluit. Achteraf was het echt olie dom. Want dat heeft de Houthi's zo enorm in de hand gewerkt. Daardoor was er zoveel weerstand tegen zijn beleid, puur economisch. Dat de Houthi's heel snel aan aanhang hebben gewonnen en daardoor denk konden opstoten naar ehm doorstoten naar Sanaa. Want dat gebeurde begin juli en in september stonden ze al in Sanaa. En begin juni waren ze nog in Amran nou is dat ook niet heel ver van Sanaa dat moet je ook niet onderschatten ze zijn zo langzaam van het noorden zo hop naar Sanaa gegaan.
13	I: Ja. En dat is vooral door die economische motivatie, nou ja factoren.
14	N: Ja, nou die die die brandstofsubsidies en het feit dat mensen gewoon geen geloof hadden in het economische, in de economische ontwikkeling van Jemen. Wat ik me goed kan voorstellen want ja het is gewoon een heel arm land. En het is heel corrupt. Dat heb ik wel de doorslag gegeven voor de Houthis om het te kunnen redden tot aan Sanaa. En natuurlijk heeft daar ook Saleh weer, de slimme vos, een grote rol in gespeeld.
15	I: Ja. En de Houthi's die die naam is nu een paar keer gevallen, wat voor groep is dat volgens jou?
16	N: Oh, nou ja, dat is een Zaiditische groep ehm en er zijn in Jemen iets van 30 procent Zaidi. Zoiets, 30, 40 de meningen verschillen daarover. Er zijn mensen in Jemen die zeggen die Houthi's dat zijn er maar 2 procent maar dat is echt onzin het is echt iets van 30, 40 procent. Ehm en het zijn shiitische moslims maar ze zijn ehm ze zijn vrij gematigd shiitisch en ze staan eigenlijk voor wat betreft hun religieuze opvatting dicht bij de soennieten dan bij de shiiten van Iran. Maar omdat het shiiten zijn is het natuurlijk heel gemakkelijk om het hele conflict af te schilderen als de Zaidi die worden ondersteund door Iran en de Soennieten die worden ondersteund door Saudi-Arabië. Zo makkelijk in deze wereld niet. En wat nog mee speelt, en daar moet ik me ook nog in verdiepen, de Zaidi die waren tot 1962 gewoon aan de macht in Jemen. Ze hadden de imam die leverden zij, dat was een Zaiditisch imamaat. Daar heb ik toevallig een Nederlands boek over gekocht laatst, nog niet gelezen. Ehm en ja dat zegt wel alles dat vroeger waren ze gewoon de machtige partij en dat vonden de Saudi's wel prima. Dus het kan nooit een hele heftige groepering zijn, maar je denk dat je ook nog wel een onderscheid moet maken tussen de Zaidieten en de Houthis, niet alle Zaydieten zijn Houthi's. De Houthi's eigenlijk 1 familie ehm die ehm die in begin jaren 90 dat is die groep die toen naar ehm Iran is geweest voor nouja religieuze inspiratie, ondersteuning, militaire opleiding, advies. Die zijn in Iran geweest. Ehm omdat ze gefrustreerd waren over hun positie in de Jemenitische samenleving nadat ze dus 4000 jaar aan de macht waren geweest waren ze ineens dertig jaar lang werden ze nog bijna gemarginaliseerd ook! En je zou kunnen zeggen dat dat nog wel lang aan de gang is geweest. Nou sommige bronnen zeggen dat de Zaidi dat zijn dat was de elite van Jemen, maar als ik zie hoe ze opereren vindt ik het niet de elite van Jemen. Ik bedoel ze zetten kindsoldaten in, ze hebben allemaal kalashniko

	ze zijn niet bepaald ehm genuanceerd in hun opvattingen met die slogan van dood aan Amerikanen dood aan Israel en eh dood aan... nogwat. Ehm dus dat kan je niet genuanceerd... En als je ze ziet denk je, het zijn bijna wilden uit eh... ja... uit een of ander bergdorp. En dat zijn het natuurlijk ook, want dat Saada waar ze vandaan komen dat is gewoon een bergdorp ergens in het noorden van het land. Maar het schijnt ook d zo ongeveer dertig tot zelfs 50 procent van de mensen in Sanaa zaiditisch is. En de ambassadeur hier in Den Haag is een Zaidiet. Misschien moet je die interviewen? Hij is een beetje gek maar hij praat aan een stuk door. Hier mag je me niet quoten (lacht)
17	I: Nee, dat is goed, dat is goed. Ehm je beschrijft nu de Houthis en ehm nouja hun ehm identiteit en hun voormalige leidende positie in de Jemenitische samenleving. Ehm hoe hangt dit samen met het huidige conflict, wanneer is dat, is dat een dominant ehm ... h noem je dat discours in het conflict of gaat het voornamelijk over andere zaken?
18	N: Ehm ... van buitenaf dus vanuit Nederland en ik denk ook vanuit heel Europa wel ma ik weet niet helemaal zeker of dat ook voor de Golf geldt. maar voor buitenaf is het wel het dominante discours maar ik denk dat als je er als je het land in gaat en de mensen de mensen echt gaat spreken dat ze er toch niet zo heel erg mee bezig zijn. Want iedereen zegt over Jemen, het is niet het is helemaal niet sectoraal, het is niet tri.. ja he is tribaal, dat wel maar het is geen sectarisch conflict. En zo wordt het natuurlijk wel gepercipieerd. Dus ja, alle experts zijn het er over eens dat het geen sectarisch conflict Ehm
19	I: en wat is het dan wel?
20	N: ... ja. Ik denk toch een conflict, een beetje tussen de haves en de have nots. En dat misschien ook wel waarom het ehm waarom er een economische ontwikkeling nodig w om het echt te laten exploderen. Ehm en het feit dat de Zaidi ooit de haves waren en nu de have nots dat is misschien ook wel moeilijk te verkroppen. (I: Ja dat wringt) Ja, ja. D ik denk dat dat het is ja. Conflict tussen mensen die wat hebben en die corrupt zijn die zichzelf verrijkt hebben. Hadi, maar ook Saleh he. Dat is dan weer het gekke eraan, die steunt dan nu de Houthis. Maar het is ook zo'n bijna ehm het is zo ingewikkeld conflict ook. Een vriend van mij werkt bij de AIVD en heeft daar heel lang Jemen gedaan. En di zei: Hoe kan het nu dat Saleh nu met de Houthis is?! Ja, ik kan het eigenlijk ook niet uitleggen behalve dat het een opportunistische coalitie is.
21	I: Ja, hm. Ehm dus dit conflict, tussen de haves en de have nots, of eigenlijk waar het o gaat voor de Houthis's, is dat het enige conflict wat speelt?
22	N: Ehm... dat is een moeilijke vraag. Binnenlands is het wel het dominante conflict. Wa op dit moment is ehm binnenlands politiek gezien heb je de Houthis's en de rest. En dan heb je natuurlijk de Saleh getrouwen die staan aan de kant van de Houthis. En je hebt / Qaeda en IS die aan de kant van de, ja van de coalitie eigenlijk staan. Maar buitenland is er wel nog heel veel meer aan de hand want ehm je hebt ehm Islah, de Muslim Brotherhood, ehm daar willen de Emiraten niets van weten. De Saudi's zeiden daar alti niets van te moeten hebben maar die zijn daar ook vrij opportunistisch in dus die werke toch met ze samen in Jemen. Ehm er wordt gestreden in het Midden-Oosten tegen in IS maar IS wordt langzaam nu eigenlijk ook geincorporeerd in eh de gevechtstroepen van de eh van de coalitie. Dus waar zij mee willen vechten en dat geldt ook voor Al Qae wordt dat ook geaccepteerd. Terwijl dat eigenlijk een jaar geleden nog een vijand was. Dus ja het is eh, dus dat maakt het dus ook zo extreem ingewikkeld. En die Muslim Brotherhood is ook wel belangrijk want die, de Islahtroepen die vechten mee met de coalitie, maar de Emiraten die willen niets met de MB te maken hebben en die vechten dus ook niet in gebieden waar Islah mee vecht. Die blijven alleen maar in het zuiden va

	Jemen. En ook, ik dnek ook omdat ze daar economisch de grootste belangen hebben, voor hen is de haven van Aden echt belangrijk. Ehm en voor de Saudi's is toch gewoon het grensgebied heel belangrijk. Ze willen natuurlijk niet dat dat eh al te zeer door onbetrouwbare Houthis of andere types wordt bewoond. En dat dat bedreigt hun stabiliteit.
23	I: Ja, en die eh positie van bijvoorbeeld MB en AQ en IS mogelijk, ehm heeft dat nog interactie met het conflict? Beïnvloeden zij elkaar ook?
24	N: Dat, dat ben ik nog aan het uitzoeken.
25	I: Oke, maar heb jij daar een idee van ehm hoe stel je je dat voor?
26	N: Dat weet ik niet, dat weet ik echt nog niet.
27	I: Nee, oke.
28	N: Dat is echt iets wat de komende weken weer uit moet wijzen want ook dat AQ nu meevecht is eigenlijk nieuws van de laatste weken. Hadden natuurlijk wel een klein bezon gevoel van misschien is daar nog wel een reden voor te bedenken om dat te doen. En IS ja ik kan nog niet eens goed inschatten hoe groot IS uberhaupt is in Jemen en of het wel echt waar is of ze daar zijn. Het wordt wel gezegd, maar het kan ook zijn ... omdat als IS daar is er ook een grotere reden is voor het buitenland om zich met Jemen te bemoeien. En daar kunnen natuurlijk mensen belang bij hebben (I:ja). In ieder geval golfstaten hebben daar wel degelijk belang bij, en als je het mij vroegt als je kijkt naar hun propaganda georganiseerd is nou dat is wel van eh Amerikaanse sterkte. Al vanaf begin van het conflict.
29	I: Ja, dus die ehm groepen die aanwezig zijn ehm kun je dat zien zoals ehm AQ Islah ehm ... zie je dat als een voedingsbodem of dat dat het conflict versterkt? Of kan ik dat niet zo zeggen?
30	N: Of het het conflict versterkt weet ik niet.
31	I: Het maakt het gecompliceerder kan ik mij zo voorstellen. (N: Zeker) Ehm even denke hoe kan ik dit het beste vragen... ehm ik wil je geen woorden in de mond leggen. Ehm nou zijn er überhaupt omstandigheden afgezien van die economische, dat je je meer richt op groepen, waardoor Jemen echt een voedingsbodem heeft voor dit conflict specifiek denk je toch dat het vooral zit in die havens en die havenots? Of denk je dat er katalyserende factoren aanwezig zijn in Jemen?
32	N: Bedoel je dan ook van zou dit conflict ook op deze manier zijn ontstaan in een ander land dan Jemen?
33	I: Nee ik wil het niet hypothetisch maken maar ehm wel of er nouja bepaalde ehm nouja of groepen of omstandigheden of dat volgens jou ehm er voor gezorgd heeft dat dit conflict heeft kunnen ontstaan. Of denk je dat het heel sec, nouja het is niet sec maar, dat het vooral gaat tussen die havens en die havenots
34	N: Nou ik denk ik voel wel mee met het idee dat er wel meer is.
35	I: Hmhm, en wat zou dat dan bijvoorbeeld zijn?
36	N: Nouja dat tribalisme... kijk dit hele verhaal het hele conflict en ook ehm hoe het is ontstaan en de geschiedenis van Jemen doet mij enorm denken aan Afghanistan.
37	I: Oh? en op welke manier?
38	N: Ehm nou dus het tribale, en ook ehm dat het westen de neiging heeft om ehm bepaalde groeperingen te steunen en ook bepaalde machthebbers terwijl diezelfde machthebbers ook een hele negatieve... effecten hebben eigenlijk op het land. En die worden dan door het westen, en dan bedoel ik vooral natuurlijk de VS, ehm eigenlijk genegeerd omdat zij een bepaald doel hebben. Hun doel was altijd AQ uitschakelen in

	Jemen. En nu werkt AQ nota bene samen met de Saudi's en de Amerikanen zijn nerge te bekennen. En dat is toch wel heel gek en eigenlijk ook wel heel ehm... hypocriet. Du ik denk dat er zeker ook wel een globale kant aan dit hele conflict zit. Of een regionale. Ehm en ja, voor mijn gevoel herhaalt de geschiedenis zich gewoon wel vaker, zeker in Midden-Oosten, dit doet me aan ehm... Irak waar natuurlijk in de jaren 80 de Amerikan Irak hebben gesteund en toen viel Irak Koeweit binnen, en ook daar heb ik dan toevallig de afgelopen dagen over gelezen, met het idee om de hele Golf te gaan eh ... een inva in de hele Golf te gaan voorbereiden. Maar toen bleek ineens dat die Amerikanen die altijd hun vriend waren geweest toch niet hun vriend waren. Oliebelangen wel weer economisch maar goed niet het enige waarschijnlijk. En zo ook dus bij Jemen. Kijk het hele feit dat Jemen nu wordt gebombardeerd door Saoudi en de Saoudi-geleide coalitie Aan het begin van het conflict had ik nog wel het gevoel van de Amerikanen doen mee dat is goed want dan kunnen ze af en toe tegen de Saudi's zeggen he jongens jullie ga hier te ver. Maar dat punt ben ik alweer voorbij omdat ik denk dat de Amerikanen dat ni zullen zijn omdat ze te veel met Syrie en Irak bezig zijn. Om dat ze te veel bezig zijn me het bestrijden van IS, en daardoor vergeten dat AQ er ook nog was. Ik vind het allemaal echt een recept voor verschrikkelijke cocktail van ellende die nog 20, 30, 40 jaar kan duren. Waar ik me ook echt wel heel veel zorgen over maak. En dan tuurlijk Syrie is vo ons dan als Nederland een heel ... nouja een heel erg een conflict dat ons aanspreekt i Syrie Irak ik weet niet eens perse waarom. Behalve misschien die vluchtelingen maar d conflict is nu al 4 jaar aan de gang en sprak altijd al meer aan dan wat er in Jemen gebeurt. Maar ik denk toch dat ook wat er in Jemen gebeurt sowieso niet los staat van wat er in Syrie en Irak gebeurt, en ik denk ook dat het op termijn kan leiden tot een oorl die gewoon ja voor mijn in mijn leven in elk geval wel het ergste is wat ik mee ga maken Klinkt allemaal heel dramatisch maar dat denk ik wel echt.
39	I: Ja, ja,ja. Dit is geen positief geen positieve outlook nee.
40	N: Het feit ook dat die die die landen in de Golf natuurlijk eerst met de AMerikanen bondgenoten vormden tegen de IS maar die Golflanden zijn alleen maar met Jemen bezig. Ze vergeten de rest gewoon. En t staat ook niet los van elkaar. Het is ook ja toch ook het zelfde soort van extremisme en dat is natuurlijk uiteindelijk het meest zorgwekkend en de vraag die dan komt is... wat is de rol van de Saudi's daarin. Hoe is dat extremisme hoe heeft dat dan kunnen ontstaan, hebben de Saudi's dan een rol in d export van die eh van die toch wel vrij radicale islam van ze? Zou ik ieder geval geen n op kunnen zeggen.
41	I: En dan bedoel je vooral op op Syrie denk ik of ook op Jemen, die export?
42	N: Ja ja Jemen maar ook de Hoorn van Afrika, ja.
43	I: Oke, ehm ik wil even een volgend stapje in dit ehm dit verhaal gaan.
44	N: Het gaat net zolang door tot dat ik gewoon geen tekst meer heb, want jij hebt natuur 45 tot 60 minuten gezegd maar ik kan hier zo nog 3 uur over praten
45	I: Ja, weet ik. Ja maar ik moet het ook allemaal uitschrijven dus eh (lacht) Praat vooral.
46	N: Vraag ook gewoon door he, als ik niet eh als je vind dat ik de verkeerde kant op ga (Ja zeker)
47	I: Nee, nee maar het is sowieso niet verkeerd he, dat eh... Nouja goed, ik heb nu een beetje een beeld van wat volgens jou speelt in Jemen. En ehm ik zou ook graag meer willen weten hoe jij aankijkt tegen bepaalde religieuze motivaties van sommige groeper Daar zijn de meningen over verdeeld natuurlijk of dat zo is of niet. En ehm nouja weer vanuit persoonlijke of vanuit je functie hoe denk je er over. (N: Religieuze motivatie?) Ja

	zijn er groepen in Jemen aanwezig en even afgezien van het nouja het directe conflict zegmaar die religieuze motieven hebben in hun activiteiten?
48	N: Nouja, kijk, Islah heeft gewoon iets religieuze motieven. De MB is er uiteindelijk op u om een eh politieke islam te bewerkstelligen in Jemen. Islah dan voor Jemen en MB in algemene zin in een aantal landen waar ze een beetje voet aan de grond krijgen, dat zij er nogal wat. Dus dat is 1. Die staat buiten kijf. Daarnaast natuurlijk AQ, ja staat bekend als een terroristische organisatie niet zo perse als een, ik weet eigenlijk niet nouja ik heb er wel een paar keer een boek over gelezen maar ik weet eigenlijk meer van hun terroristische achtergrond dan van hun religieuze achtergrond. Van IS is voor mijn gevoel juist die religieuze achtergrond wat bekender. Ik weet van AQ dat ze ontstaan zijn vanuit de behoefte om nouja, wel om religieuze redenen te gaan vechten in bijvoorbeeld dan Afghanistan om de ongelovigen uit te roeien, hoe erg, ik weet niet of ze allemaal uitgeroeid moeten worden maar in extreme mate is dat natuurlijk wel wat er ooit zijn bedacht door Bin Laden. Dus in die zin is het natuurlijk ook wel religieus gefundeerd alleen denk ik dat AQ in Jemen niet echt de doelstelling heeft om in Jemen de ongelovigen uit te roeien ofzo.
49	I: Wat is dan hun doelstelling?
50	N:Nou ik denk als je kijkt naar ... de Amerikanen in Jemen zeggen altijd dat AQ in Jemen de meest gevaarlijke tak is want die zijn het meest in het buitenland aan het opereren geweest. Dus het is inderdaad wel het uitroeien van de ongelovigen maar niet de ongelovigen in Jemen. En ehm IS die hebben in Jemen althans tot nu toe behoorlijk aantal aanslagen gepleegd op shiitische doelen, dus dat is dan ook wel heel religieus. Ik dan nog even kijken wat er nog aan andere partijen is. Nou je hebt nog de zuidelijke afscheidingsbeweging daar hebben we het helemaal nog niet over gehad maar die zijn niet religieus van aard. Sterker nog, die zijn misschien zelfs wel seculier want dat zijn, ik ken er toevallig ook een paar die heb jij volgens mij ook wel een keer ontmoet, die jongen die werkte in het oosten van het land. (I: ja) Die kun je ook wel interviewen, zou ik zeker doen! Ehm maar die die is gewoon dat is gewoon een communist. Die jongen stuurt mij best wel vaak nog allemaal filmpjes en dingetjes en dat is gewoon in zijn hart een absolute communist, dus niet religieus. Maar ... iets anti-religieus is in zekere zin toch ook wel iets van religieus. Dus het is, die Hiraak beweging is seculier. Een beetje zoals de e seculieren in Turkije ook bijna anti-religieus ehm 100 jaar bijna dat dat bestaat. En dan ehm wat hebben we dan nog meer, ja de GPC dat is dan de partij van Saleh. Dat is volgens mij niet eens zo heel religieus. De anderen zou ik niet weten. Maar dat zijn er nogal wat. (I: de Houthi's misschien?) Ja, de Houthi's, ja goed. Ja de Houthi's. Hoewel toch niet helemaal zeker weet of dat nog echt een drijfveer is.
51	I: Hmhm ok. Dat zit nog meer in de positie in de samenleving?
52	N:Ja, ja. Daarom zouden ze, anders zouden ze nog wel veel meer mensen vermoorden. Dat doen ze niet.
53	I: Waarom zouden ze dan meer mensen vermoorden?
54	N: (lacht) Ehm, als het, als religie hun drijfveer was zouden ze volgens mij 2 dingen doen. Ze zouden proberen echt de macht te grijpen, dat hebben ze bewust niet gedaan ... want dan kan je namelijk vanuit je machtige positie als president bijvoorbeeld allemaal dingen doorvoeren waarmee jouw religieuze waarden in het hele land verspreid kunnen worden. Ja en ik zit heel erg in de modus van IS en AQ die natuurlijk allemaal ongelovigen vermoorden. Maar dat hoeft natuurlijk inderdaad niet zo te zijn dat de Houthi's dat dan ook zouden doen. Maar ik vind het toch opmerkelijk hoe relatief vreedzaam hun opmars

	naar Sanaa is. En toen ze er eenmaal waren en de stad hadden ingenomen, oke er is natuurlijk wel gevochten om dat te doen maar dat was binnen drie dagen gepiept, en to dacht je wel van wat nu? Ja, en toen gingen ze checkpoints inrichten en af en toe mens aanhouden en Amerikanen pesten en ... maar dat was het dan. Het is geen Taliban, in die zin, het is niet zo religieus.
55	I: Hoe is het anders dan de Taliban?
56	N: Ja Taliban die heeft ehm die was echt extreem ehm religieus, die was bijna fundamentalistisch, beetje MB achtig maar dan het Afghaanse model. Die hebben vrouwen opgesloten in hun huizen om religieuze redenen. Nu schijnen, er zijn mensen zeggen dat Houthi's vrouwen dwingen om ze om zich bedekt te kleden enzo, dat weet niet want ik kan niet naar dat gebied toe. Maar ik vond dat de Taliban nog wel wat verd ging. Mensen aan bomen knopen die met de Amerikanen ehm een zaakje hadden gedaan. Dat doen de Houthi's .. zo erg zijn ze niet. Het is meer een beetje ehm puur militaire oorlog voeren wat ze doen, in mijn perceptie hoor, maar niet heel erg religieus.
57	I: Maar gebruiken ze hun ehm nouja sjiitische identiteit, hoe het wordt neergezet in ieder geval, gebruiken ze dat in hun motivaties of om aanhangers te winnen?
58	N: Ja ik, volgens mij niet zo heel erg, nee. Het is gewoon militaire overwinningen boeke Op de manier waarop Hezbollah dat in Libanon heeft gedaan.
59	I: Oke, ja. Duidelijk. Bedankt, mooi antwoord. Ehm denk je dat deze groepen, nouja je hebt er al wel iets over gezegd, belangrijke actoren zijn in Jemen op dit moment?
60	N: Absoluut. Allemaal.
61	I: En zijn ze dat altijd al geweest of is dat gegroeid? Dat verschilt natuurlijk per groep.
62	N: Het verschilt het verschilt per moment. Kijk de Houthi's die zijn een belangrijke groep altijd geweest maar dertig jaar niet geweest en toen dachten ze nu is het genoeg we ga weer proberen een beetje... nouja, stennis te schoppen? Ehm dat hebben ze gedaan door zich te laten omscholen in Iran enzovoort. Hebben we het eerder over gehad. Dus de Houthi's zeker. Ehm Islah ehm toen de arabische lente begon waren zij heel actief en dat had zeker ook te maken met hoe in Egypte de MB toch veel mensen op straat had gekregen en daar echt eh ook verkiezingen kon winnen. Dus ik weet vrijwel zeker dat Islah in Jemen dacht mooi dan gaan wij dat nu ook regelen, puur religieus dus ook, en absoluut een machtige groep, maar daarna is Islah weer een beetje gemarginaliseerd ehm de band met Qatar tussen Jemen en Qatar was even wat minder en de Saudi's wilden niets van MB weten een tijdje. Maar nu hun belang zo groot is om in Jemen een overwinning te boeken hebben ze Islah nodig en dus kunnen ze weer. Zijn ze weer eer speler geworden, dat is puur gelegenheidscoalitie. En dat zie je vaak in Jemen.
63	I: Ja, dus dan worden bepaalde belangen of misschien religieuze belangen opzij gezet zo'n moment?
64	N: Absoluut. Ja. Niet door de Emiratis want die haten de Muslim Brotherhood, maar we door de Saudi's. Ja. En ook natuurlijk toch ook wel een beetje omdat Saudi Arabie in z hart religieuzer is dan de Emiraten. De Emiraten zijn, die gaan er natuurlijk wel echt pra op dat ze een seculier land zijn, dat je daar he als westerse vrouw met een korte rok ka rondlopen en dat ze zoveel westerse investeringen hebben, ze zijn toch ze willen graag laten zien hoe modern ze zijn. En de Saudi's dat is gewoon een gesloten bolwerk de hoeder van de twee grote moskeeen. En ehm ... ja die zijn gewoon veel religieuzer dus het ook logisch dat zij met de MB minder een probleem hebben dan de Emiraten dat hebben. Snap je? Ja ja. (Geluid door de babyfoon, ja ja laat maar ik denk dat ie wel weer..)

65	I: Prima. Ehm even kijken hoor waar kan ik dit even aanhaken. Ehm ...
66	N: en dan ja AQ en ISIS die zijn vrijwel die zijn toch vrij nieuw. Nou AQ ook weer niet he Die zijn gewoon al die zijn al nou ... 20 jaar in Jemen, eigenlijk het is een beetje de bakermat van AQ. Mag ik misschien niet zeggen maar voor mijn gevoel is het dat wel. Daar komen zoveel van die jihadisten vandaan die naar Afghanistan zijn gegaan. Ik heb wel eens iemand gesproken, een Jemeniet die hier in Nederland woonde een tijdje, die ook zei ja toen ik klein was ja toen werden ze gewoon in mijn dorp werden jongens van mijn leeftijd, hij was toen 14, geronseld voor AQ om naar Afghanistan te gaan als mujahideen en dat vond men, de ouders waren er nog trots op ook! Dus ja.
67	I: En waarom is dat dan in Jemen, waarom krijgt het daar dan zo'n voet aan de grond denk je?
68	N: Dat heeft volgens mij weer met have en have not te maken omdat het zo arm is. Ja. AQ geeft je 600 euro per maand aan inkomen. Geen van je ouders heeft dat. Dat is natuurlijk wel aantrekkelijk.
69	I: En is hun rol ook wel weer veranderd sinds die nouja die jaren 90 toen dat speelde, sinds toen, zijn ze ook wel weer een andere rol gaan spelen in Jemen?
70	N: Ja het was toen echt ehm eerst Afghanistan vechten tegen... het is zelfs nog langer geleden ze hebben gewoon tegen de Russen gevochten dus dat is de jaren 80. Vechte tegen de Russen, dat was belangrijk, tegen die ongelovige Russen daar in Afghanistan. We moeten ons moslimbroedervolk eh helpen. Toen in de jaren 90 toen eigenlijk ook wel echt toen AQ echt sterk begon te worden en die grote aanslag op de USS Cole, en een andere aanslag wat kleiner ook op een Amerikaans doel in Jemen. Dus een aantal grote aanslagen gepleegd. Ehm echt in Jemen en vervolgens de 9/11... waar Saleh toen wel de kant heeft gekozen van de Amerikanen terwijl hij dat, in de jaren 90 hebben zij voor Saddam gekozen he. Ze hebben dus die veiligheidsraadresolutie, ze zaten toen in de veiligheidsraad, tegen Irak hebben de Jemenieten niet ondersteund, dat is nog wel wat. En toen is ook al hun OS geld afgenomen. Ehm maar dat had denk ik niet perse met AQ te maken dus. En dan heb je ja zeg maar tussen 2000 en 2010 volgens mij was AQ toe redelijk te beheersen in Jemen. Met name na de aanslag op de USS Cole, was dat niet 2003, of nee dat was voor 9/11, een jaar daar voor volgens mij, ja. Ehm wel heel duidelijk ehm verbonden aan Osama Bin Laden destijds, maar toen hadden de Amerikanen nog toen waren ze nog niet bereid om hem af te knallen. Sorry dat ik het zo zeg. Maar dat is zo. Ze hebben een paar kansen gehad maar ze dachten ja, zoals de CIA wel vaker heeft toch nog even kijken hoe veel informatie we verder nog kunnen krijgen. Nou, zoveel du heel veel. Zodanig dat er duizenden doden vallen. Vreselijk maar goed. Dat zijn keuzes hele hele moeilijke keuzes, dat moet je niet onderschatten. Makkelijk om dan te zeggen Hoe konden ze dat doen?! Maarja dat weet je niet, je weet niet dat er een aanslag dat is een aanslag in New York aan het voorbereiden is, dat weet je niet. Maar goed. Dat is een ander verhaal. En dan ehm...
71	I: Maar de rol nu hoe zou je nu ehm..
72	N: Ja, ja kijk de Amerikanen hebben natuurlijk lang een drone-programma gehad daar, waarbij ze behoorlijk wat kopstukken hebben uitgeschakeld. ZO sinds de oorlog is begonnen lijken ze nog wel af en toe drone aanvallen uit te voeren en af en toe ook nog wel steeds kopstukken om te brengen maar ze zijn wel meer salonfähig geworden hoor. Qaeda sinds het begin van de oorlog. Ze vechten mee, het zijn vaak tribale stammen die zich bij AQ hebben aangesloten. Vaak ook woonachtig in het gebied waar ze mee aan vechten zijn dus ja mensen kennen elkaar dan natuurlijk zeker in die rurale gebieden en

	ja natuurlijk wat kan jou het dan schelen of iemand is van Al Qaeda of niet als je tegen Houthi's aan het vechten bent. Dan wil je gewoon zoveel mogelijk mensen die ook jou helpen om tegen de Houthi's te vechten. Ook weer puur opportunisme.
73	I: Ja, en ik hoor inderdaad het opportunisme hier weer in, een beetje een gelegenheids ehm nouja strijders.
74	N: Ja, ja, heel erg eigenlijk ja.
75	I: Oke, nee interessant. Ehm... Denk je dat ehm de aanwezigheid van deze groepen en dat conflict wat nu speelt ehm belemmerd of bevordert dat het het erger maakt of minder ehm maakt? En op welke manier dan? (N: En dan bedoel je...) Of het het, nouja ik kan beter belemmerd of bevordert het ehm vredesproces bijvoorbeeld. Hebben zij, zijn zij remmende factoren of juist niet.
76	N: Bedoel je dan religieuze groepen, of alle groepen (I: Nou de groepen, ja precies nee doe maar de religieuze). Nou ... ik denk dat het niet eens zo heel veel uitmaakt. Want ehm ja, ze zijn betrokken bij de strijd, en ze moeten ook betrokken zijn bij een politieke oplossing op een bepaald moment, zeker bijvoorbeeld Islah. AQ denk ik niet echt. Ehm maar zij zijn uiteindelijk niet degenen die bepalen of een politiek proces slaagt of niet. Dat zijn toch de echte grote vissen zoals Saleh en de Houthi familie en ehm nouja iets van de regering van Jemen wat er dan ook ehm precies is en wie dat dan precies is dat durf ik nog niet te zeggen. En ook, ja uiteindelijk gaat het natuurlijk over wat de bevolking er van vindt. Of de bevolking de oplossing accepteert. En vanochtend was er nog iemand, die dame die eh Duitse dame uit Bonn die al sinds 98 met Jemen bezig is toen ze aan het studeren was, dus als ik dat had gedaan was ik ook wel 20 jaar met Jemen bezig. Maar die zei ehm als er een politieke oplossing is wil dat nog niet meteen zeggen dat het militaire probleem is opgelost. Dat had ik me nog niet zo goed gerealiseerd. Ik dacht als we dat politieke proces maar eenmaal op de rit hebben, dan stopt die oorlog van zelf. Maar dat is natuurlijk helemaal niet zo. De belangen zijn al heel groot geworden en de Saudi's kunnen er ook niet zomaar uit. Er zijn eigenlijk 2 sporen. Het spoor politiek: Daar denk ik dat niet een hele grote rol in zullen hebben bij de uiteindelijk oplossing.
77	I: Maar de Houthi's zijn wel betrokken in een politiek proces. (N: dat moet, ja dat moet) Maar dus daar zullen ze ... ook een rol in hebben? (N: Zeker, de Houthi's zeker) En denk je dat hun nouja we zijn er al een beetje uit dat jij van mening bent dat hun religieuze motivatie niet nouja de major is. (N: ja) Maar denk je dat hun religieuze identiteit mogelijk ehm belemmerend kan werken in zo'n proces? Omdat het een ehm heel seculier proces is in principe?
78	N: ... Ik weet niet of het een seculier proces is in de eerste plaats. (I: oke, vertel) Ik denk dat religie bij een oplossing echt wel een rol speelt. Maar daarnaast verwacht ik dat het Saleh is die uiteindelijk zal zeggen dit is een acceptabele oplossing. Omdat hij gewoon veel meer van politiek snapt dan de Houthi's zou hij kunnen zeggen tegen hun dit kunnen we wel accepteren en dit niet.
79	I: En dat dat proces hoe zie je dat dan als dat niet zo zeer seculier is? Of niet totaal seculier.
80	N: Nouja, het is natuurlijk een politiek proces. Maar eigenlijk ook daar weer de parallel met Afghanistan, in landen waar de bevolking zo diep religieus is speelt religie altijd een rol in de oplossing van dat conflict.
81	I: en hoe dan bijvoorbeeld? Hoe zou je dat, nouja als je even fantaseert... of als je een voorbeeld hebt uit afghanistan hoe dat dat wordt verwerkt zegmaar?
82	N: Nou een voorbeeld is denk ik ehm en dat is deels religieus en deels cultureel, dat bij

	soort, bij dit bij politieke consultaties in Jemen zijn vooralsnog geen vrouwen betrokken Dat heeft ook wel echt met de Islam te maken, maar ook natuurlijk heel cultureel, dat vrouwen in de Jemenitische samenleving er eigenlijk niet toe doen maar dat komt natuurlijk wel door de Islam. Dus dat is wel iets, die politieke oplossing zal een oplossing zijn van mannen. Nou zijn wij wel aan het kijken van hoe kunnen we daar vrouwen mee bij betrekken. Maar vooralsnog is daar nog geen doorbraak vooralsnog is het een, die 2 delegaties die nu staan opgesteld als het allemaal doorgaat in december, dat zijn allemaal mannen, alleen maar mannen.
83	I: En dat zijn eh politieke consultaties van ehm (N: Ja) Maar dat is dan een cultureel bepaald of religieus bepaald ehm nouja aspect zegmaar van hoe het dan tot uitdrukking tot ehm in de praktijk wordt gebracht zegmaar. En ehm denk je dat door zo'n soort religieuze achtergrond ook anders inhoudelijk wordt omgegaan bijvoorbeeld in die consultaties, dat er inhoudelijk anders wordt geredeneerd of naar het probleem wordt gekeken? Of denk je dat het ehm.. nouja ik zal het niet verder invullen. Denk je dat het invleed heeft op hoe de onderhandelingen an sich gaan?
84	N: Dat denk ik wel. (I: En op welke manier?) Ja... dat is wel een leuke. Nouja ja dan ga weer naar Afghanistan.. (I: Geen probleem) Als ik denk aan hoe in Afghanistan bijvoorbeeld als we alle de tribale leiders van eh in een stukje van onrust dan bij elkaar hadden werd er altijd eerst gebeden. Ik denk dat dat in Jemen ook zo is. Bijvoorbeeld als je in nou Muscat misschien de consultaties doet... nou dat zal er niet een imam bij in de delegatie zitten maar je moet wel je gewoon aan de religieuze wetten houden denk ik, als die onderhandelaars. En dan zou ik me zelfs kunnen voorstellen dat het nog wel iets van wrevel oplevert tussen de soennitische regering en de shiitische Houthi's want die hebben natuurlijk toch net even andere religieuze gewoonten. Het helpt niet het draagt niet bij aan de oplossing.
85	I: Dus als ik het mag samenvatten ehm denk je dat die religieuze identiteit, soennieten shiiten dan wat jij noemt, dat dat wel beperkend kan werken in het zoeken naar een oplossing? Mag ik dat zo zeggen?
86	N: Ja, ik denk het toch wel. Kijk ik denk dat niet echt vanuit de religie is ontstaan dat conflict, maar de verschillende religieuze achtergronden en hoe zich dat cultureel gezien uit speelt wel degelijk mee.
87	I: Ja. Dus je ziet het minder in de oorzaken maar meer in hoe het nu vervolgens ehm verloopt, daarin zie je het meer terug dan in de oorzaken. Dat compliceert het verder zegmaar.
88	N: Ja. Maar ik denk wel ook dat het een van de aspecten is. Ik denk dat er ook een sociaal aspect is en ook een cultureel, ik denk dat het culturele aspect in hoge mate wordt bepaald door de religie hoor, maar ik denk dat er ook heel duidelijk een economische kant aan dit verhaal zit.
89	I: En hoe verhouden die factoren zich dan tot elkaar, is er een dominante factor?
90	N: ... daar kom ik toch weer bij de economische ik denk dat de economische factor het meest dominant is ja. In zo'n arm land als Jemen, ja. En het feit dat die oorlog echt tot in alle hevigheid en woede toen er economische maatregelen door de regering werden genomen. Ik denk dat economisch dominant is.
91	I: Hm, oke. Ehm, ik heb nu een beetje een beeld van wat voor, van nouja wat jouw perceptie is van wat de rol is van verschillende, nouja danwel religieuze groepen, hoe het maar wilt noemen, groepen met religieuze motivaties. Ehm ik wil nu graag even een stapje iets breder maken. En dat gaat over een spanningsveld tussen de rol van religie

	de eh internationale politiek in het algemeen eigenlijk. Nou dat spanningsveld dat, ik de dat we kunnen zeggen dat dat er is (N: Dat denk ik ook) En ehm zeker met betrekking tot conflicten. Dat zien we niet alleen in Jemen maar ook in het midden-oosten, andere gebieden, Afrika. Dus ik heb een aantal vragen ehm die gaan over de rol die religie inneemt in nationale of internationale conflicten en het functioneren van het internationale politiek en of die daar wel of niet bij past. Graag jouw visie hierop. Ehm denk je dat of niet in hoeverre vind jij dat er in de internationale politiek rekening zou moeten worden gehouden met religieuze motivaties van bepaalde groepen in een conflict? Je kunt Jemen als voorbeeld nemen maar ... vind je überhaupt dat er rekening mee moet worden gehouden?
92	N: Dat wij dan, wij als westerse wereld, wij als Nederland daar dan rekening mee moeten houden?
93	I: Nou ja, bijvoorbeeld als je ehm nu is de internationale gemeenschap wil in principe natuurlijk een oplossing vinden in Jemen. Ehm vind je dat daarin ehm die religieuze motivaties moeten worden meegenomen en zo ja... (N: Dat moet) En waarom moeten we dat?
94	N: Ehm omdat je eh anders eh het conflict niet naar tevredenheid van de bevolking kan oplossen want voor veel mensen in Jemen maar ook in Syrië en ook in Irak is religie gewoon iets van hun dagelijkse realiteit. Kijk wij zijn, als kijk naar onze geschiedenis, wij hebben ook religieuze conflicten gehad het stikt ervan in de wereld. Wij zijn na de verlichting eigenlijk allemaal seculier geworden en voor ons speelt het dus veel minder een rol maar het is wel belangrijk om als je je bezig houdt met de oplossing van een conflict in een ander land om heel erg rekening te houden met religieuze aspecten.
95	I: Op welke manier zou je dat kunnen doen? Dat rekening houden met?
96	N: Ja. Nou eigenlijk denk ik dat dat in hele kleine dingetjes zit. Gewoon stel dat die dat eh onderhandelingen straks in Geneve zijn. Nou Geneve is natuurlijk een hele internationale omgeving dus daar zijn denk ik al eh gebedsruimtes maar dat is denk ik van een van de meest essentiële dingen dat je mensen de ruimte geeft om te bidden op die momenten per dag dat ze dat willen doen. Zeker als het om lange onderhandelingen zijn. En ja, nou dat zijn van die simpele dingen, ook halal eten, respect voor elkaar. Respect hebben voor de religie. Dat is een beetje vaag misschien. Maar weet je, het is iets waarvan wij als westerlingen ons helemaal niet realiseren hoe belangrijk het is. Maar ik heb een klasgenoot van mij van BZ is een moslim, mijn arabische lerares is uiteraard een moslim en een woord dat ik gewoon heel vaak hoor van moslims: iets wat zij van ons willen. Nederlanders willen is respect! En respect ja wij zeggen respect pffff maar dat heeft volgens mij echt met religie te maken met de opvatting over hoe je met elkaar omgaat. Respectvol. En wij, wij zijn denk ik te ... ja bijna te bot om dat te kunnen. Wij dan Nederlanders helemaal omdat we natuurlijk extreem rechts zijn ehm maar ook ja ik weet ook niet of de Amerikanen nou zo goed in zijn.
97	I: Ik snap wat je bedoelt nu ehm vertel je heel erg de praktische kant. Denk je ook dat als je bijvoorbeeld kijkt naar wat we hebben eerder gehad over hoe je dit conflict duidt, denk dat daarin ook rekening moet worden gehouden door nouja westerse landen zullen we maar even zeggen, als zij dat conflict duiden van nouja er is meer dan hoe wij het conflict duiden er is ook nog een perceptie van nouja niet perse van uit de islamitische kant maar ook vanuit het land zelf. Denk je dat dat ehm mee moet worden genomen en denk je dat dat kan? Is dat mogelijk om dat mee te nemen in hoe je ehm politiek bedrijft zeg maar. Als je met dit soort religieuze conflicten te maken hebt.

98	N: Ik denk dat dat zeker wel zou moeten, omdat ik eigenlijk geloof dat je op een andere manier zo'n conflict moet gaan oplossen. Maar dan de vraag of het kan ... ja dat dat vir ik wel heel ingewikkeld, weet ik niet zo goed of dat wel kan. Omdat wij er namelijk niks van snappen is mijn sterke overtuiging. En omdat, weet je, daar hebben we wonen nu een half jaar met een Amerikaans meisje samen. En we dachten cultureel gezien zitten we met de Amerikanen altijd op 1 lijn en dan nog zit er een wereld van verschil tussen. Nou. En dan hebben we dezelfde achtergrond, dezelfde waarden we hebben dezelfde religie en we spreken eigenlijk dezelfde taal. Nou in de Arabische wereld is niets hetzelfde Wij snappen het gewoon niet. Ik denk dat het daarom niet kan. En dat is ook volgens m het pro een deel van het probleem waarom we het probleem in ons eigen land niet opgelost krijgen.
99	I: Problemen zoals?
100	N: Nou ja eh integratie problemen bijvoorbeeld. En de hele discussie over terrorisme er hoe je daar eh op een goede manier mee omgaat die ook recht doet aan de positie van 53 procent van de bevolking van deze stad, moslimbevolking van deze stad. 53 procent En het is dat ik toevallig nu een moslimcollega heb dat ik er ook nog wel eens over nadenk. Maar ik ben natuurlijk altijd in mijn witte wereldje, terwijl ik nota-bene me met internationale politiek bezig houdt en in Afghanistan en Turkije heb gewoond. En toch . lukt het mij al niet, nou dan wil je niet weten hoe dat is voor Henk in Ingrid die in bouwlu in zuid Den Haag wonen. Of mijn zus, maar niet quoten graag, (lacht) die in nijmegen woont en in haar hele leven misschien 2 moslims heeft ontmoet. Wat ik bedoel te zeggen is we kunnen ons denk ik heel moeilijk verplaatsen in moslims. Ookal zijn we allebei religieus, wij hebben gewoon een andere ontwikkeling doorgemaakt doordat we de verlichting hebben meegemaakt en waarbij we daarna gewoon volledig seculier zijn geworden. En zij, hebben dat niet en zijn ook oprecht religieuzer dan wij en wij snappen dat weer niet. Zeker niet anno 2015. Maar goed zo gaat het volgens mij.
101	I: en hoe beïnvloedt dat dan dat je eigenlijk zegt van eh eigenlijk gaan we langs elkaar heen eigenlijk zullen we nooit ... (N: Kijk naar hoe de Amerikanen in Irak hebben geopereerd, dat zegt toch alles, dat we er niets van snappen) Dus jij ziet ook wel een spanningsveld begrijp ik?
102	N: Enorm! Dat is precies wel dat ik me wel heel veel zorgen maak op dit moment over de wereld. Niet alleen ehm over het midden-oosten maar ook over hoe wij er in west-europa mee omgaan.
103	I: en heb je al een idee hoe dat beter zou kunnen of zie je daar oplossingen voor.
104	N: Als ik dat nou wist dan moest ik onmiddellijk de politiek in!
105	I: Daar zit je al in maar (lacht) maar oke.
106	N: Ehm ja het lastige is, stond ook in stuk in de groene amsterdammer een paar week geleden, dat we dit soort discussies zo ingewikkeld vinden dat we ze niet voeren in Nederland. En dat geldt voor andere landen minder. Ik heb in Parijs gewoond, twee keer een half jaar, daar worden dit soort discussies wel gevoerd. En ook als je in de arabische wereld, ik kijk wel eens van die televisie programma's dan nederlands ondertiteld van een arabische zender, bij de vpro heb je die wel eens, en dan denk ik jeetje wat voeren die anders discussie dan wij. Het lijkt wel alsof wij, ondanks dat we heel veel discussie en praatprogramma's hebben elkaar toch vooral naar de mond praten. Niet echt proberen het scherpst van de snede er achter te komen wat er nou verschillend is in onze opvattingen en hoe we bij elkaar kunnen komen. We zijn ook alleen maar blij als Aboutaleb onmiddellijk zegt: wat daar gebeurt is een schande! Want hij is van de moslims en als h

	het zegt dan zijn we blij. Dat is toch eigenlijk wel heel raar.
107	I: Ja ik snap wat je bedoelt. Ja. Dus ehm... (N: dat gaat totaal misschien het onderwerp voorbij maar...) Nee nee, juist niet. (N: Maar ik vind het een fascinerend onderwerp) Ja Dus eigenlijk kan ik wel zeggen dat jij van mening bent dat onze nouja westerse manier van politiek bedrijven dat dat eigenlijk niet aansluit bij de manier waarop bijvoorbeeld islamitische landen functioneren? Of samenlevingen functioneren of uberhaupt als persoon.
108	N: Ik vind het moeilijk om daar ja op te zeggen. (I: Je mag het ook anders formuleren) Ja... ehm ik denk dat wij 'Nederlanders' maar misschien ook Amerikanen ons niet goed kunnen verplaatsen in de belevingswereld van mensen die diep religieus zijn. En dat kan zijn ehm in extreme mate protestants zoals je in staphorst hebt maar dat kan ook zijn en zoals in Irak waar mensen gewoon Islamitisch zijn maar wel praktiserend Islamitisch. Onze godsdienstbeleving is zo anders in Nederland dan in het Midden-Oosten. Dat ik oprecht denk dat wij ons daar niet goed in kunnen verplaatsen. En als ik dan aan Amerika denk dan denk ik heel eerlijk gezegd dat ze daar ietsje beter zouden moeten kunnen omdat ik denk dat daar religie nog wel iets belangrijker is dan hier. Maar het lijkt er in h politiek bedrijven toch ook weer niet echt op.
109	I: Ja, oke. Ik ehm ... bedankt. (N: Ik ben heel benieuwd waar je verder nog mee komt, ik begin nu al nieuwsgierig te worden naar hoe je scriptie...) Alleen maar quotes van jou (lacht) Ehm nouja ik weet nu een beetje hoe jij denkt over dat spanningsveld ik denk dat het wel duidelijk is dat je het er mee eens bent dat dat er is. Ehm en dat heeft ook wel een beetje te maken met hoe jij religie opzich, an sich ziet. En je hebt al een beetje iets gezegd over het verschil in de religieuze beleving hier en ehm in Islamitische landen dat dat meer diep religieus is. EHM hoe zou jij jouw visie op religie in het algemeen omschrijven, wat doet het voor mensen? En dan mag je het onderscheidt maken tussen hier en daar.
110	N: NOu ik probeer m zo algemeen mogelijk aan te vliegen, ik denk dat religie verbinder kan zijn, dat het mensen ,, omdat het ze een geloof geeft geeft het ze houvast in het leven. Want het leven als het alleen maar het leven is ja, waarom doen we dit dan? Dat worden we ouder en op een gegeven moment gaan we dood en dan is het voorbij? Ja (I wil niemand geloven dus het is heel fijn om te geloven dat er hierna nog wat is (I: Een soort zingeving?) Ja, en als wel ons heel religieus gedragen dat het dan helemaal goed komt. Dat geloven wij westerlingen natuulrijk nog maar mondjesmaat ehm daar ik denk dat dat voor ehm moslims toch wel anders is. En aan de andere kant: IK heb heel vaak ook tegen Joodse collegas gezegd ook moslimcollegas ja weetje, we geloven allemaal dat er 1 god is, en waarschijnlijk als je naar al die verschillende boeken kijkt geloven we ook nog dat het ongeveer dezelfde persoon is. Als het uberhaupt een persoon is. Maar ongeveer dezelfde entiteit, en toch kunnen we niet met elkaar door een deur. Dat is toch gek. Dat vind ik gek.
111	I: En hoe komt dat denk je?
112	N: Ja toch door de verschillende interpretaties die we er aan geven en hoe we er mee omgaan en de belevingswereld. Wat het voor onze huidige voor ons leven nu betekent. En voor mijn leven betekent religie helemaal niet veel, en dan denk ik er nog wel behoorlijk veel over na maar voor mij persoonlijk... ik denk niet echt dat er hier na ehm dat er een hemel is. Ik hoop het wel want dan zie ik mn ouders terug, maar ik geloof he eigenlijk niet.
113	I: Nee, en in de Islamitische wereld of zie je dat anders?

114	N: Dat denk ik. Maar dat komt, dat denk ik dan omdat zij zo veel strikter in de leer zijn. Dat mijn collega gewoon echt oprecht het liefst vijf keer per dag zal bidden en halal voedsel eet, dan denk ik waar maak je je druk om. En nee maar oprecht wil hij dat hij gewoon echt leven conform de wetten van zijn boek, en daar sta ik gewoon heel ver vanaf. En grappig genoeg, ik heb in mijn leven ehm heel veel turkse vrienden gehad, die zijn er ook veel gematigder in dan marrokkanen of afghanen maar mijn turkse collega's Ankara die waren weer wel behoorlijk, nouja sommigen van hen.
115	I: Ja in hun gedrag lees je dat dan af dat zij strenger in de leer zijn?
116	N: Ja, ja, ja. Ja die zeggen bij mij thuis wordt wel gevast. Nou ik ken geen turk die vast Nederland maargoed er zijn natuurlijk ook hele seculiere, dat zijn het natuurlijk ook, er is een hele seculiere stroming turken. Maar er zijn ook hele religieuze turken maar die ker dan toevallig niet, de turken die ik ken zijn natuurlijk allemaal van die seculiere turken. En die passen heel goed bij de Europese belevingswereld, die zitten qua normen en waarden stelsel vrij dicht bij ons.
117	I: Ja. En nu je dit zo zegt over religie het geeft houvast in het leven het is een soort zingeving, dat zeg je over religie in het algemeen, hoe zou je dan de relatie tussen religie en conflict beschrijven?
118	N:Ja. Nou ik denk dat religie ook wel gewoon zingeving geeft aan een oorlog. Want oorlog is natuurlijk uiteindelijk vrij zinloos, ja ook de oorlog in Jemen weer. Denk ik ja jongens, alles goed en wel maar we gaan er uiteindelijk niets mee oplossen. En omdat je religie hebt, kan je misschien ook beter aan jezelf verkopen dat dat conflict ook ja... bestaansrecht heeft ofzo.
119	I: En zie je religie als je zegt dat dat een eh dat het bestaansrecht geeft, zie je religie dan ook als een oorzaak, mogelijke oorzaak van conflict?
120	N: Ja, dat geloof ik wel ja. Ja. Nouja kijk de eerste oorlog die me echt fascineerde was die in Bosnie, dat was natuurlijk bij uitstek een religieus conflict. Dus, ja hoe zou je dat dan zeggen... Ik denk eigenlijk dat religie wel vaak als een reden wordt gebruikt om een oorlog aan de bevolking kunnen verkopen, en dat zie je in Jemen ook.
121	I: Dus ehm de mensen die betrokken zijn in het strijden, dat is over het algemeen de bevolking, die geloven wel daadwerkelijk dat het om een religieuze zaak gaat dan?
122	N: Ja dat geloof ik wel ja.
123	I: En hoe veranderd dat het conflict als dat zo is?
124	N: Nou dan wordt het nog wel dieper, gaat het nog wat dieper zitten. En dan willen ze nu wat eh ... zijn ze nog wat strijdbaarder volgens mij. Ja. Ja en geloof kan ook een ideologie zijn, het hoeft niet perse religie te zijn, het kan volgens mij ook zoiets als het communisme zijn. Ja. Het is het moet iets van een geloof hebben en dan dan voel je dat je daartegen ten strijde wil trekken. (I: Gezamenlijk) Ja, met jouw broeders. Met jouw seculiere broeders of jouw moslim broeders of jouw katholieke broeders of whatever. Ja maarja als je dan naar WOII kijkt, dan speelt het Jodendom natuurlijk wel een hele grote rol, en het communisme eigenlijk waren dat twee kwaden. Voor de Duitsers was het het Jodendom en voor de Amerikanen was het het communisme. Eigenlijk gingen zij meer vanwege de opkomende Russen die oorlog in dan vanwege de jodenvervolging. Dat interesseert die Amerikanen toch geen barst. Niet quoten graag. (Lacht)
125	I: Nee prima. Ehm even kijken hoor ehm je hebt ook al genoemd dat religie dus ook wel een rol zou kunnen spelen in het oplossen van een conflict of in reconciliation na een conflict want als het.. (N: heb ik dat gezegd?) Ja je hebt wel zoiets genoemd ja. Je zou denken dat jij nu zegt over dat het een oorzaak kan zijn dan kan het ook onderdeel van

	de oplossing zijn. (N: Ja) Zie je dat ehm ... in Jemen bijvoorbeeld, zie je daar een mogelijkheid toe, of is het daar te gefragmenteerd de groepen? (N: ... Ja...) Het is een lastige vraag ik weet het, dus als je het niet weet moet je het gewoon zeggen, of als je geen ideeën over hebt.
126	N: Het is zo ver, ik kan me gewoon überhaupt nog geen vrede in Jemen voorstellen.
127	I: Nee, maar over het algemeen zou je dan kunnen zeggen dat dat..
128	N: Ja over het algemeen geloof ik er wel in. Want dan ehm ... geloof verbreedert toch ook in zekere zin.
129	I: Ja, ja, oke. Ehm dan zou ik nog even willen vragen naar de relatie tussen jouw functie en jouw visie op religie. Ehm heb je wel eens ervaren dat jouw persoonlijke overtuiging van wat religie is of wat religie doet ehm dat dat botst met de wijze waarvan van jou wordt verwacht dat jij ehm werkt? Dat je bijvoorbeeld ehm.. nee ik zal geen voorbeeld geven in laat het hier even bij, mag je over nadenken natuurlijk.
130	N: Ik geloof het eigenlijk niet
131	I: Zit je ook op een lijn met collega's wat dat betreft, van de rol van religie in een conflict bijvoorbeeld?
132	N: Ehm ... met mijn Nederlandse christelijk collega's wel. (Lacht)
133	I: en met andere collega's?
134	N: Ehm nou met andere collega's, vind ik het wel interessant om het ehm te bespreken merk ik dat zij er soms wel dogmatisch in zitten.
135	I: Oke, op welke manier dan?
136	N: nou bijvoorbeeld de discussie over... Voor hen, ik heb er maar 1 he, voor hem ehm is het een ding. En voor mij, ik heb er gewoon heel veel afstand van he. Een brief over salafisme naar de tweede kamer denk ik ja het moet niet zo zijn dat in die brief staat de golflanden hebben dat salafisme, he dat is dan puur, ehm vanuit mijn functie dat ik vind het belangrijk dat de golfstaten daarin niet expliciet worden benoemd als relatie hebben met het salafisme en dan vervolgens een negatief verhaal over salafisme komt. Maar ik heb een collega die marokkaans is en praktiserend moslim en die die voelt daar echt ik bij. Die is bijna oprecht beledigd als iemand hem een Salafist noemt, of die zegt maar Salafisme dat is juist iets heel moois. Dus ja, dus voor mij dus niet maar voor hem volgens mij wel. En daardoor, dan wordt ik me er weer bewust van dat het wel ehm ... ja dat niet heel neutraals is ofzo dat het wel meespeelt voor mensen. En dat vind ik dan ook wel weer verrijkend om dat te merken. Ik vind eigenlijk, en dan denk ik ik ben nou ja 41 is 22... maar dat ik daar dan na 41 jaar achter moet komen zeg, ja dat is toch eigenlijk wel raar! En dan kom ik er nog achter, er zijn natuurlijk mensen genoeg die komen er nooit achter.
137	I: Ja, ja, ja. Dus ehm voor jou persoonlijk heb je niet zo dat jouw nouja visie van wat religie is dat dat botst met wat jij moet doen in je dagelijks werk omdat je zelf niet zo zeer religieus bent (N: Maar er wordt volgens mij ook van mij verwacht dat ik met enige distantie naar die regio kijk.) Ja, en daar ervaar je geen moeite mee? (N: Ik niet, nee. Vraag ook maar aan Janet) Is goed.
138	N: Nee ik heb daar zelf totaal geen moeite mee. Nee.
139	I: En ik zou deze vraag natuurlijk ook andersom kunnen stellen, beïnvloed jouw werk of jouw ervaring in jouw werk jouw visie op religie, is dat gegroeid of veranderd door de jaren heen door al jouw ervaring in Afghanistan
140	N: Ja dat denk ik wel, ja. (I: Op welke manier?) Ja... nouja ik heb er gewoon meer kennis van gekregen, ik realiseer me daardoor dat ik ehm ... dat het te makkelijk is om religie

	te doen als iets wat er niet toe doet. Ehm ..
141	I: En er niet toe doet in jouw werk bedoel je dan specifiek? of in de internationale politiek of überhaupt?
142	N: Uberhaupt. En wat ik dus wil zeggen is het doet er wel degelijk toe.
143	I: Ja, en ook in die andere, dus in jouw werk en in jouw....
144	N: Ja, ja. Toevallig zijn we daar dan bij DAM ook weer een klein beetje meer mee bezig nu. (I: En hoe komt dat?) Ja doordat iemand naar een seminar is geweest waar dit onderwerp aan de orde kwam. En ook ehm ja omdat we nu iemand in het vaticaan hebben die gewoon vrij actief is. En ook omdat natuurlijk de paus heel erg mee bezig is. Dus het ineens ehm het is wat groter geworden en terecht ook want het speelt wel een rol in de wereld, überhaupt en in de internationale politiek zeker.
145	I: Ja, ja, ik denk het ook. Ja. Ehm nou we hebben het al een beetje gehad over jouw collega's slash werkkring, ehm ik heb het idee dat je daar niet echt een terugkerend discussiepunt of of... (N: Nee juist ehm) Het wordt meer niet besproken dan of wordt het buiten beschouwing gelaten?
146	N: Nou het komt vaker aan de orde dan ehm ... (I: Heb je een voorbeeld van hoe dat dan aan de orde, het zal misschien als jij beleid moet bepalen of een verandering in koers wordt het, komt het daarin naar voren of in wat voor soort context moet ik dan aan denken?)
147	N: Ehm ... nou ja het is een voorbeeld wat iets verder van mijn eigen dagelijks werk af staat maar die salafisme brief die is geschreven door Asscher en een heleboel andere ministers ondertekend, waar onze BZ dus ook naar gekeken heeft en waar ik in heel vroeg stadium in mei ofzo bij een vergadering bij de NCTV was, met Amine, dat de eerste keer dat ik Amine leerde kennen. En dat ik merk dat daar mensen om tafel zitten die ehm anders naar zo'n brief kijken dan ik. Heel verschillend hoor daar zitten mensen van de diensten die kijken natuurlijk met de extremistische bril, van wat komt er naar ons land toe. Er zitten mensen van de NCTV die weliswaar ook kijken met de terrorisme bril maar die omdat ze zelf Islamitisch zijn er toch anders naar kijken. En iets feitelijker proberen ook meer het salafisme te ... te doorgronden. Nou ik zat daar dus vanwege de golfstaten die er netjes in moesten komen. En mijn collega Amine, nu collega toen ehm collega van een andere directie, toen nog nota bene stagiair, die ging daar een heel persoonlijk verhaal houden over ehm dat ehm jihadisme tegenwoordig niet meer de term was die door allerlei ministeries werd gebruikt. Toen dacht ik dit is een persoonlijk verhaal, dit heeft niets te maken met wat buitenlandse zaken daar van vindt. Dus dat heb ik ook gezegd plenair. Dit is overigens niet de mening van BZ, dit is de mening van mijn collega hier naast mij. Dat is een interessant moment, waar je ziet dat mensen dat dus wel degelijk aan elkaar verbinden. Hun functie, hun religie, daar komt het bij elkaar. Maar ja kijk ieder heeft zo'n geloof en zo'n ideeën ideologie, voor mij bijvoorbeeld, mijn liberalistische ideologie dat laat ik ook wel eens in mijn werk blijken maar dat is voor mij dan heel dominant aanwezig. Ik ben een liberaal, en dat laat ik in mijn werk wel eens blijken. In zekere zin ook een religie, ik geloof in de vrije markt.
148	I: Dus die verschillende achtergronden van mensen of eh geloofsovertuiging, manier waarop ze in het leven staan, dat zie je toch wel terug dan in z'n discussie.
149	N: Absoluut, absoluut. En je ziet het ook terug in beleidsadviezen aan de minister. Maar denk ook dat het heel goed is dat je dat terug ziet. (I: Waarom is dat goed?) Nou omdat ehm ... deze samenleving die Nederland is is zo divers, het kan niet zo zijn dat wat een minister krijgt alleen maar seculiere hollandse brillen van de internationale politiek of de

	nationale politiek inhouden. Dat moet gewoon dat moet uiteindelijk iedereen aanspreken dus kan het niet alleen maar mijn westerse opvatting zijn.
150	I: en heb je het idee dat dat vaak lukt?
151	N: Ja, nou nee ik vind eerlijk gezegd politiek nog een enorm blanke mannen bolwerk.
152	I: En dat dat beïnvloed misschien ook weer hoe dan met conflicten ... (N: Zou zomaar kunnen) In het midden-oosten worden omgegaan (N: Ja dat zou zomaar kunnen)
153	N: En natuurlijk partijen die hier natuurlijk meer aandacht voor hebben die worden al gaaf gedaan als ehm... pamperaars. Dat is grappig dat stond ook in dat stuk, van de groei in amsterdammer waarin stond wij hebben eigenlijk nooit discussie. Je hebt in Nederland kan je op 2 manieren discussieren, of je ben heel stellig of je bent een pamperaar, alsof er maar twee smaken zijn. Maar laat ik het zo zeggen, als mensen in de nationale politiek over dit soort onderwerpen een discussie proberen aan te snijden wordt er door de realisten zeg maar, reaal politica, al gauw afgedaan als dromerig, wensdenken, nouja. dat slaat dan de discussie dood. En daarom hebben wij in de Tweede Kamer geen discussie over integratie. Eigenlijk.
154	I: en dat mis je?
155	N: Ja dat kan niet, dat kan gewoon echt niet... Tja. Dus ik denk dat ik me niet maatschappelijk (onverstaanbaar, lacht) Maar dit is wel eh echt een heel grote uitdaging voor zowel de stad Den Haag als de nationale politiek en ik denk ook Europa, want daar gebeurt volgens mij ook niet. Daar gaat het alleen maar over regeltjes. Zo'n bureaucratische molog. Ja die discussie moeten we denk ik in de stad met elkaar hebben en in het land, het parlement.
156	I: Ja, en vanuit ehm nouja standpunt van het land kun je dan ook internationaal eventueel ... nouja dat standpunt uitdragen?
157	N: Dat kan, maar de vraag is dan heeft het effect op bijvoorbeeld een besluit dat een kabinet moet nemen over gaan we bombarderen in Syrie of niet. En dat denk ik dan wel niet.
158	I: Jij denkt dat het altijd het ondergeschoven kindje zal blijven of dat het ondergeschikt blijft?
159	N: Ik denk dat het goed is als wij een discussie hebben met elkaar over in hoeverre religie een ehm ... hoe wij met religie omgaan en hoe daar ehm ... verschillende opvattingen over zijn. Maar dat als dat gaat over wel of niet bombarderen in Syrie dat we dat dan toeven buiten beschouwing laten. Eigenlijk een beetje zoals president Hadi die tegen zijn minister van informatie zei: De vrouwen die doen er nu even niet toe.
160	I: Ja. En hoe komt dat dan dat we dat dan op dat moment aan de kant schuiven? Of Hadi? (N: Ja hoe komt dat dan...) Of waarom doen we dat?
161	N: Misschien omdat we het probleem willen versimpelen. Want het is veel makkelijker om te besluiten wel bombarderen of niet bombarderen. Tuurlijk wil je ongeveer de consequenties weten van wel bombarderen of niet bombarderen maar dan kijk je toch vooral naar wat doet het militair gezien voor welke groep en niet wat doet het cultureel gezien voor welke groep, want dat zijn zo ingewikkelde dingen. Ik denk dat het gewoon gemak, een beetje gemakzucht is. Net zo als de hele, komen we terug bij Jemen, het is gewoon makkelijk om van Jemen te zeggen het is een proxy oorlog, de Houthi's worden gesteund door Iran, en de en de regering wordt gesteund door Saoedi Arabie. Klaar. Uitgelegd, makkelijk huppakee snappen we allemaal. Maar het is, ja toevallig zat ik van de week koffie te drinken met een oud SG van BZ die zei, het is verdomme ingewikkeld, en dat is het ook! Internationale politiek is verdomme ingewikkeld, kan je niet makkelijk

	niet even links/rechts zwart/wit nee, er zitten veel meer aspecten aan!
162	I: Waaronder religie dus
163	N: Ja zeker, ja.
164	I: Oke nou volgens mij heb ik meer dan genoeg, heel erg bedankt nu moet ik het nog e stil zien te krijgen.

Interview IV

1	I: Ehm ik heb dus een aantal blokjes met vragen, ik heb je al een beetje verteld waar mijn onderzoek over gaat. Maar ik zou eerst graag willen weten om een beetje een kader te hebben wat precies je functie is en wat je daarbij doet, hoelang je datgene doet
2	A: Ja, ehm ik ehm ben beleidsmedewerker of eerste secretaris voor gezondheid of SRGR in die hoedanigheid heb ik Jemen gewerkt van 2001 tot 2005 en in augustus 2013 ben ik dus terug gegaan in dezelfde positie dus 1e secretaris SRGR ik heb een medische achtergrond dus ik ben arts en ik heb een masters in health policy planning en financing van de school of economics. Sinds afgelopen doe ik er ook water bij, water sanitatie en water management. Maar de nadruk ligt nu vanwege de humanitaire situatie op drinkwater sanitatie. En natuurlijk SRGR. Dus ik ehm toen ik in tussen Jemen of na Jemen ben ik nog naar Mozambique gegaan daarna heb ik nog vier jaar hier bij DSO-GA gewerkt en toen zat ik ook bij het Jemen landenteam. Dus ik ben nu voor het elfde jaar betrokken bij Jemen. (I: Al een hele tijd) Maar toen woonde ik daar met mijn familie en kinderen die gingen daar naar school en mn man was er bij. Maar nu gewoon vanaf 13 was het een gewoon non-family post. (Ben je in januari dan terug gekomen?) Februari, ja, 11 februari.
3	I: Oke, en wat zijn dan je dagelijkse werkzaamheden, wat moet ik me bij jouw functie inhoud precies voorstellen? (A: Hier? Of in Jemen) Nee hier.
4	A: Ehm nou het is voornamelijk rapportages beoordelen en dat is natuurlijk wel een uitdaging (I: van projecten daar) Ja van lopende projecten. Van alle projecten die we hadden zijn we dus afgelopen jaar geen nieuwe begonnen op het gebied van SRGR en water maar die liepen die lopen nu ook nog door. Dus het is gewoon project monitoring en ehm nu hebben we dus een nieuw jaar plan en ook een nieuw accent, ik denk dat je dat ook al hebt gehoord van Margret of Joke. En ehm nu zijn we ben ik dus bezig met drie nieuwe projecten, drie voorstellen te beoordelen. Een op het gebied van genderbased violence, een op het gebied van SRGR en humanitaire situaties en een water en sanitatie project dus druk genoeg. (I: Ja genoeg te doen) Verder ehm natuurlijk bijhouden wat de ontwikkelingen in Jemen zijn en die zijn natuurlijk op het moment niet echt rooskleurig.
5	I: Nee nee zeker niet. Nee nou door uw functie bent u natuurlijk nauw betrokken bij de situatie in Jemen, u houdt het bij zoals u zegt. En ehm het conflict wat nu ehm woedt dat is eigenlijk sinds maart 2015 echt een oorlog te noemen, ehm de manier waarop zon conflict begrepen wordt dat heeft ook weer effect op.. nouja dat hangt af van verschillende factoren dat heeft dan weer effect op ehm nouja acties en beslissingen dus daarom ben ik ook geïnteresseerd in hoe u dit conflict ziet en wat de bepalende factoren zijn, wat is de historische achtergrond welke groepen..
6	A: Ja. ehm...nouja toen wij van 2001 tot 2005 daar waren was het natuurlijk het noorden was een gebied ja een gebied rond Sadaa waar ehm de waar de Houthis zaten en af en toe was er wel weer iets ehm intensiever conflict maar over het

	algemeen was de vorige president Saleh ja toch op de een of andere manier in staat om krachten te balanceren en mensen ja of met repressieve middelen maar ook met giften ehm ja onder onder controle te houden. Bijvoorbeeld mijn kinderen gingen naar school waar ook de Saleh kinderen zaten, 15, 17 kinderen zaten op die american school was dat. Ohja een van de vriendinnen van de dochter was de vader al-Houthi en die werd dan ambassadeur in Japan en dan ja op een of andere manier ehm.. ja heerste die situatie voort maar goed toen de overgangsregering kwam met de nationale dialoog was dat dus afgelopen met dat balanceren. Dus ehm ... nouja wat ik denk gewoon de Houthi's waren ook door Saleh systematisch achtergesteld in ehm ja ook economisch opzicht en ik denk dat ehm ja Saoudi-Arabie met een ja shiitische ehm gordel aan de zuidgrens en dan de rest van Jemen met name Soennisch dat die dat toch niet heel comfortabel vonden op de een of andere manier. En ja wat er allemaal op de achtergrond speelt, ik denk dat Joke daar al veel meer over heeft kunnen vertellen, ik ben natuurlijk geen politiek medewerker. Maar ik denk dat wat initieel geen religieus conflict maar dat is door inmenging van met name de regio is het dat steeds meer geworden. En ja daar zitten we dus nu mee, het is een regionaal conflict waar religie nu te pas en te onpas denk ik wordt ingezet om ja om allianties te creëren en ja mensen ja voor zich te winnen. Dus ik persoonlijk denk ik dat het oorspronkelijk niet religieus was maar dat het dat nu wel is geworden door inmenging van de regio
7	I: Oorspronkelijk zou het dan meer gaan over economische achterstelling bijvoorbeeld? (A: Dat is mijn perceptie ja) Ja, oke. Ehm en ... er zijn nog meer factoren, sociaal en de historie van de Houthi's speelt ook nog een rol in deze opstond hoe die nu plaatsvind, hun achtergrond die is natuurlijk ook religieus maar die hebben ook een stammen...
8	A: Ja zij denken dat zij de de enige echte afstammelingen zijn natuurlijk van de profeet. Dus eh ja daar kan ik me wel iets bij voorstellen en zij hebben dus in het verleden de imam geleverd en ja die had de macht toch in grote delen van Jemen. Ja vanuit die historie...
9	I: En ehm welke groepen zijn er nog meer bij dit conflict betrokken? Je hebt natuurlijk de coalitie en de Houthis zijn al genoemd, zijn er nog meer belangrijke groepen in dit conflict?
10	A: Nouja ik denk dat ehm... Saoudi-Arabie heeft natuurlijk de stammen ja proberen eh voor zich in te nemen denk ik. En dat speelt met name in de regio Hadramouth. En ehm ik denk dat wat nu wat je nu dus heel veel ziet is dat stammen die voorheen misschien nog enigszins neutraal waren, dat die nu ehm steeds meer richting AQ gaan hangen. En niet omdat het zozeer misschien omdat ze met de ideologie van AQ symphatiseren mar gewoon omdat ze een gemeenschappelijke vijand hebben: De Houthis. Ja en dat is ook natuurlijk heel gevaarlijk en ik denk gewoon ja om ... ja steeds dichterbij AQ te ehm te bewegen dat je daardoor ook ehm ja toch meer radicalisering krijgt van ehm van die stammen. Ja en verder het is natuurlijk de hele uitzichtloosheid voor de jeugd, geen enkele baan je kunt dus ja, geen gezin stichten je kunt niks want je hebt geen bron van inkomsten. Dat is natuurlijk ook wel een bron van ehm ja radicalisering en conflicten. Voorheen had de ambassade in Jemen zogenaamde decentralisatie projecten dat was dus in verwaarloosde gouverneraat, wij hadden heel, tussen 2001 en 2005 een heel uitgebreid project met verschillende sectoren education, health, water, good governance, gender in Shabwa. En dat was dus gewoon om mensen te laten zien dat er perspectief was, het westen laat jullie niet in de steek. Dus dat werkt wel enigszins denk ik maar...

11	I: Als dat perspectief er niet is dan...meer kans op radicalisering (A: Denk ik wel ja ja) Ja, oke. Ehm gaat het volgens u om een conflict of zijn er meerdere conflicten tegelijkertijd?
12	A: Nou ik denk dat ehm inderdaad wel meerdere conflicten door elkaar spelen ja. (I: Welke zijn dat dan) Wat we al zeiden het regionale conflict, saoudi-arabie iran, soennitisch-shiitisch, hele stammen uit het oosten Marib, al-Jawf, Hadramout die in opstand zijn. De zuiderlingen die separatie willen ja noem het maar op, het is enorm ingewikkeld conflict ja. Dus om alleen maar te zeggen er is een conflict tussen shiiten en shoennieten daar kom je denk ik niet ver mee.
13	I: Nee, maar er zijn dus wel ehm groepen in dit conflict die religieuze motivaties hebben? De Houthi's hebben we al genoemd (A: Sorry die?) Die religieuze motivaties hebben die niet zo zeer over macht of economische belangen gaan maar die dus ook met door een religieuze achtergrond tot geweld overgaan?
14	A:Nou ja in elk geval die het religieus legitimeren, Iran die de shiitische Houthi's steunt, zo wordt dat gelegitmeerd maar in hoeverre dat religieus is en hoeverre dat nu economisch politiek is...
15	I: Dat is moeilijk te zeggen, ja, snap ik. Ehm ... en denkt u dat doordat er nouja ook religieuze nouja Iran de sunni-shia verdeling denkt u dat dat ehm het vredesproces ook belemmert? Doordat die factoren een rol spelen? Zou dat anders makkelijker zijn?
16	A: Dat vind ik een hele moeilijke vraag. (I: Ja het is natuurlijk giswerk maar ja, ik vraag het toch omdat het ook wel interessant is.) Zelf heb ik meer het idee dat ehm ... wanneer argumenten te kort schieten dat dan een beroep wordt gedaan op religie en religieuze verschillen maar dat dat in de echte argumenten vanuit mijn perceptie niet echt zo sterk speelt
17	I: Nee, want je hebt daar meerdere jaren gewoond, heb je daar ooit iets gemerkt van religieuze spanning tussen sunni-shia of was dat iets wat toen speelde?
18	A: Nee niet ehm niet evident, ja tuurlijk bedoel in de laatste ehm maanden enzo is het natuurlijk die aanslag op die moskee enzo en dan is het wel duidelijk van specifiek gericht op een door de Houthi;s op een soennitische moskee enzovoorts ja.
19	Ja, maar ja dus dat ja. Ik heb mijn ehm mijn beetje achtergrondonderzoek had ik een beetje begrepen dat die, ze zijn wel shiitisch de Houthi's, maar dat het heel dicht bij het Soennisme ligt, dat ze eerder eigenlijk niet heel veel problemen ondervonden aan het verschil. Hoe denkt u, hoe komt dat dat dan nu wel zo ehm wordt ...
20	A: Nouja wel vanuit welk perspectief dat je kijkt. Ik denk voor de Houthi's die zich achtergesteld voelden en zich beroepen op de echte afstammelingen van de profeet dat ze daar, dat het daar ja... misschien wel maar goed ik bedoel en van de heersende partijen vanuit dat perspectief nouja zij zaten dus in de machtigste positie. Dus ja ik vind het moeilijk om te zeggen maar persoonlijk kan ik niet zeggen dat ik daar veel van heb ondervonden.
21	Nee, nee. Oke. Ehm
22	A: Maargoed toen bijvoorbeeld toen de Houthi's Sanaa binnen binnenvielen... toen was echt binnen een paar weken kregen alle straatnamen kregen nieuwe namen enzo en dan denk ik wel van dat speelt dan wel degelijk (I:Wat voor soort namen waren dat dan?) Nouja allerlei namen van ehm van straten die werden die kregen ineens een ehm ja van ehm hoe heet het van imams uit de lijn van de Houthi's namen enzo. Dus hernoemen van straten van pleinen en zoiets ja dan denk ik van

	ehm toch wel weer een stickertje opgeplakt (I: Ohja wel interessant) Ja het was heel interessant om daar te zijn want toen de revolutie uitbrak werd er met groot vuurwerk gevierd en ehm denk je van (lacht) ja dus dan denk je van oke de toeteren door de straten maarja nu als je terugkijkt was dat een historisch moment maar op dat moment zie je dat niet. Was minder vuurwerk dan wij in het nieuwjaar hebben (I: Ja precies, ja stelde niet zoveel voor)
23	I: En ehm die nationale dialoog die toen op een gegeven moment nouja begon. Hoe heeft dat nu bijgedragen aan het conflict zoals we dat nu zegmaar zien?
24	A: Nouja ik heb de nationale dialoog ehm vooral gevolgd op ehm op issues van ehm gender, minimum age of marriage, gender based violence, ehm hoe... wat daar uitkwam. Ehm in hoeverre dat het het conflict gevoed heeft... wat ik zelf merkte is dat met name vrouwen veel mondiger zijn geworden door die nationale dialoog. Ja, ze zaten nog wel achter die sluiers maar ze waren echt heel vocaal en en zoiets van nou wat in Tunesie is gebeurt na de revolutie, dat gebeurt niet met ons, wij laten ons niet terug sturen en ik vond ze ZO ehm ja dat was echt een nieuw elan aangebroken. Dus ik denk dat dat opzich wel positities heeft, ja meer heeft doen uitkristalliseren. Maar in hoeverre dat dan bijdraagt aan conflict, ik denk dat ja vrouwen in elk geval heel belangrijke taak hebben in conflictoplossing omdat zij gewoon niet zo radicaal denken niet zo pragmatisch denken. Of dat ze veel pragmatischer omgaan met zom conflict dan ehm dat zeggen ze zelf ook. Die mannen van ons die zijn te principieel enzo ja.
25	I: Zo rechtlijnig, ja. Is dat ook iets waar jullie iets mee doen met vrouwen en reconciliation projecten of iets in de toekomst?
26	A: Ja dat minimum age of marriage hebben we dus proberen te beïnvloeden via de reproductive health sector, daar hadden we een heel actieve ehm minister deputy minister voor reproductive health. Verder via de rule of law sectoren, de projecten. De reproductive health sector hadden we ook verschillende. Ehm bijvoorbeeld de NGO.. die deden de minimum age of marriage en child spacing proberen te beïnvloeden vanuit een sociaal economisch perspectief dus niet over family planning en niet over family planning commodoties maar echt vanuit mensen aan het denken zetten van kijk. Degenen met weinig familie die hebben gewoon een veel betere sociaal economische positie. Dus ehm dat deden we. Verder ehm deden we equal access. Was een NGO die ehm ook met ehm gender based violence, minimum age of marriage bezig was. En verder hadden we een project ehm dat loop nu nog ook. prevention and treatment of gender based violence. Dat is een helemaal Jemenitische NGO die dus ja een soort hulplijn heeft maar ook psychosociale counseling doet en ja er zijn verschillende fronten daarmee bezig.
27	I: Ja, oke interessant. Ehm even kijken hoor. Ehm nou ik heb wel een beetje een idee hoe u nu het conflict zegmaar ziet en nouja de eventuele rol van religie of nouja hoe dat dan hoe dat zich heeft gevormd. Ehm er wordt ook wel gezegd dat er een beetje een spanningsveld heerst tussen internationale politiek en religie bijvoorbeeld. Dat nouja de westerse internationale politiek heel erg gericht is op real politiek en niet zo zeer richt op eventuele religieuze factoren in conflict meeneemt. Is dat ook iets waar ehm u zich in kan vinden? En hoe zie je dat terug in dit conflict bijvoorbeeld?
28	A: ... Nouja... ik denk als je dan weer weer kijkt naar het het interne conflict wat dus nu regionaal is of bijna mondiaal door de steun van de van de Amerikanen en nu door dat ehm ja het ehm deel met met Iran waardoor KSA denk ik nog zenuwachtiger wordt. Ehm ja dan denk ik ja dat je dat daarin terug kunt zien. (I: Ja, maar wordt dat dan wel of niet meegenomen in het berdrijven van internationale

	politiek, wordt daar rekening mee gehouden vanuit het westen?)... Ik denk eigenlijk ehm ja niet. Niet zo erg dat het westen niet meer gewoon naar ehm ja politieke economische factoren en minder naar religieuze factoren. Natuurlijk speelt op de achtergrond dat Iran en KSA die relatie is en de steun aan midden-oosten aan landen hoe dat ligt. Maar ik denk niet dat tenminste ik denk niet dat als je over conflict ehm resolutie hebt dat het westen dan religieuze factoren daarin meeneemt. (I: Nee, en is dat kwalijk) Nee dat denk ik eigenlijk niet. Want het westen heeft denk ik onvoldoende affiniteit met al die factoren binnen de Islam, dus ik denk dat het dan als ehm westerling op een heel glad vlak begeeft als je daarin ook nog gaat ehm ja gaat als je dat laat meespelen. Dat is mijn... indruk.
29	Ja, maar is het dan wel mogelijk om zo'n conflict ehm als westerling helemaal te begrijpen?
30	A: Nee ik denk dat ik denk dat dat te ambitieus is om te denken dat je het echt begrijp. Ik moet zeggen dat toen ik Jemen wonen denk je van nou na een of twee jaar van denk je van dat je het een beetje begint te begrijpen. Maar dan gebeurt er weer iets dat je denkt nee ik begrijp er helemaal niks van. En hoe langer dat je daar in zit en hoe langer dat je daarmee bezig bent hoe meer dat je voelt dat je het eigenlijk niet begrijpt. Is heel vreemd (I: Waar blijkt dat dan uit dat je eigenlijk niet op 1 lijn zit?) Nou door bepaalde reacties van mensen, ja een goed voorbeeld mijn heel naaste collega de program officer was, die is overleden, dat ie ineens dan ja dan werkte ik dus eh 4 jaar eerst en nu weer ja een jaar mee samen, dan denk je toch we kennen elkaar heel goed we hadden een hele goede relatie maar dan ineens dan kwam er een reactie dat ik dacht van: Oh... bijvoorbeeld ik dacht gewoon dat hij veel liberaler was. Hij vertelde bijvoorbeeld smakelijke verhalen, zijn vrouw is uit Slowakije en dat die dan stiekem varkensvlees meeneent dat dan ingevroren is en dan blijft zn tas staan en dan zegt hij oooh mn varkensvlees. Of hij drinkt als niemand het ziet een glaasje whiskey, dan denk je ohja hij is best wel eh... westers georiënteerd. Maar dan zij je eens iets over wat dan... ja iets over religie maar dan was hij opeen enorm star. En dan dacht ik van hee, dat begreep ik dan niet. Is gewoon maar een voorbeeldje.
31	I: Ja maar het beeld dat je van iemand had dat was dan misschien anders ...
32	A: Bij hem maar ook bij andere mensen dat je denkt dat je over hetzelfde praat, maar dat het dan eigenlijk toch wel weer iets anders is. (I: Leverde dat dan problemen op in je werk?) Nee, nee het was meer een ehm een soort ... ja verwondering van nee niet problemen. Ja. Of bijvoorbeeld ik noem iets over HIV AIDS hadden ook een programma, een national aidsprogram dat we ondersteunden en dan ehm nouja daar ben je dan volgens KSA die weert, die deed dus mensen uit Afrika testen aan de grens. En als je HIV positief was kwam je er niet in. En dan zeiden Jemenieten van ja maar dat is heel goed, weet je wel zoiets, dan denk je van he? En ook hele ontwikkelde mensen, artsen waar je wel mee werkte dan ja dat is toch wel heel verbaasd. (I: Waar kwam dat dan vandaan zo'n reactie?) Ja ik denk .. ja ik denk toch dat enerzijds dat ze dachten door de grenzen op slot te houden voor die mensen dat ze dat probleem denken buiten te kunnen houden maar ook denk ik toch wel een soort ehm ... ja stigmatisering van ehm nou als je promiscu geleefd heeft is het je eigen schuld dat je dat hebt. Ja.
33	I: Ja, ja dat zeggen ze er niet bij natuurlijk, nee. Ehm ... even kijken hoor. Ehm nou we hadden het al even over ehm dat de Houthi's mogelijk religieuze motivaties hebben voor hun opstand je hebt natuurlijk de terroristische groeperingen die in ieder geval religieuze legitimatie gebruiken voor hun acties. Zou daar meer rekening mee moeten worden gehouden? In de internationale politiek, is dat

	uberhaupt mogelijk?
34	A: Ja ik denk dat het ehm wel heel belangrijk is goed kennis te nemen wat dat dan precies voor ehm motieven zijn maar nogmaals ik denk dat wij als westerlingen ja daar heel moeilijk ehm greep op kunnen krijgen. Maar bijvoorbeeld dan ehm een ... UN special envoy die uit die regio komt dat die al weer een iets andere positie zit. Hoewel, hij is natuurlijk shiitisch of soennitisch dat kan het weer juist bemoeilijken. Of hij wel of niet acceptabel is voor beide partijen, nouja voor de vele partijen. ja.
35	I: Ehm even kijken hoor ... Oh ja dat er dus nouja er is sowieso sprake van dat religie speelt een rol in dit conflict, kan ik dat zo zeggen? Wat denkt u dat de aanwezigheid van die religie met dit conflict doet, maakt het het anders?
36	A: Ja! zeker en het wordt de pas en te onpas gebruikt. Ik denk dat door de religie wordt heel veel gelegitimeerd want ehm volgens de religie mogen ze dit of mogen ze dat. Ja, nee ik denk dat dat in dit geval het conflict ehm ja ... ik denk niet uitgelokt heeft maar wel heeft versterkt en nu ook blijft versterken. En dat je daar toch steeds ehm meer legitimatie krijgt van extreme posities. (I: Dus het polariseerd eigenlijk het conflict) Ja, denk ik wel
37	I: Oke, en zie je dat ook in de mate van geweld bijvoorbeeld? (A: In de?) Mate van geweld?
38	A: Ja ik denk het wel als je allemaal kijkt bijvoorbeeld ehm wat IS doet, je kan gewoon andere moslims onthoofden want ja... want zij zijn ook ehm ... ja omdat ze niet ehm ja hun geloof aanhangen dan wordt dat gelegitimeerd en dat is niet alleen gericht tegen christenen. (I: Dus het kan wel escalerend werken?) Ja dat is, alle religies prediken natuurlijk vrede en harmonie, maar ja hoe het gebruikt wordt dat is natuurlijk weer wat anders.
39	I: Ja, ja. Oke ik heb nu een beetje inzicht in ehm nouja hoe u het conflict ziet en het spanningsveld tussen de internationale politiek en religie. Ehm heb ik ook nog wat vragen over hoe u religie an sich zeg maar waardeert. Ehm maar dan vraag ik puur naar uw persoonlijke visie hoor dat hoeft niet perse hoeft niet de BZ visie te zijn. Ehm ... hoe zou u uw visie op religie omschrijven? Wat is religie?
40	A: Nouja je hebt religie als een ehm... als een wereldbeeld denk ik. Waarin ehm ja een groep mensen zich herkennen meestal met een duidelijk aangewezen stichter van een religie en waarmee mensen zich dan ehm identificeren. Bijvoorbeeld ja de Islam, mohammed, christendom met Jezus (I: En wat voor functie vervult dat dan in een samenleving?) Ik denk op persoonlijk vlak is het natuurlijk een soort hunkering naar beter en meer ehm en terwijl het in de samenleving toch vaak een ehm verbindende factor kan zijn maar ook een factor om ehm zich af te zetten tegen andersdenkenden.
41	I: Ja. Dus kan ik zeggen dat het dan ook een scheiding creëert tussen...? Wij zij? (A: Zeker ja) En ehm als je dan dat wij en zij ziet, hoe ziet u dan de relatie tussen religie en conflict?
42	A: Oh ik denk ik denk dat dit hetzelfde min of meer dezelfde lijn is van ik denk dat conflicten ehm... niet zozeer ontstaan om religieuze redenen maar dat religie ehm uiteindelijk wat ik zeg als argumenten te kort schieten wordt de religie er bij gesleept. En ja dat werkt dan gewoon polariserend. Dat ja dat ehm ontstaan is meer politiek, macht, denk ik economisch en niet zozeer religie maar dat dat dan uiteindelijk een rol gaat spelen en dat dat dan polariserend of escalerend kan werken.
43	I: Ja, en als religie uiteindelijk een rol gaat spelen in het conflict. Kan dat dan ook

	omgedraaid worden dat religie een rol kan spelen in de oplossing?
44	A: Nee ik denk tenminste ik zie het niet (lacht) misschien ben ik te pessimistisch, ik zie het niet nee. En ik zie het niet helaas.
45	I: Nee te veel negatieve voorbeelden daarvan gezien of? (A: Ja) Kunt u iets noemen of...
46	A: nouja ik zie ehm... ja vooral hoe het conflict nu is. Zie ik ja niemand die ehm... religie gebruikt om de partijen bij elkaar te brengen. Zie ik niet nee. (I: En dat is ook geen mogelijkheid) Rationeel gezien wel ja maar ik zie het niet gebeuren. Als mensen het niet eens eens kunnen worden over delegaties die aan de vredesbesprekingen gaan deelnemen ja dan denk ik dat je over religieus filosofische argumenten hebt, ja dan ontbreekt het gewoon aan denk ik. Het is hun eigen interpretatie van de Koran, die het zo extreem maakt. Voor iedere interpretatie kun je natuurlijk wel koranverzen vinden die dat bevestigen. Een bepaalde visie. Bijvoorbeeld over FGM, vrouwenbesnijdenis, er zijn net zo veel argumenten die gebruikt worden uit de koran voor als tegen dus ehm.. ja. Ja dat is met de bijbel natuurlijk niet veel anders, voor allerlei posities allerlei verzen en boeken interpreteren.
47	I: ja ja, dus het eigenlijk een beetje ehm shoppen in de koranverzen (A: Ja denk ik ja) Ehm.. heeft u wel eens in uw werk ehm nou heeft u een bepaalde visie op religie wat u nu een beetje heeft vertel, heeft u dat wel eens als lastig ervaren in uw werk, dat u bijvoorbeeld ehm nouja dat projecten of ehm of beleid van Nederlandse kant niet overeen kwam met hoe u de situatie daar zag met betrekking tot religie? Een beetje vaag geformuleerd...
48	A: Nee ik ben natuurlijk een health professional en we hebben bepaalde ehm projecten en die liggen gewoon vast wat ehm zo'n project hoe noem je dat moet deliveren, moet opleveren. En daar monitor je op, niet op ehm... Nee. Je kijkt bijvoorbeeld dat het inclusief is, dat alle groepen en daar worden ze op beoordeeld ja. En als bepaalde groepen zouden uitsluiten van ehm dienstverlening ja dan kwalificeert z'n project natuurlijk niet. Kijk wat een individu doet, een individuele gezondheidswerker die bijvoorbeeld een meisje van 16 voor anticonceptie komt die zegt nee je moet met je man komen of met je vader of moeder, je krijgt dit niet want je bent niet gehuwd. Ja wat die doet daar kun je natuurlijk niet voor instaan maar het gaat er natuurlijk om dat die dienstverlening inclusief moet zijn.
49	I: Ja, ja. Maar dat zou dan in de praktijk wel eens mis kunnen gaan
50	A: Ja precies, maar wij vragen en dat proberen we daarmee tegen te gaan, dat ze een disaggregatie geven van data naar sexe naar leeftijd, dan kun je in ieder geval dan krijg je een idee van welke groepen worden er bediend. En zit de jeugd daar ook bij en jonge meisje dus dat wel maar dat is dus echt ehm puur op het gebied van public health en public health indicators. Niet zo zeer op religieuze...
51	I: Nee nee, maar ik zou me kunnen voorstellen dat door lokale cultuur en religieuze gebruiken dat dat soms botst met wat je daar wilt bereiken bijvoorbeeld.
52	A: Dat dat meespeelt, ja. Dat denk ik wel, dat mensen door. Maarja dat heb je hier ook van huwelijk of trouwambtenaren die weigeren om een homopaar ja wat doe je dan? Ik bedoel eh als ze het dan zeggen van eh dit. En als je natuurlijk in Jemen werkt heb je daar allemaal geen zicht op van hoe dat gebeurt. Maar goed, wat ik zeg projecten er zijn gewoon duidelijk afspraken gemaakt dit zijn de resultaten. En dan probeer je dus allerlei checks and balances in te bouwen of dat dus wel gebeurt en eentje ervan is wat ik net zeg dat je een disaggregatie van data van gender naar leeftijdsgroepen enzovoorts en dat geeft dan toch een zekere controle denk ik

53	I: Ja, ja. Nee duidelijk. Ehm... even kijken hoor... Ik kan me voorstellen dat de ehm verschillende visies op religie hier binnenshuis en misschien binnen de ambassade ook wel verschillen en dat daar mogelijk discussie over bestaat, ehm heeft u dat wel eens ervaren dat er grote verschillen in benadering of aanpak
54	A: Nee ik heb met met ehm nederlandse collega's sowieso niet, met jemenitische collega's wel. Ehm over religie maarja ik bedoel ze zijn ze staan er natuurlijk allemaal heel verschillend in. Er zijn een aantal ehm collega's die echt als het vroege gebed komt dan de deur van het kantoor dicht doen en dan het gebedskleedje uitleggen en gaan bidden. En andere die staan op recepties in een hoekje met een glas whiskey waar een flinke scheut cola door zit zodat anderen het niet zien. Bij wijze van spreken. Dus je heb zo een verschil in de. En ik denk dat andere collegas Jemenitische collegas dat dan wel van elkaar wisten maar daar werd dan niet openlijk over gepraat. En ook heel vaak van ja waar niet over gepraat wordt dat bestaat dus ook niet. Snap je. Als je zou vragen van ehm van drink ie alcohol? Oh nee denk het niet, weet ik niks van. Terwijl ze wel met onze bestellingen voor de alcohol meededen weet je wel? Dus dat is denk ik ook denk ik wel typisch iets van de islam om daar niet over te praten of ... ja.
55	I: Dus het is dan meer een persoonlijke aangelegenheid? Terwij de Islam heeft natuurlijk heel erg met de umma met de gemeenschap..
56	A: Ja precies denk ik wel ja. Ramandan, niemand haalt het zich in zijn hoofd om publiek te gaan eten maar binnenshuis gebeurt er heel wat hoor. Dus als niemand het weet of niemand het ziet dan bestaat het niet. Dus zo is dat denk ik ook met ehm.. jemenitische collegas onderling. Naar buiten toe terwijl ze wel van elkaar weten hoe iemand er echt in staat. Dat is iets waar je niet over praat
57	I: Dus naar buiten toe eigenlijk een eenheid projecteren maar ondertussen... (A: Ja denk ik wel ja) En denk je dat dat typisch is voor een religieuze gemeenschap? Of heeft dat niet zo veel met religie te maken maar meer met sociale overwegingen?
58	A: Nou ik denk ... Ik denk dat het wel iets met religie heeft te maken in die zin dat wij christenen wij hebben veel meer een soort schaamte cultuur. Van als je iets doet wat niet klopt dat vind je zelf niet goed, terwijl in de Islam is veel meer een religie die je doet. Weet je wel? Dus ehm ... ja wat wat van uiterlijkheden bijvoorbeeld het bidden van vaste tijden terwijl als jij of ik willen bidden dan doen we dat wel in het verborgene. Maar dat dat toch veel meer een godsdienst is van uiterlijkheden.
59	I: Zou je zeggen dat dat meer een rol speelt dan bij het christendom? De publiek... (A: De uiterlijkheden ja dat denk ik wel ja) En is dat dan ehm ... uiterlijke schijn?
60	A: Nou dat is dat zou ik te negatief ehm natuulrijk men probeert goed te leven als een goed moslim of als een goed christen af en toe dan ehm dan zijn er zwakheden en dan dit ik denk niet schijn, dat vind ik niet. Men probeert het om goed te leven en af en toe dan lukt het even niet, ja dat is menselijk toch?
61	I: Ja zeker. Ehm zijn er wel eens, ja ik weet niet in hoeverre u echt bij het vaststellen van beleid betrokken bent, maar ik kan me voorstellen ehm dat bij het ehm het vaststellen van NL beleid dat je dan wel of niet religieuze ehm religie meeneemt bijvoorbeeld. Ehm met ehm ... FGM dat is natuurlijk een issue, is dat dan iets waar je juist wel of niet op gaat richten
62	A: Ja zeker, ook met name bij minimum age of marriage, we proberen heel gericht maar ook dus met FGM dialoog met de religieuze leiders omdat zij gewoon heel veel invloed hebben in de communities. En wat de religieuze leiders ergens van vinden dat dat door heel veel mensen wordt ehm wordt geaccepteerd, dus dat is heel uitdrukkelijk daar op gericht. Om die mee te betrekken ja.

63	I: Ja, maar dat is natuurlijk geen, ja, je zou het een conflict situatie kunnen noemen omdat de westerse visie op hoe het zou moeten zijn anders is dan de lokale gebruiken zegmaar maar daarin speelt dan dus de lokale religieuze wel een rol of kan hij spelen. Maar in dit grotere conflict zegmaar, zouden daar geestelijken niet ook iets kunnen bijdragen, een positieve bijdrage kunnen leveren?
64	A: Nederland daaraan? (Nee meer in Jemen bedoel ik de lokale religieuze leiders omdat het toch wordt neergezet als religieus conflict of gezien) Ja, ik denk het wel ja. Religieuze leiders gewoon omdat zij een hele grote invloed hebben en je hebt natuurlijk inderdaad religieuze leiders die verzoenend zijn en die dit. Maar je hebt natuurlijk ook opruiende religieuze leiders dus ik denk dat het wel helemaal afhangt van de persoonlijkheid en de richting van iemand of hij er wel of niet ehm een rol in kan spelen. Dus ja in het algemeen kun je denk ik niet, maar iemand die charismatische leider is denk ik dat die religieus dat die wel een ehm rol kan spelen ja.
65	I: Ja, oke. Nou ik denk dat dit wel een beetje mijn vragen waren.

Interview V

1	I: Ehm nou. In het kader van mijn masterscriptie doe ik interviews met mensen die te maken hebben met het beleid in Jemen, Nederlands beleid in Jemen. Die vragen die ik zal stellen zijn dus vooral gericht op het vormen van een beeld van eh de visie van de Nederlandse beleidsmakers op het conflict in Jemen en de groepen die een rol spelen. Ehm ik heb verschillende setjes vragen. Het eerste setje gaat vooral over je huidige functie en dat is meer om een kader te scheppen van eh met wie we praten, wat is je achtergrond. Dus hoe zou je je functie omschrijven?
2	J: Nou ik ben de tweede beleidsmedewerker voor Jemen. Ehm tot nu toe was er altijd een beleidsmedewerker voor Jemen en ehm met de van Ooijink middelen zijn daar extra ehm beleidsmedewerker bijgekomen en eh vanaf juni dit jaar en ik kwam net uit het diplomatenklasje dus ik mocht die functie gaan vervullen. Zonder eh net als eigenlijk al mijn collega's zonder al te veel ervaring op speciale dossier. Dus je bent eigenlijk redelijk algemeen ehm geïnformeerd. Dus dat betekent dat ik me heel snel moest verdiepen en ehm ja dus ehm. Even kijken...
3	I: Wat voor werkzaamheden doe je op een dag?
4	J: Ja, als beleidsmedewerker Jemen ben je de landenmedewerker dus ben je eigenlijk heel algemeen bezig, verantwoordelijk alle onderwerpen en waar je niet verantwoordelijk voor bent dan ben je wel verantwoordelijk voor de coordinatie. Dus ehm vooral het politieke doen wij, daar zijn we hoofdverantwoordelijk voor maar ehm omdat zoveel verschillende facetten zitten in het beleid en zoveel verschillende ehm onderwerpen van humanitaire hulp tot ontwikkelingshulp die we bieden maar ook ehm Jemen's betrokkenheid bij internationale organisaties van ehm met ehm met inclusieve groene groei te maken hebben met olie en ehm cultuur. Vanalles. Eh waar we allemaal andere mensen voor hebben binnen de overheid, vaak binnen het ministerie zelf. Ehm moet ik dan de juiste persoon vinden om daarmee tot een juist beleid te komen of antwoord op mijn vraag. En ehm nou het is een heel erg coördinerende rol. En daarnaast ook zorgen dat het algemene beleid op alle punten een beetje dezelfde richting heeft.
5	I: Ja, en wat kun je zeggen over het algemene beleid, wat houdt dat volgens jou in met betrekking tot Jemen?
6	J: Nou omdat Jemen een partnerland is sinds ehm decennia ehm betekent dat Nederland zich altijd heel erg betrokken voelt bij Jemen. Ehm dat ze dus ook ehm

	een lange geschiedenis hebben met Jemen en ook goede contacten met de jemenieten zelf. Zowel op het niveau van de overheid als op het niveau van maatschappelijk middenveld. En dat zeker nu het zo slecht gaat met Jemen dat ook wij als Nederland ons wel geroepen voelen om om om Jemen de goede kant op te helpen. En ehm Jemen is natuurlijk niet het meest sexy land wat je kan vinden. Heel veel mensen weten denk ik niet eens dat het bestaat. En ehm daardoor is het ook niet perse het geval dat er ehm in de nouj ain de media maar ook in de internationale gemeenschap zelf dat er veel aandacht voor is. Er zijn maar een paar landen die er echt op focussen en ehm die een rol spelen, niet altijd een positieve rol, en wij proberen als een van een select groepje landen waaronder ook Duitsland denk ik en ook de EU als geheel om een positieve rol te spelen in Jemen in dit kader.
7	I: Oke, dankjewel. Ehm ja je bent dus door je functie betrokken bij het bepalen, ja deels misschien het bepalen van het beleid en het uitvoeren van beleid deels. Dat wordt grotendeels door de post gedaan natuurlijk maar politiek gezien eh door de directie denk ik. Ehm nouja sinds maart dit jaar woedt er een oorlog in Jemen waar je waarschijnlijk dagelijks mee geconfronteerd wordt. Ehm de manier een conflict begrepen wordt dat hangt natuurlijk af van verschillende factoren. En ehm nouja de visie op zo'n conflict dat bepaalt ook wel weer wat voor beslissingen er worden genomen en welke overwegingen nouja welke factor de doorslag geeft bijvoorbeeld. Ehm dus in dat kader ben ik geïnteresseerd in ehm hoe jij dit conflict ziet. En ehm nou ik heb daar een paar meer concrete vragen voor. Ehm hoe zou je de ehm historische achtergrond en het verloop van het conflict in Jemen beschrijven?
8	J: Ik denk dat het belangrijkste is dat Jemen een heel erg Jemenitisch conflict is en niet zozeer een regionaal conflict. Ondanks dat het wel heel erg geregionaliseerd is geworden en nog erger zo ehm naar buiten wordt gebracht door mensen die daar belang bij hebben. Ehm vooral de coalitie die geïntervenieerd heeft daar natuurlijk belang bij. Zo'n regionaal framework van pas op, kijk wat Iran nu weer aan het doen is te zetten. Maar dat is ik denk dat het echt een heel erg intern conflict is waar vooral interne belangen ehm het conflict hebben gelanceerd ehm het ook daarom alleen maar met heel veel aandacht voor die interne problematiek kan worden opgelost. Dus dat betekent dat het er vooral op neer komt dat Jemen zeer slecht functioneren staat is en was lange tijd. Dat daar op een gegeven moment een een volksopstand tegen is gekomen waarna een soort halfslachtige maatregelen zijn getroffen, die die gesteund werden door de internationale gemeenschap en zeker ook de regio, die vervolgens een beetje gekaapt is en zodra ehm verschillende bevolkingsgroepen door hadden dat er ehm ehm eigenlijk vrij weinig veranderd was in de laatste 3 jaar dat het gewoon dat het gewoon weer geescaleerd is tot een conflict.
9	I: Dus nouja het gebrek van een staat is eigenlijk in jouw ogen een beetje de basis van dit conflict?
10	J: Nouja, het gebrek aan een inclusieve staat. Die rekening houdt met alle belangen van de ehm de ontzettend diverse bevolking van Jemen. Wat denk ik voor iedere staat heel lastig is om te doen en als ehm Nederlandse bevolking net zo divers zou zijn als de Jemenitsche ehm dan ehm ja zouden wij er ook moeite mee hebben om het in stand te houden. Met onze toch wel mooie goed functionerende democratisch rechtsstaat. Maar voor Jemen is dat ehm ja denk ik het grote probleem.
11	I: Ja, ehm nou er spelen natuurlijk naast verschillende actoren ook verschillende factoren een rol, ehm nouja economisch sociaal religieus politiek. Ehm hoe houden

	die factoren zich tot elkaar?
12	J: Ik denk dat het een combinatie is van ehm ... op het gebied van economie gewoon hele slechte, hele negatieve verdeling van welvaart gecombineerd met politieke uitsluiting van ehm vooral bijvoorbeeld ook van Houthi's, die hebben dan dit conflict getriggerd. Maar ehm er zullen vast andere groepen zijn die zich niet erkend voelen in de politieke ehm politieke elite van de afgelopen jaren. Zoals mensen in Marib waar heel veel olie die vinden dat ze ehm totaal geen zeggenschap hebben over wat er gebeurt in Sanaa ondanks dat zij wel voor een groot gedeelte van het budget van Jemen zorgen met al hun inkomsten uit hun regio. Ehm dat er ehm veel te weinig parlementariers waren uit Marib, dat is een ander voorbeeld. Ja dus ik het is een combinatie daarvan denk ik. En ja....
13	I: Dus vooral economische en politieke ehm nouja hoe zeg je dat, onrechtvaardigheid.
14	J: Ja het is dus een onrechtvaardige verdeling van de welvaart ehm gecombineerd met eh niet de toegang tot de politiek om daar iets aan te veranderen
15	I: Oke. En ehm is dat ehm is er een factor die dominant is dan de ander, of dominant is geworden?
16	J: Ehm wat het vervelende is is dat er in de loop van het conflict externe factoren zijn bijgekomen. Ehm die niet helpen. Want ehm ja als je als externe strijder van buiten mee gaat bemoeien dan breng je het nog verder uit evenwicht en ga je bepaalde partijen sterken die misschien helemaal niet gesterkt zouden moeten worden om tot een oplossing te komen.
17	I: Hmhm. En wat voor factoren praat je dan over?
18	J: Kijk als Saoedi-Arabië en de VAE en de coalitie samen Jemen ehm de Jemenitische regering ehm de legitieme Jemenitische regering gaan steunen dan ehm... terwijl die misschien wel nuttig zou zijn als die geen steun meer zou hebben want die heeft sowieso weinig steun in het land zelf. En er zijn heel veel mensen gewoon ontevreden met die regering, kijk als je die zo kunstmatig in stand houdt zoals nu wordt gedaan met heel veel geweld, dan dan maak je het eigenlijk alleen maar erger.
19	I: Ja. Ja. Ehm... Welke groepen zijn er bij het conflict betrokken?
20	J: Ehm ja ik kan er een paar noemen ik denk dat er heel veel zijn waar ik de naam niet van ken en waar ik de ook een heleboel waar ik ehm gewoon geen kennis van heb. Je hebt ehm je hebt de legitieme Jemenitische regering, gesteund door de coalitielanden ruwweg. Ehm je hebt de Houthi's aan de ene kant en de groep van Saleh aan de andere kant. Dat is het heel erg ehm ruw gezegd. Dan heb je even kijken je hebt ehm AQ die ehm samen met de overkoepelende organisatie van Ansar al Sharia grote delen van het noordelijke gedeelte van Jemen vrij heeft gehouden van Houthi's en ook zelfs nog zijn opgeschoven ook richting Aden en die inmiddels ook een grote rol spelen. Je hebt mensen die die zich meer bij ISIS hebben aangesloten en tussen door een beetje aan het rommelen zijn en aanslagen plegen. Je hebt verschillende salafistische milities die vooral vanuit het zuiden ook ehm toch het grote blok tegen de Houthi's hebben gevormd. Dus dat zijn dan ehm soennitische salafisten die niet perse op basis van hun religie denk ik de steun hebben verworven maar wel op basis dat zij gewoon de Houthi's tegen hebben kunnen houden in sommige gebieden. Daar maar je jezelf heel populair mee in het zuiden. En ehm even kijken hoeveel verschillende groepen hebben we nog meer.. Ik kan nog zeggen maar dat overlapt weer met sommige delen dat je de Hiraak beweging hebt, die ook vooral in het Zuiden ook politiek verkieszen. Maar daar zit

	dan ook weer een klein deeltje zit er weer iemand die dan weer net in de regering zit. En dan heb je nog twee de Islah moslimbroederschap mensen die ook in de bij de regering zitten maar dat het ook een grotere beweging is eigenlijk. En dan heb je binnen ieder dorp en iedere stad heb je ook lokale verzetsgroepen en families die tegen elkaar vechten die daardoor in steden als Taiz ook weer tegen elkaar vechten waardoor je ehm ook weer hele lokale conflicten hebt in het conflict en ehm dan heb ik je de internationale gemeenschap buiten de coalitie om heb je natuurlijk nog landen die de coalitie politiek steunen. Voornamelijk ehm de B3 met VK VS frankrijk. Ehm dan heb je landen die van oudsher betrokken zijn bij Jemen vooral Duitsland en Nederland met veel OS. Ehm Iran die op de achtergrond het allemaal wel prima vindt wat er gebeurt en af en toe de Houthi's nog eens advies geeft wat de Houthi's het best kunnen doen waar de Houthi;s dan vervolgens niet altijd naar luisteren. Ehm... Ja je hebt nog ehm in het conflict zelf die daar rondlopen natuulrijk veel humanitaire organisaties die nog proberen er iets van te maken. Ja.
21	I: Je noemde net zelf als even ehm dat er misschien wel meer dan een conflict speelt. Ehm... hoe beïnvloeden die verschillende conflicten elkaar denk je?
22	J: Ehm nou ik denk dat je... er heel veel sprake is van wisselende en tijdelijke verstandshuwelijken tussen verschillende groeperingen. Mensen die elkaar heel even kunnen vinden omdat ze samen Aden bevrijdden van de Houthi's en dan vervolgens leggen ze de wapens weer neer en andere die gaan door. De mensen die elkaar tijdelijk tolereren bijvoorbeeld de coalitie die eigenlijk AQ momenteel tolereert ehm zolang zij een partner zijn in de strijd tegen de Houthi's en Saleh. Dus ehm die wisselen dan die kunnen ook gewoon ieder moment weer wisselen en dan ehm gaat het weer de andere kant op. Dus dat maakt het wel ontzettend complex en ook lastig om op te lossen
23	I: Ja. Nou ik heb nu een beetje een beeld van wat er volgens jou speelt in Jemen. Ehm ik zou nu graag willen kijken naar religieuze motivaties die bij bepaalde groepen mogelijk een rol spelen. Ehm nou goed hier zijn de meningen vooral in de media maar ook onder experts nogal over verdeeld. Maar ik ben op zoek naar jouw visie. Ehm ... zijn er groepen en zo ja welke die religieze motieven hebben in dit huidige conflict? En welke zijn dat dan?
24	J: Ehm dat vind ik lastig in te schatten. Ik denk dat het conflict niet perse om religieuze redenen is begonnen dat het in eerste instantie helemaal geen rol speelde zelfs. De ... de Houthi's die Sanaa overnamen dat zijn geen hele religieuze types ehm...
25	I: Waarom zijn ze niet heel religieus volgens jou?
26	J: Ja, ja... Ze ze zijn meer ehm volgens mij verenigd vanuit vanuit eerste instantie vanuit familie en meer tribaal ehm georganiseerd dan religieus. En ehm ja hadden niet perse... In Sanaa zitten ook heel veel mensen met dezelfde specifiek religieuze achtergrond van ehm ... Zaidy Shia dus ehm ik denk eigenlijk niet dat dat het motief was. En ik denk ook in eerste instantie van bijvoorbeeld salafistische groepen en ehm ook niet het motief om de Houthi;s omdat ze toevallig shiiten waren om ze tegen te houden maar meer omdat ze geen inmenging willen in het Zuiden. Ja ook de noord-zuid scheiding in Jemen di leeft nog steeds heel sterk. En vooral vanuit het Zuiden tegen de noordelingen is er ehm redelijke afkeer denk ik. Maar... hoe langer zo'n conflict voortduurt denk ik wel meer dat het steeds meer een rol begint te spelen. Dit weet ik niet zeker hoor. Maar dat groepen ehm die eerst alleen maar vanuit verzet ehm gewoon van ga van mn land af ehm dat dat steeds vooral op lokaal niveau die dingen een rol gaan spelen. Dat je in steden in Taiz waar het echt heel hevig is, maar ook in Sanaa waar mensen ook echt niet eens

	zijn over wie er nou eigenlijk in Sanaa zou moeten zitten, dat het daar wel echt ehm mensen via de scheidslijnen van religie het verschil gaan maken tussen wie ze wel aanstaat en wie niet. En het is natuurlijk ook gewoon een fantastische manier om mensen te mobiliseren. Dus ik denk dat het zeker als vehikel zal gebruikt worden om dat te doen. En als je dan kijkt naar de rol van AQ die zijn nou in Jemen ja die motieven van AQ zijn natuurlijk ehm ... redelijk breed opgezet en die willen natuurlijk altijd wel streven naar een bepaald soort van ehm staatsrichting. Dus ehm maar voorlopig ehm ook vooral bezig zijn met mensen te mobiliseren op basis van haat tegen de Houthi's en minder op basis van ehm ... grote liefde voor de denkbeelden van AQ zelf. En je ziet ook heel veel mensen zich niet perse bij AQ zelf aansluiten maar meer bij Ansar al Sharia om ehm dat dat ook meer een soort van organisatie is waar minder religieuze aspecten aan zitten, meer een soort politieke beweging waar je makkelijker uit kan stappen als je ehm als je er geen zin meer in hebt, als jouw strijd gestreden is. Dus ik ja.
27	I: Dus ehm een religieuze beweging wordt dan gezien als minder nou moeilijker om dat weer los te laten, is dat veeleisender of?
28	J: Nou AQ tolereert het volgens mij minder als je echt het ehm de coregroup verlaat, dat is niet de bedoeling.
29	I: Nee, daar kan ik me iets bij voorstellen. (J: Zo begrijp ik het van de AQ experts die ik heb gesproken) Ehm nou die ehm religieuze actoren zullen we maar even zeggen, dat is natuurlijk niet helemaal correct maar goed, die ook religieus ehm discours gebruiken om mensen te mobiliseren en misschien wel in het begin geen religieuze doelen hadden maar later dan meer in dat ehm op die manier worden geframed. Op welke manier draagt dat bij aan dit conflict, dat religieuze aspect?
30	J: Nouja weet je het het voegt een extra laag toe aan een conflict dat echt al lagen genoeg heeft om het ingewikkeld te maken om makkelijk tot een oplossing te komen. En dat is natuurlijk heel vervelend, dat maakt het alleen maar ingewikkelder. Ja het feit is gewoon, de bevolking van Jemen is ontzettend jong en ehm... en die zit vol jonge mannen met weinig om handen die je makkelijk ehm gemobiliseerd kunnen worden voor de strijd want daar kunnen ze voor eten voorzien voor hun familie en voor zichzelf. En dat kan beginnen ehm als ehm gewoon rechtvaardige strijd tegen iemand ehm die een invasie op jou territorium pleegt, maar ... in z'n omgeving van salafistische groepen van AQ van ISIS ja dat geeft heel veel tijd en ruimte om geïndoctrineerd te worden met die denkbeelden en te radicaliseren en dat een dat is een groot gevaar dat we zolang deze oorlog voortduurt hoe meer ruimte er is voor ehm extremistische organisaties om ehm ja denkbeelden te verspreiden onder een populatie die daar nu erg vatbaar voor is.
31	I: Ja, maar dat zou dan meer een gevolg zijn van het conflict dan een oorzaak?
32	J: Ja. Dat denk ik wel.
33	I: En hoe zit dat bij de ehm Houthi's?
34	J: ...Ja ik ik vraag me af, ik weet het niet zeker maar het lijkt me zodra de ene partij zich ehm tegen jou gaat keren omdat je een bepaalde eigenschap hebt, in dit geval dus een ehm het shiisme als religie dat je op een gegeven moment daar ook dat is de etiketeringstheorie volgens mij, dat je daar zelf ook mee gaat indentificeren en dat je dan op die manier terug komt. Maar ik ik ik daar heb ik minder beeld van. Omdat het veel lastiger is om informatie te vinden over het Noorden op het moment dan ehm nou. Al die groepen in het zuiden.
35	I: Ja dat begrijp ik. Ehm dat er religieuze groepen zijn daar zijn we het denk ik wel over eens in het conflict. Ehm op welke manier belemmert of bevordert de

	aanwezigheid van deze groepen het vredesproces? We weten allebei dat het vredesproces tot nu toe niet heel voorspoedig is gegaan maar draagt dat er aan bij of staat dat er buiten?
36	J: Iedere iedere ja versnippering van het ... politieke landschap van Jemen om het maar even zo te zeggen, waaronder dus ook extra scheidslijnen op andere niveaus zoals religie maar ook op het niveau van familie ehm ... hoe heet dat geografische afkomst als die dingen maken het alleen maar complexer en de grootste uitdaging voor Jemen nu is om, ook al heb je op het niveau van de elite uiteindelijk een oplossing om die ook daadwerkelijk on the ground ehm om te zetten in vrede. Want je moet tegelijkertijd zoveel andere kleine conflicten lokale conflicten overlappende conflicten oplossen, om echt tot een echte duurzame vrede te komen en dus ja, dat maakt het alleen maar nog ingewikkelder.
37	I: Ja, dus eigenlijk is het een belemmerende factor zou je zeggen. (J: Ja) Oke. Oke, ja wil je hier nog iets aan toevoegen?
38	J: Ja daar ligt dus ook de uitdaging voor de internationale gemeenschap om dan die verbinding te leggen tussen het vredesproces op het elite niveau en op ehm op lagere niveaus van dat is dat kan tussen landelijke groeperingen zijn maar dat kan ook helemaal op het niveau van bijna families zou je zeggen dan zit je echt op track III niveau en ehm ja ...
39	I: Maar die ehm vertegenwoordiging in het vredesproces, ik neem aan dat er wel een aantal delegaties zijn met vertegenwoordigingen van de Jemenitische maatschappij, dat staat niet 1 op 1 met hoe het versnipperd is on the ground?
40	J: Als je kijkt naar ehm wie er deelnemen aan het huidige proces dan is dat ehm ja het zijn dan mensen aan de regering kant wel ook van islah zitten in de onderhandelsdelegatie, ik geloof niet van de Hiraak beweging, die raken een beetje ondergesneeuwd heb ik het idee. En aan de ehm Houthi Saleh kant is het dan vooral ja daar ehm heb je gewoon mensen die in het netwerk van Saleh zitten wat en en en mensen van het leger die hem wel trouw zijn gebleven die de Houthis die geeft niet erg om de verschillende ideeën in de provincies die zij nu bezetten spelen zoals in Sanaa en Sadaa is echt niet iedereen, zeker ook niet een Saleh, is echt niet iedereen pro-Houthi ondanks dat ze er toevallig vandaan komen. En er zijn zoveel groeperingen ehm op een gegeven moment hoorde ik dat er iets van veertig, in Aden alleen al iets van veertig verschillende soortgen verzetsgroepen waren. Die waren dan, eentje kon dan misschien maar 5 mensen groot zijn maar ja. Dat is zo zo verdeeld. En ik denk dat al die verschillende salafistische bewegingen ook niet allemaal hun stem kunnen laten horen in het vredesproces, hoewel ze wel heel erg hebben geholpen bij de ehm 'bevrijding' tussen aanhalingstekens van ehm ,... van Aden en de zuidelijke gebieden. En daarnaast heb je een hele grote factor die niet aan tafel zit en dat is AQ
41	I: En die komt ook niet aan tafel?
42	J: ... ik heb, ik was laatst bij een bespreking waar mensen suggereerden dat het ehm niet realistisch zou zijn om AQ niet te betrekken in vredes besprekingen
43	I: En wat is nu de overweging om ze wel of niet te betrekken?
44	J: Ja ik denk dat het nu nog misschien kijk ik wil nog niet zeggen te vroeg is voor mensen dat mensen daar echt niet aan willen in de internationale gemeenschap (I: want?) Ehm ... dat kunnen ze gewoon niet verkopen. Ze kunnen het nauwelijks verkopen dat de coalitie ehm ook gesteund door de P3 dat die AQ de hand boven het hoofd houdt momenteel. Dat ligt al heel gevoelig maar ze ook nog aan tafel krijgen dan ehm ... ja dat in het officiële vredesproces dat gaat natuurlijk niet

	gebeuren. Maar je kan ze wel ehm op lagere niveaus betrekken.
45	I: Ja. En welke kwaliteit of ehm nouja actie van AQ maakt dan dat je het niet kan verkopen aan de achterban om ze te laten meepraten?
46	J: Volgens Washington is Al Qaeda in de op het arabische schiereiland het meest gevaarlijke branche van AQ since forever en dat is ehm.. dus daar.
47	I: Wat wat is er zo gevaarlijk aan ze, is het ehm nouja natuurlijk hun acties maar waar wortelt dat in?
48	J: Ja het was Jemen was van oudsher een plek waar ze meer ruimte kregen om om om te bestaan om een activiteiten te ontplooiën en ook richting de westerse wereld zoals 9/11 kwamen ook saudi's maar ehm heel veel waren ook gewoon import uit de golfregio. Maar die ehm daar naar toe gingen omdat daar nog ruimte was. En daar ook deels ehm getolereerd werden door de regering van Saleh toen, toendertijd. Onder het mom van verkrijgen van steun van de VS.
49	I: Ja Maar ehm je kunt dus niet praten met terroristen moeten we ze dan noemen of extremisten?
50	J: Ik vind altijd dat je met iedereen moet praten. Ik geloof niet dat we niet moeten praten met terroristen.
51	I: Oke, maar dat is nu wel de overweging of de een van de redenen waarom ze niet aan tafel zitten dat ze zo worden gezien of... (J: Ehm ja, ze zeggen wel terroristen moeten we niet mee praten. Maar dat is natuurlijk een hele naïeve ... wat het nederlandse beleid hierop is. Er zijn mensen met wie je niet mag praten omdat ze op bepaalde lijsten staan, daar moet NL zich ook aan houden. Amerika heeft buiten dat een policy van we dont talk to terrorists. Ik weet niet ehm dat heeft NL niet. Ehm ik denk dat je altijd met iedereen moet blijven praten. Zeker met degenen met wie je het minst mee eens bent. En als je dat dan niet direct doet, dan doe je dat maar via een ander. Die ook beter is in het voeren van dat soort gesprekken dan de beleidsmedewerkers bij DAM. (lacht)
52	I: Ja, oke. Verstandige verhalen denk ik. Ehm nou je hebt me nu een beetje een beeld gegeven van ehm nouja de rol of hoe jij de rol ziet van religie in dit en de religieuze groepen in dit conflict, het Jemenitsche conflict. Nou wordt er ook wel gezegd dat er een bepaald spanningsveld is tussen ehm de rol religie inneemt in samenlevingen in dit geval jemen dan en ehm de ehm de manier van functioneren van de internationale politiek. Ehm zie jij dat ook zo dat daar een spanningsveld tussen heerst?
53	J: Sorry kun je nog een keer de vraag stellen?
54	I: Is er bestaat er een spanningsveld tussen ehm de rol die religie inneemt in bepaalde samenlevingen en de manier waarop de westerse wereld internationale politiek bedrijft? (J: Oeh) Ik kan hem wel iets specificeren als je wilt? (J: Kan dat?) Ehm als ik jou vraag in hoeverre er in de internationale politiek rekening zou moeten worden gehouden met religie, wat zou je dan zeggen?
55	J: Ja ik zou het naïef vinden om om religie ehm te negeren. Dat is iets wat voor veel mensen heel belangrijk, is een belangrijke factor. Is iets wat mensen makkelijk kan mobiliseren denk ik. Waardoor als je ehm ... daar minder oog voor hebt ook dingen zich af kunnen spelen waar je dan geen benul van hebt. Ik hoorde laatst er werd vroeger, en met vroeger bedoel ik 5/6 jaar geleden, hele teams waren binnen ministeries die de rol van religie in de wereld en de verschillende lijntjes die overal uitstaan tussen ehm religieuze organisaties en de invloed die ze hebben. Als je daar, tegenwoordig bestaan die niet meer, want toen was er opeen minder terrorisme voor een paar jaar, dus dan worden ze weer opgeheven. Maar als je alleen maar

	kijkt naar de rol van het vaticaan bij de VN hoe hard zij lobbyen bij afrikaanse landen op basis van religie ehm ... dingen als ehm onderwerpen als ehm homosexualiteit aids ehm euthanasie abortus ehm bepaalde vrouwenrechten dat dat de invloed die daar wordt uitgeoefend als je daar geen oog voor hebt dan ehm dan dan kom je als westerse wereld en eigenlijk gewoon met lege handen te staan. En ehm zeker als je dan kijkt nu naar het midden oosten met de Islam... ja daar zijn zoveel netwerken die eh waar we denk ik sowieso ook al hebben we oog voor religie, dat we daar toch te weinig kennis van hebben. Als je bijvoorbeeld kijkt naar het, wat nu heel actueel is het wahabbisme en hoe dat wordt door KSA wordt uitgedragen en dan in de algemene vorm van Salafisme. Met ehm ja... met imams die hier ook dat komen verkondigen en het effect dat het op onze samenlevingen hebben en de regering die het dan wil gaan onderzoeken of dat te verbieden valt. Wat natuurlijk onzin is (lacht) ja, dan kun je moeilijk ontkennen dat het geen rol speelt. En stel dat het voor mensen op de grond eh ik denk dat het voor heel veel mensen in de landen zelf in mindere mate een rol speelt of speelde zoals in jemen. Dan is religie nog steeds iets waar naar buiten ehm heel erg ehm ... ja ook als in de discours of als excuus kan worden gebruik voor landen om in te grijpen zoals je dus ziet in Jemen met KSA die het shiitische shiisme van Iran willen ehm tegenhouden. Ze zeggen willen tegen te houden.
56	I: Ja, hmhm. En denk je dat ehm ... nouja de westerse manier van politiek bedrijven dat dat mogelijk niet strookt met hoe bepaalde samenlevingen bijvoorbeeld in het midden-oosten functioneren, dat dat langs elkaar heen zou kunnen gaan?
57	J: Ik denk dat er niet genoeg kennis is in het westerse wereld politieke niveau ook zeker over hoe dat allemaal werkt daar. Weet ik van mezelf ook, ik weet ook niet precies hoe dat werkt, is een hele andere manier van politiek bedrijven en met elkaar omgaan, daar hebben wij gewoon geen benul van dat komt natuurlijk ook omdat het heel complex is, ook omdat het veel het bij uitstek het religieuze gedeelte in vreemde talen wordt gedaan die weinig mensen goed spreken ook binnen ministeries. Ehm ... dus daar dat gaat voor een groot deel ehm langs ons heen denk ik. Ik denk dat dat iets is waar we heel veel winst zouden kunnen boeken.
58	I: Ja. Dus je zou kunnen zeggen dat ehm religie in het algemeen een factor is waarmee rekening moet houden in de internationale politiek. (J: Ja) En niet zozeer alleen in conflict maar in het algemeen ook (J: In het algemeen) ja.
59	J: Het is een ehm het is kan voor landen een reden zijn om om goed bevriend te zijn of om juist niet goed bevriend te zijn. Hoe saoudi arabie met ons om gaat hangt ook af van hoe wij met onze moslims in NL omgaan. En dan hoe meer wij die onder druk zetten hoe minder ehm Saoudi arabie ons als een ehm als een samenwerkingspartner gaat zien. Dan kun je zeggen dat het ehm op die manier speelt het toch altijd een rol.
60	I: Oke dus dat kunnen we niet ehm buiten beschouwing laten. (J: Nee. En hoe meer je er vanaf weet hoe beter je het ook kunt scheiden van ehm eh andere factoren. En hoe beter je constateert dat het af en toe helemaal niet om religie gaat. dus ja.) Oke, nou ik heb nu wel een beetje een idee hoe jij ehm nouja religie in internationale samenwerking internationale politiek ziet. Dat hangt natuurlijk ook samen met hoe je religie an sich ziet. Hoe zou jij ehm religie definiëren, een algemene defenitie.
61	J: Oh dat vind ik heel lastig (I:Ja of wat is het of wat doet het of wat kan het doen) Nouja religie is ehm ja is een geloofsovertuiging. Dus ehm dat is bepaald voor mensen hoe ze de wereld zien. Maar ook de geschiedenis zien en de toekomst.

	Voor sommige ook voor na de dood. Maar ehm ja dus het is een onderdeel van denk ik hoe je de wereld ziet. Het bepaald de context voor ehm ... veel mensen en als die mensen dezelfde context hebben is het makkelijker communiceren dan als je een andere context hebt een ander wereldbeeld waarin je aan het communiceren bent denk ik dat je langs elkaar heen kan praten of gewoon elkaar niet kan begrijpen soms.
62	I: Ja, dus het is een verbindende factor?
63	J: Ja en dus ook daarmee tegelijkertijd een ehm een ... uit elkaar drijvende factor.
64	I: Ja, ja. En heb je het gevoel dat ehm religies ehm een soort exclusief karakter hebben, dat het ehm nouja wat je zei dat het een scheidingslijn kan geven?
65	J: Ehm ... dat weet ik niet dat weet ik niet. (I: Hoeft ook niet) Durf ik niet te zeggen.
66	I: Zie jij een relatie tussen religie en conflict?
67	J: Mm... Ik ja in de zin wel dat ik het religie als een factor zie. En ook echt als een hoe zeg je dat als een tool kan zien in conflicten maar ik geloof in midnere mate dat religie zeker in eerste instantie de oorzaak is van conflict. Dus ik zit dan meer in de greed and grievance achtige spectrum
68	I: En als het dan ehm wordt gezien als religieus, wat doet dat dan met een conflict?
69	J: Nou het kan het katalyseren denk ik doordat het ehm extra scheidlijnen creert en ehm ... waardoor mensen makkelijker gaan generaliseren en mensen ook gaan ehm hoe zeg je dat dehumanizen, verontmenselijken? (Lacht)
70	I: Ik snap wat je bedoelt ja. Oke oke. Ehm ... gekoppeld aan dat je zegt dat het ehm deels verbindend zou kunnen werken. Kan religie ook een rol spelen in het oplossen van conflict?
71	J: ... Ehm ... (I: Je mag het betrekken op Jemen als je dat makkelijker vindt?) Kijk ... Ik denk dat je een conflict oplost door het aanpakken van de oorzaken. En als religie geen oorzaak is, dan gaat het niet lukken. Betekent niet dat je geen aandacht moet hebben voor religie bij het oplossen van een conflicten omdat ze wel extra scheidlijnen kunnen hebben gecreeerd waar wel iets aan zou moeten worden gedaan denk ik dat je eerder echt naar de... ik wil de term bijna niet gebruiken, naar de grondoorzaken (lacht) moet om daar iets aan te doen en ehm ja ik denk wel dat religieuze actoren ehm met hun ehm invloed een rol kunnen spelen bij oplossen van conflicten.
72	I: Oke het zou een middel kunnen zijn maar het is niet zozeer ... dat staat dan los van de daadwerkelijke oorzaken. (J: Ja) Oke. Ehm ik kan me voorstellen dat je in je werk misschien ook wel ehm nouja dat jouw visie op religie misschien niet strookt met wat het Nederlands beleid is of wat er van je wordt verwacht in je functie. Heb je dat wel eens ervaren dat nouja dat dat botste?
73	J: Nou ik zie wel dat dus die hele discussie nu over het salafisme, ehm over dat je dat dan moet gaan verbieden omdat het salafisme kan leiden tot extremisme en terrorisme... Dat zijn opvattingen die ik dan niet deel. Ik denk ook niet dat ehm orthodoxen christenen omdat ze zo orthodox zijn, wat eigenlijk gewoon een ander woord voor radicaal is en in sommige gevallen ook extremisten dat niet speciaal tot geweld leidt. Ehm en daar dus ook niet een probleem is wat op die manier moet worden aangepakt. En ik denk dat je ook heel ver zal gaan als je zegt dat ehm we het orthodoxe jodendom moeten gaan verbieden omdat het leidt tot het geweld van ehm ... van hoe noem je dat, settlers op de westelijke jordaanoever, palestina. En ehm dus zo af en toe denk ik dat ehm de Nederlandse politiek ehm te geneigd is om in zo'n populistisch discours mee te gaan. Vooral met betrekking tot Islam, in

	mindere mate met betrekking tot andere religies.
74	I: Hmhm, oke. Dus jij zegt dat zit niet zozeer in de geloofsovertuigingen wat tot gewelddadigheden soms leidt, maar waar zit het dan wel in?
75	J: In de persoonlijke leefomstandigheden, als mensen ehm geen uitzicht hebben op wat dan ook dan gaan ze dan nemen ze het enige aan wat ze aan kunnen nemen en in heel veel ehm vooral conflictgebieden maar ook gewoon armere landen is het best betaalde baan is bij een militie zitten en heel vaak zijn die milities dan verenigd onder het motto van religie maar het zijn toch milities die ook op winst uit zijn in eerste instantie. En ehm dan ... is dat de enige optie die je hebt en dan ga je er voor. En heel veel landen is dat gewoon het geval, in Jemen in ehm in Irak in Syrie.
76	I: En waarom zouden die milities zich dan wel de banner van religie gebruiken? Wat is daar het idee achter?
77	J: Nou het helpt bij het wij/zij denken. En wij/zij denken is echt wel nodig om je vijand echt te willen ... willen om te willen liggen. Het is gewoon een manier om om ... om verongelijkte mensen aan je zijde te krijgen denk ik. Als je kunt zeggen ze nemen al onze banen en ze pakken al ons eten af dat werkt goed, maar als je ook nog zegt ze doen het om het feit dat wij Sunni zijn en zij ehm zij Shia zijn dat heb je denk ik toch weer een extra mobiliserende kreet gevonden.
78	I: Zou je dan kunnen zeggen dat het ehm als je religie er bij haalt dat het meer persoonlijk wordt?
79	J: Ja, dat meer de ... makkelijker de haat opwekt. En op sommige mensen heeft dat effect maar niet op iedereen denk ik. Ik denk niet iedereen die mee vecht die ehm meevecht in de zogenaamde jihad in deze landen dat doet om religieuze redenen ik denk dat dat toch ook nog een selecte groep van ehm echte madjabs is. Die is voor dat soort beelden gevoelig is. En gewoon hele ongeinformeerde mensen.
80	I: Hm hm, oke. Ehm heb je wel eens, je bent natuurlijk niet zo heel lang werkzaam hier bij het ministerie, maar heb je wel eens ervaren dat ehm nouja misschien voordat je hier kwam werken dat je religie anders zag sinds je hier wat ervaring op hebt gedaan? (J: Nee) Nee, dus dat is hetzelfde gebleven (J: Ja) Oke.
81	J: Ik leer er wat meer over maar ik heb nogsteeds de, ik heb nogsteeds dezelfde denkbeelden misschien gaat dat nog veranderen, ik wordt er heel veel mee geconfronteerd en ik leer steeds meer.
82	I: Hmhm oke. Standvastig (J: Voorlopig, de eerste 8 maanden) Nee, heel goed, oke. Dan wilde ik het nog even hebben over hoe hier binnen BZ wordt omgegaan met religie of eigenlijk met de discussie die er wel danwel niet is. Ehm over wat voor rol het kan spelen in conflicten of in samenlevingen. Ehm zie je sterke verschillen in standpunten tussen jou en je collegas met betrekking tot in hoeverre je rekening moet houden met religie in jouw werk?
83	J: Niet tussen collega's binnen BZ zozeer, meer binnen ehm de rijksoverheid als geheel, binnen verschillende ministeries. (I: Oke, hoe dan bijvoorbeeld?) Nou ehm sociale zaken focused heel erg op integratie en die zijn eerder geneigd bij discussies over bijvoorbeeld begeleiding van Saudische vrouwelijke studenten in Nederland ehm om daar ehm negatief naar te kijken omdat ze het zien als belemmerend voor integratie van die vrouwen omdat ze altijd begeleid worden door een man. En ehm zij zien dat ook als echt dat ze continu in de gaten worden gehouden en dat ze eigenlijk niet goed kunnen deelnemen als studenten hier. Ehm wij zien het meer als een als gewoon een vereiste op basis van niet zozeer de religieuze interpretatie van de Islam die heersend is in Saudi-Arabie en zien het

	juist als een manier om ehm ze überhaupt hier te krijgen ten ze enigszins bloot te stellen aan andere waarden en andere manieren van omgaan in de samenleving. En ehm ... zo merk je wel dat er dat er wij vooral binnen de Midden Oosten directie dan meer ruimte laten voor verschillen in ehm cultuur en religie dan andere ministeries die er minder ervaring mee hebben, laat ik het zo zeggen. Dus wij zijn wel gewend dat ze dat zie denkbeelden echt zo verschillend zijn en ehm willen willen andere landen ook een beetje in hun waarde in laten, wel geleidelijk een proces waarin mensen wel meer gelijke rechten hebben, maar dat is voor andere die zien dat toch... andere ministeries zien dat toch meer als ehm ... onacceptabel.
84	I: en hoe komt dat dan?
85	J: Ik denk minder ehm exposure aan ehm ... aan die verschillende religieuze ehm aspecten en die en gewoon de mensen die uit die landen komen zelf
86	I: Dus de ervaring is dat dan (J: Ja) Oke. Ehm (J: Gebrek aan gevoel voor politieke verhoudingen in de wereld) Ja, oke. Ehm en en ervaar je dat verschil ook ofwel binnen BZ of binnen rijksoverheid als het gaat over de relatie tussen religie en conflict? ... Of is daar discussie over of is daar een algemeen standpunt over?
87	J: Nee niet dat ik weet, dat ben ik nog niet tegen gekomen in mn werk
88	I: oke dus je hebt niet de discussie over moeten we dit meenenemen in onze overweging of is het gewoon....
89	J: Nou er gaan wel weer stemmen op om meer aandacht te besteden aan religie als factor in de internationale ehm eh hoe heet dat gemeenschap. Als organisaties verbindingen tussen landen op alle niveaus maar ook heb niveau van het maatschappelijk midden veld het is gewoon duidelijk iets wat speelt, dat overschrijdt grensen dus daar moeten wij ook rekening mee houden.
90	I: Ehm... dus dat is wel in een gaat wordt weer iets prominenter in de overwegingen?
91	J: Ja ik denk het wel, het gaat een beetje op en neer. Zeker nu, vooral bij, het gaat nu vooral door de actualiteiten over Islam maar het is net zo relevant voor andere religies denk ik.
92	I: Ja, ja. Oke, nou volgens mij heb ik alle vragen die ik wilde stelden gesteld.

Appendix IV

Codes assigned to segments